

Skriving - kreativt selvuttrykk, ritual og terapi

En studie av utvalgte tekster fra *Gjestebooka* i *Stille rom*, Oslo Lufthavn.

Foto: Ingeborg Ruud

Så mange håndskrifter – så mange liv.

Skrevet av Torun Eskevik Ruud

Veileder Hans Stifoss-Hanssen

Master i Diakoni

Våren 2010

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	7
1.1 Tema og problemstilling	7
1.1.1 Problemstilling og definisjoner	7
1.1.2 Etisk begrunnelse	10
1.2 Personlig bakgrunn for problemstillingen.....	10
2. Teori	12
2.1. Teoretisk rammeverk og forskningshistorie.....	12
2.2 Praktisk teologi som teoretisk bakgrunn	13
2.2.1 Bønn som liturgi.....	13
2.2.2 <i>Liturgisk skriving</i> og skriving som prosess	14
2.2.3 Ritualer	17
2.2.4 Diakoni og sjelesorg.....	20
2.3 Religionspsykologi.....	21
2.4 Kontekstuell analyse.....	23
2.5 Sosiale medier og nettpsykologi.....	24
3. Metode og utvalgelse av materialet.....	27
3.1 Presentasjon av hele materialet og valg av tekster	27
3.2 Presentasjon og begrunnelse av metode	28
3.3 Tabelloversikt med koding av hele materialet (500 tekster)	32
3.4.1 Liturgiske tekster, appell og bibelsitat	34
3.4.2 Åndelig søken.....	35
3.4.3 Respons	37
3.4.4 Religionsmøte.....	38
4. Analyse.....	40
4.1 Analyse av hele materialet med fokus på ”tekst i konteksten”	40
4.1.1 Feltobservasjon og historisk bakgrunn for <i>Stille rom</i>	41
4.1.2 Hvor mange tekster skrives pr dag?	43
4.1.3 Hva brukes Stille rom til?.....	43
4.1.4 En talende stillhet	44
4.1.5 En reisemetafor	45
4.1.6 <i>Stille rom</i> – et affektivt og livssynsnøytralt rom?	47
4.1.7 <i>Gjestebooka</i> – et sosialt medium?	50
4.2 Analyse av de liturgiske tekstene (vedlegg 3 og 4).....	53
4.2.1 Tabelloversikt med koding av de liturgiske tekstene (tabell 3 og 4)	53
4.2.2 Bønn om hjelp/klage	55
4.2.3 Syndsbekjennelse og overgivelsesbønn	57
4.2.4 Terskelsituasjon og eksistensielle behov.....	61
4.2.5 Takkebønn og forbønn	63
4.2.6 Narrative tekster	64
4.2.7 Bibelsk billedspråk og poetiske uttrykk	65
4.3 Analyse og tolkning av skriving som ritual.....	68
4.3.1 Liturgisk skriving som forvandling eller livsmestring?	68
5. Avsluttende refleksjon.....	71
6. Litteratur og kilder	74
Vedlegg 1: Utvalgte tekster fra hele materialet (bok 1/1999).....	79
Vedlegg 2: Utvalgte tekster fra hele materialet (bok 2/2009).....	83
Vedlegg 3: Liturgiske tekster (bok 1/1999)	86
Vedlegg 4: Liturgiske tekster (bok 2/2009)	89
Vedlegg 5: Introduksjon til bok 1/1999	92

Vedlegg 6: Introduksjon til bok 2/2009	93
--	----

Forord

I *Gjestebooks* i *Stille rom* på Gardermoen har jeg funnet tekster som berører, som skaper gjenkjenning i eget liv. Tekstene føder bevegelse og engasjement. Å jobbe med tekstene i *Gjestebooks* har vært en som en skattejakt fra begynnelse til slutt. Tekstene er ”som epler av gull i skåler av sølv” (Ordsp 25:11¹), skinnende og vakre. I de to bøkene jeg fikk låne av lufthavnpresten, var det til sammen over 1000 tekster. Jeg plukket ut 500 skinnende perler. Jeg ønsker å dele skatten med dere som leser oppgaven. Innholdet består ikke bare av presentasjon og beskrivelse av tekster, men også av teori og faglitteratur. Det er for spesielt interesserte. Tekstene er en gave til deg som tar bryet med å bla i oppgaven. Jeg ønsker deg en god leseropplevelse!

Kirkens SOS kom i 2007 med Dokument Innenfra, som er tekster fra både innringere og innskrivere til landets største krisetjeneste på telefon og internett. Tekstene i *Gjestebooks* er også et salgs ”dokument innenfra”. Forfatterne i *Gjestebooks* har delt små livsfortellinger med oss, glimtvis bruddstykker fra levd liv. Jeg skylder alle forfatterne en stor takk for alle skrevne ord. Jeg var lenge i tvil om det var riktig å hente fram tekstmaterialet og løfte det fram i lyset. Min hensikt er å vise fram verdifulle tekster som kan røre ved våre ofte så ufølsomme hjerter. Jeg tenker at vi kan våge å være nærmere hverandre og vise mer av vår sårbarhet. Kanskje vi kan lære å tåle mer av hverandres tårer og fortvilelse?

Som diakon vil jeg sannsynligvis møte mennesker i ulike livssituasjoner. Mange av oss erfarer at ”glassflaten brister” eller at vi av og til står på vår eget livs branntomt. Noen tekster formidler en forvandling, en ny start. Bildet av sommerfuglen som kjemper seg ut av puppen og til slutt flyr fritt ut i sommeren, forteller mye om oss mennesker. Bildet er ikke bare en metafor på det evige livet, men en fortelling om deg og meg. Vi lager selv våre fengsler, spinner nitidig tråder rundt oss selv. En dag må vi sloss for å komme ut i friheten. Noen ganger trenger vi hjelp. Godt at det finnes en åpen dør på Gardermoen, i kapeller og kirker rundt om i verden. Best av alt er at det finnes medmennesker som er villig til å lytte eller lese historiene om våre liv, om ikke annet noen håndskrevne linjer² fra et liv. Lykke til!

¹ Henvisningen er fra Bibelen, fra Salomos ordspråk. Alle bibelhenvisningene vil framstå på lignende måte, med forkortelser og tall.

² Sitatet på forsiden er en av eksempeltekstene i oppgaven. (Jf. vedlegg 1, tekst 80/99).

Jeg vil nevne noen ord om forsidebildet, som er tatt i Sør-Afrika i fjor vår. Jeg var så heldig å få en diakonal praksisperiode i Afrika, først og fremst i Botswana. På vei hjem fra jobb, plukket jeg hver dag en håndfull blomster fra bakken. Blomstene har en sjelden god duft og dekorerte bordet mitt under hele oppholdet. Bildet av blomster, badesko og sandstrand kan illustrere sommer, sol og hvile ved det Indiske hav. Bildet er kreativ fotokunst, tatt av min eldste datter, Ingeborg. Tusen takk!

I møte med HIV/Aids – epidemien, med sterke menneskeskjebner, har skoene blitt et sterkt symbol på alle de tusenvis av kjempende afrikanere som må forlate sine sko og sine liv på grunn av sykdommen.

Arbeidet med masteroppgaven er over, et ”svennestykke” har tatt form. Takk til alle dere som har oppmuntret meg langs veien. Takk for alle medstudentene, for studentdiakon Elisabeths evne til å lytte og gi nytt mot da jeg var i ferd med å gi opp. Takk til min tålmodige familie og til gode venner! Takk til Heidi, som hjalp meg til å tro på meg selv. Takk til lufthavnprest Ragnvald Seierstad for gode samtaler. Aller mest takk til en dyktig og mild veileder, som fikk fortalt om min assosiative skrivemåte på en skånsom og ryddig måte!

Takk til alle dere forfattere rundt om i verden, som har delt levd liv med meg!

Kven skal eg takke for det eg fekk sjå
sola gå under og berga bli blå?
Kven skal eg takke for all denne æra
i dette å gå her og vera og vera –

Utdrag fra diktet ”Til ein navnlaus” av Tor Jonsson.

Til sist takker jeg Han som aldri svikter og som aldri slipper meg.

Røyse, 11. mai, 2010,
Torun Eskevik Ruud

Sammendrag

Oppgaven er en presentasjon og en tekstanalyse av utvalgte tekster fra *Gjestebooks* i *Stille rom*, Oslo Lufthavn. *Gjestebooks* er ei skrivebok som alle kan benytte.

Tekstene er valgt ut fra 2 bøker, som er lånt ut av lufthavnprest Ragnvald Seierstad. Bøkene ble levert tilbake ved oppgavens avslutning. Bøkene har et tidsspenn på 10 år. Jeg har valgt ut 500 tekster, 250 tekster fra hver bok. 110 tekster er med som eksempeltekster, noen som utdrag fra teksten.

Problemstillingen er: Hva forteller tekstene i *Gjestebooks* i *Stille rom*, Oslo Lufthavn, om *åndelige* og *eksistensielle behov* blant mennesker i dag, og hvordan kan skriving fungere som *ritual*?

Teoretisk grunnlag i oppgaven er faglitteratur og forskningslitteratur innen fagfeltene praktisk teologi, religionspsykologi, psykologi, pedagogikk og medievitenskap (*sosiale medier*). I oppgaven sammenlignes *Gjestebooks* med *sosiale medier* på grunn av flere likhetstrekk.

Metoden er en *hermeneutisk* tekstanalyse med element fra kvalitativ og kvantitativ tilnærming. Jeg utførte kategorisering og frekvensopptelling for å få en oversikt over innhold og mening i tekstene. Jeg valgte tekster som inneholdt *åndelige* og *eksistensielle* spørsmål og behov.

44 % av alle tekstene (500) er bønnetekster, som kalles *liturgiske tekster*. Tekstene er formet som en bønn til en åndelig/transcendent mottaker, (Gud, Herre, Jesus og lignende). 50 av de *liturgiske tekstene* har blitt analysert.

Konklusjon: Tekstene inneholder små livsfortellinger og en søken etter svar på *åndelige* og *eksistensielle* spørsmål. Siste del av problemstillingen handler om å finne ut hvordan skriving kan fungere som et bønneritual. Skriving fungerer for noen som et bønneritual og kan gi umiddelbar lindring og forandring i en fastlåst situasjon. Det er vanskelig å si noe om videre virkning av ritualen. I følge forskning på ritualers virkning, fant jeg ut at ritualene kan gi erfaringen av orden, felleskap og forandring (ritualenes sosiale gaver). Å tilrettelegge stille rom, kapeller og lignende med mulighet for skriving av bønner, kan være en diakonal oppgave. Ritualer kan være helbredende og åpne et vindu mot Gud.

1. Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Jeg har valgt å undersøke innholdet i tekster fra *Gjestebooka* i *Stille rom*, Oslo Lufthavn, Gardermoen. *Stille rom* er et kvadratisk (5,70 x 5,70 m), livssynsnøytralt rom til sakralt³ bruk (Seierstad 2010) og er plassert i innlandspiren. Rommet ble tatt i bruk samtidig som hovedflyplassen ble åpnet for full drift, 8. oktober 1998. *Stille rom* er ikke vigslet av en biskop fra Den norske kirke (Dnk). Et livssynsnøytralt rom innebærer at et bestemt livssyn ikke skal prege og dominere rommet med utsmykning og øvrig interiør. (Seierstad 2010). I rommet som er enkelt innredet, finnes ei gjestebok som alle er velkomne til å skrive og lese i. Et utvalg tekster (500) fra gjestebøkene er mitt studieobjekt. Det finnes et lager av til sammen 30 ferdigskrevne gjestebøker på flyplassen. Jeg vært i kontakt med lufthavnprest Ragnvald Seierstad som har lånt ut 2 bøker for perioden oppgaveskrivingen pågår.

Analysen er en *hermeneutisk*⁴ *tekstanalyse* og har samtidig en *fenomenologisk*⁵ tilnærming. Det innebærer at jeg forsker både på fenomenet skriving av tekster i *Gjestebooka* og på tekstenes mening, innhold, språk og form. Hvilke holdninger avspeiler tekstene? Hvilke åndelige og eksistensielle spørsmål stilles? Hvordan kan fenomenet skriving av bønner tolkes som ritual?

Det egenartede med tekstanalysen er at tekstene og skrivingen inngår i en kontekstuell sammenheng; i et kapell på en flyplass. *Gjestebooka* vil i oppgaven sammenlignes med *sosiale medier* på grunnlag av flere likhetstrekk. (Eks. Facebook, Twitter, bloggsider).

1.1.1 Problemstilling og definisjoner

Hva forteller tekstene i *Gjestebooka* i *Stille rom*, Oslo Lufthavn, om åndelige og eksistensielle behov blant mennesker i dag, og hvordan kan skriving fungere som ritual?

De fleste mennesker kjenner kanskje på en dragning mot det guddommelige, men vet ikke helt hvor de skal søke. Religion kan betraktes som et grunnleggende behov for å finne en

³ Rommet brukes også av ikke-religiøse, til å være i stillhet og ro. (Seierstad 2010).

⁴ Ordet er gresk og betyr utlegningskunst, forklaringskunst eller fortolkningslære. (Gilje og Grimen 1993) og Grønmo 2004).

⁵ Fenomenologi: Læren om “det som viser seg”, tingene slik de framtoner seg og oppfattes av våre sanser. (Johannesen m.fl. 2005:80).

mening med tilværelsen (Wikström 1999:88) der man kan erfare en relasjon til noe større, hellig, absolutt og uforklarlig. (Wikström 2009). Kirkefaderen Augustin (354 – 430) sa følgende: ”Ja, du gjer det til ei glede for oss å prisa deg, for du har skapt oss til deg, og hjarta vårt er uroleg til det finn kvile i deg.” (Augustin, Farestveit og Slaatelid 2009:19).

Som utgangspunkt for *åndelige behov* står den sykepleiefaglige omsorgsfilosofiens helhetlige menneskesyn. Mennesket som et fysisk, psykisk, sosialt, historisk og *åndelig* individ, kan ikke rangeres etter mer eller mindre betydningsfulle dimensjoner. (Johannesen m.fl 2007:38). *Åndelige behov* defineres i oppgaven som de spørsmål som forholder seg til tro og livssyn. Det utvalgte tekstmaterialet tolkes ut fra troen på eller søken etter en *transcendent*⁶ guddom (Gud, Herre, Allah), en virkelighetsforståelse som overskrider den sansbare, fornuftsmessige virkeligheten. (Repstad 2000:24). Mange tekster kan tolkes som tilhørende i en kristen tradisjon. *Eksistensielle behov* eller livsspørsmål handler om ”gåten ved den menneskelige eksistens.” (Wikström 2002:89). Åndelige og eksistensielle spørsmål kan komme til overflaten i forbindelse med *livsoverganger* eller *terskelsituasjoner*, der vi går over dørstokken til et nytt livsrom. (Danbolt 2002:20) Forskjellen mellom åndelig søken, en definert tro eller livssyn og åndelige og eksistensielle behov er ikke alltid like lett å få øye på. Jeg har funnet en tekst som jeg skreiv som syttenåring:

Søkande – er vi alle. På leiting etter det ukjende. Kvar fins det? Ein stad, trur vi, medan vi saman med massen synk og synk. Nedover til ingenting. Djupet er endelaust, tomt, vonlaust. Vakn opp, menneske! Søk etter meininga, eg vil at du skal forstå. Hjelpelause skapningar er vi, alle saman. Eg orkar ikkje lenger veta det. Auger som ikkje ser, men lyg. Falske andlet. Gjer noko! Kjære Gud, hjelp oss!

Hvordan kan skriving fungere som *ritual*? Mange mennesker har skrevet seg gjennom kriser, sorg og vonde opplevelser. Eksempler på skriving som har hatt en grad av helbredende virkning, er mange. Jeg vil fokusere på tekster skrevet av mennesker som har gått inn i et kirkelignende rom, i *Stille rom* på Oslo Lufthavn, Gardermoen. Ritualer defineres som ”bevisst symbolsk adferd som vi utfører for å skape mening i tilværelsen.” (Bunkholt 2007:50).

Ritualene kan skape en opplevelse av orden og sammenheng i personlige kriser og i det tankekaoset som ofte hører med. (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007). Mange mennesker er trolig åndelig søkende eller kanskje i åndelig og eksistensiell krise. Gjennom skriving av

⁶ (latin): Det overskridende, som ligger utenfor el. over verden. Gud kan oppfattes som transcendent sammenlignet med den sansbare, fornuftige verden. (Store norske leksikon 2010).

bønner, kan det settes klargjørende ord på situasjonen, og en kan få oversikt over sitt indre tankekaos og en erfaring av forandring. (Ibid. 2007:69).

Skriving inngår ofte i en sammenheng av flere ulike ritualer som å be, meditere, være stille, sitte, stå eller knele. (Kirkerådet 2008b:31). Ritualene kan virke sammen og skape en meningsfull helhet. Skrivning som ritual tilrettelagt i et kapell på en flyplass, kan ut fra forskningsdata trolig være et helbredende redskap. (Jf. kapittel 2.1).

Både språket, innholdet og meningen i tekstene er gjenstand for analyse i oppgaven. Nærmere halvparten av de utvalgte tekstene (44%) er formulert som en bønn til en transcendent guddom (Gud, Herre, Jesus, Far). I oppgaven kaller jeg bønnetekstene for *liturgiske tekster*, for å markere at tekstene er skrevet i et annerledes, religiøst og meditativt rom og henvender seg til en bestemt mottaker. Tekstene kan for enkelte trolig være utført som et bønneritual. *Liturgi* som bønnespråk kan defineres som ”en tolkning av vår kristne tro” (...) som må ”ha en nærhet til våre tros- og livsuttrykk for at de skal være relevante.” (Stene 2009:62). Bønn som *liturgi* kan være en betegnelse på det ”kristne liv i sin helhet.” (Skjevesland 1999:129), der mennesket bærer fram sitt liv og sin kropp for Gud som en gave eller en tjeneste. (Jf. Rom 12:1).

Lufthavnpresten Seierstad (2009b) sier i en samtale at han har tilrettelagt *Stille rom* for de to største religionene i Norge: *Kristendom* og *Islam*. Dette synliggjør han på følgende måter: På bordet i *Stille rom* ligger kristendommens Bibel på norsk og engelsk og Koranen på norsk. Det ligger også bønnetepper på golvet (islam). I innledningen til *Gjestebooka* har lufthavnpresten skrevet: ”Alle uansett livssyn er velkommen til å bruke rommet!” (Seierstad 2009a⁷). Han har prøvd ut skrifter fra andre religioner, men har landet på det tilbudet av litteratur som er der i dag. Jeg tenker at *Gjestebooka* og *Stille rom* fungerer som et møtested mellom ulike religioner. Jeg vil berøre temaet i forbindelse med tekstenes innhold, tekstenes autentiske kontekst (Repstad 2007:102) og drøftingen rundt livssynsnøytrale rom. (Jf. kap. 4.1.6).

⁷Kildetekstene Seierstad 1999 og Seierstad 2009a ligger som vedlegg 5 og 6 bak i oppgaven.

1.1.2 Etisk begrunnelse

Gjesteboka er et offentlig dokument, åpen og tilgjengelig for alle til både skriving, lesing og forskning. I samråd med veileder, har jeg ikke meldt prosjektet mitt til NSD⁸, men har hele tiden vært bevisst på beskyttelsen av tekstene og de som har skrevet i *Gjesteboka*. Mange av de som oppsøker *Stille rom* velger sannsynligvis å meddele tanker og erfaringer fra eget liv. Det er derfor naturlig å hegne om den enkelte forfatters⁹ anonymitet. Det kan kjennes som å stå på hellig grunn i møte med tekstene, som kanskje skulle ha stått uberørte, uten min analyse. Tekstene representerer en skatt med mange vakre juveler. I oppgaven løftes tekstene fram, slik at mange kan få glede av smakebiter fra den ”hellige boken”, slik en av forfatterne beskriver *Gjesteboka*. (Utdrag fra 169/09). En annen forfatter skriver: ”Dette er den helligste boka jeg har lest.”(110/99).

Jeg kan kjenne igjen den danske filosofen K.E. Løgstrups (2008:36) tanker om å holde mer eller mindre av et annet menneskes liv i sine hender. Tekstene oppleves nakne og ærlige og må behandles på samme ærbødige måten som vi som sjelesørgere møter våre konfidenters fortellinger. Å dra for raske slutninger kan være urett mot både tekst og forfatter.

Min teologiske tilhørighet til Den norske kirke (Dnk) og det diakonale og sjelesørgerske engasjement i samtale om åndelige og eksistensielle behov, er et viktig utgangspunkt for prosjektet. (Kirkerådet 2008a:18). Som forsker og sjelesørger vektlegger jeg å være raus, ydmyk og søkende i møte med tekstene i *Gjesteboka*. Oppgaven vil være preget av mitt teologiske ståsted i forhold til valg av teori og tolking.

1.2 Personlig bakgrunn for problemstillingen

Meningsfulle erfaringer med bruk av religiøse ritualer og symbolbruk i eget liv, er en viktig bakgrunn for arbeid med det aktuelle temaet. Ritualene har gitt meg hjelp og trygghet i vanskelige *overgangsfaser* eller *terskelsituasjoner* i mitt eget liv. (Danbolt 2002:22). (Jf. teorikapitlet 2.2.3 *Ritualer*). Ritualer kan være hjelp i en livsnødvendig prosess for å komme videre. Ritualene kan ha både terapeutiske og helbredende virkninger. De kan kjennes

⁸ Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste.

⁹ I oppgaven veksler jeg mellom *forfatter* og *tekstforfatter*, som er de personene som har skrevet en tekst eller en innførsel i *Gjesteboka*.

meningsfulle og virkningsfulle. Vi kan kjenne oss innlemmet i en sammenheng som er større enn oss selv, som er utenfor vår fysiske erfaringsverden. (Bunkholt 2007:45f). Ritualene åpner et vindu mot Gud. (Bjørddal 2001/Lønnebo 2003).

Åpne kirker, kapell og andre kirkelige rom har for meg vært kjærkomne pustehull i møte med sykdom og død. I perioder i livet har stille, ”hellige” lønnkammer vært viktige innslag på veien til mestring og forsoning med vanskelige livshendelser. Å tenne et lys, skrive en bønnetekst, sitte ned i stillhet, knele ved et alter eller åpne seg for kunstuttrykk, er viktig *sjelesorg*. Et av pusterommene langs livsveien min har vært *Stille rom* på Oslo Lufthavn.

Skriving i forbindelse med lesing av Guds ord, bønn og meditasjon har vært nyttig i eget liv i mange år. I tillegg har jeg skrevet en rekke lyriske tekster, der mange er bønnetekster.

Skriving av tanker og bønner blir i oppgaven benevnt som *liturgisk skriving*. Et eksempel på eget bruk av *liturgisk skriving* kan se slik ut:

Herre, ta imot min sårbarhet – min selvhøytidelighet, min selvanklage og gi meg rak rygg, men ikke for rak / et åpent ansikt, men ikke for åpent / fasthet, men ikke for mye / beslutsomhet, men ikke for sterk / ydmykhet, men ikke selvutslettende. Gi meg visdom og sannhet, så jeg kan se deg!

For mange år siden mistet jeg en datter fire dager etter fødselen. Det var vårt første barn. Jeg startet raskt å skrive ned tanker og følelser i form av korte, lyriske tekster¹⁰. På denne måten arbeidet jeg meg gjennom sorgen og savnet. Skrivingen var noen ganger en bønnesamtale og ble en helbredende prosess for meg:

Bøn

Advent / nokon skal koma og tørka alle våte augo / fylla dagane med ventande glede. / Du kjem og pustar blanke hol i isfrosne ruter / der me kan sjå glimt av ein underfull bodskap. / Kristus / du angande blome. / Kom inn og trøyst oss.

(Ruud, 1993:42).

Stille rom kan muligens betraktes som en sjelesørgerisk arena og *Gjestebooka* som et sjelesørgerisk redskap. (Jf. teorikapittelet 2.2.4 *Diakoni og sjelesorg*). *Stille rom* kan for noen mennesker kanskje være det nærmeste de kommer en kirke, eller som en skriver i *Gjestebooka* om rommet: ”Et godt tiltak på en travel flyplass, et lite ”Gudshus” midt i verden.” (Utdrag fra 81/99). En har kalt rommet for ”det religiøse rommet” (utdrag fra 159/99), eller ”dette hellige rom”. (Utdrag fra 124/99).

¹⁰ Ruud, Torun Eskevik (1993): *Mariann*. Terje Nærland as.

2. Teori

2.1. Teoretisk rammeverk og forskningshistorie

Som overordnet teori for oppgaven vil *praktisk teologi* og *religionspsykologi* være dekkende fagområder. *Praktisk teologi* omhandler blant annet *ritualer*, *liturgi*, *diakoni* og *sjelesorg*. Fagområdene *religionspsykologi* og *psykologi* er aktuelle for å belyse tema og problemstilling. Eksistensielle og åndelige spørsmål og behov er relevante i møte med tekstene. Kanskje er en viktig del av menneskenes psykiske balanse å kunne sette ord på sine tanker og indre konflikter, slik det kan gjøres både gjennom samtaler eller helbredende skriving. En forfatter og psykolog sier: ”Av og til har me godt av å setja oss ned, samla tankar og kjensler og klargjera kvar me er nå, og kvar me er på veg, før me igjen gjev oss i kast med verdas ustoppelege spørsmål.” (Torvund 2008:73).

Pedagogikk er et aktuelt fagområde sammen med *liturgi* når tekstene skal analyseres og fortolkes (tekstanalyse, språkanalyse og lignende). Jon Smidts studie av litteraturarbeid i den videregående skolen har gitt innspill til en hermeneutisk tilnærming til tekstene. (Smidt 1989:16f).

Forskningsprosjektet til Danbolt og Stifoss-Hanssen som resulterte i *Gråte min sang* (2007), er et viktig tilskudd til forskning på *ritualer* og *ritualisering* som hjelp til å bearbeide viktige hendelser i livet. (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:22). Hvordan ritualer virker på mennesker, kan være vanskelig å måle. Samtidig er ritualer en form for menneskelig adferd det er mulig å forske på. (Bunkholt 2007:49). Lars Johan Danbolts doktoravhandling *De sørgende og begravelsesriten – en religionspsykologisk studie* (2002) inneholder interessante teorier om *overgangsritualer* som hjelp til en avslutning for å gå inn i noe nytt. (Danbolt 2002:20f).

I en hovedoppgave fra Humanistisk fakultet, UIO, foreligger forskningsresultater på tema om ”Bønn som kommunikasjon”. (Myhren 2007). Temaet berører aktuelle aspekter ved bønn. Bruken av *sosiale medier* og *nettpsykologi* og er en annen innfallsvinkel i analysen av tekstmaterialet. Flere forskere med ulik bakgrunn har sett på personlig kommunikasjon og medieutvikling. Resultatene foreligger som artikler i boka *Personlige medier. Livet mellom skjermene*. (Lüders, Prøitz og Rasmussen 2007). Språk, kommunikasjon og adferd på Internett er psykologene Lønsted og Schramm (2001) sitt bidrag til forskning på datamediert kommunikasjon.

2.2 Praktisk teologi som teoretisk bakgrunn

2.2.1 Bønn som liturgi

I Bibelen oppfordres vi til å øse ”ut for ham det som fyller hjertet!” (Salme 62:9). Jesus lærte disiplene sine hvordan de skulle be. Han lovet dem at dersom de bad om gode gaver, skulle de få det. (Matt 7:7 ff). *Bønn* er som å puste, ”sjelens åndedrett”, en ”sinnstilstand” der vi åpner opp for Jesus slik at han kan komme inn til vår nød og hjelpe oss. (Hallesby 1978:9f). Bønn uttrykker vårt menneskelige liv med sitt fulle spekter av kroppslige, sjelelige og åndelige erfaringer i gode og onde dager. Bønn kan formuleres i et sukk, en sangstrofe, en tanke, et brev eller et rop. Det finnes ingen fasit på hvilke ord eller symboler vi bruker eller på hvilke bønneritualer vi anvender. Luther mente bønn var en plikt, et krav om å ”prise det hellige navn og kalle på ham i all nød. (...). Altså er bønn påbudt like strengt og alvorlig som alle de andre bud..” Han mente at ingenting er mer nødvendig enn ”at vi ligger Gud i øret og roper og ber...”. Han oppfordret alle fra ungdommen av å ”venne oss til å be hver dag om alt vi trenger, hver gang vi kjenner at noe står på.” (Mæland 2000:351f).

Bønn kan være et *liturgisk* uttrykk der menneskene er delaktige gjennom sin tjeneste for Gud. *Leiturgia* er gresk betyr ”folkets tjeneste” eller ”folkets verk.” (Skjevesland 1999:129). Det liturgiske språket i gudstjenesten har gjennom flere hundreår gjennomgått en utvikling både i Norge og internasjonalt. I dag foreligger forslag til ny gudstjenesteliturgi for Dnk i et tidsnært og inkluderende språk. (Kirkerådet 2008b:47). I analysekapitlet vil jeg se nærmere på det liturgiske språket eller bønnespråket. Hvilke ord og bilder brukes? Hva slags gudsbilde formidles? (Jf. kap. 4.2.7).

Professor i religionspsykologi, Owe Wikström (2009:188) har i en artikkel en interessant vinkling på definisjonen av bønn. Han mener at bønn er et menneskelig basisbehov, alle menneskers naturlige livsform, en indre lengsel og et håp om noe annet når vi rammes av tilværelsens gåter. Når sløret rives i stykker og vi møter lidelsen, når vi står ansikt til ansikt med vår skjebne, da rettes våre spørsmål mot himmelen. Enten vi vet om det eller ikke, fører vi en dialog med tilværelsen, med livet i sin helhet. Noen roper ut i desperasjon, andre går inn i en kirke og tenner et lys, mens mange folder kanskje hendene under dyna og ber sjenert om hjelp. Man overvinner stemmen som sier: ”Ryck upp dig, bra karl reder sig själv, var inte

barnslig¹¹.” (Ibid. 2009:188). I sin artikkel avslutter Wikström med å understreke at bønn ikke er å henvende seg til en ukjent storhet i det blå, eller en oppdiktet teddybjørn som skal roe en sentimental sjel. Bønn er å henvende seg til han som holder liv og død i sine hender og som har ført salighet og udødelighet inn i livet. (Ibid. 2009:188)

En fransk, protestantisk nonne lærte meg for over 20 år siden å bruke et bønnelys. Ved å tenne et hvitt kubbelys og nevne navnene på dem jeg ønsket å be for, var det bønner som Gud tok i mot, mente søster Mathilde. I de siste tiårene har lysglobene dukket opp i norske kirker. Mange benytter seg av lystenning som et bønneritual. Enkelte som besøker *Stille rom* på Oslo Lufthavn etterlyser en lysglobe eller et lystenningssted. (Jf. kap. 4.1.6).

2.2.2 Liturgisk skriving og skriving som prosess

Liturgisk skriving eller skriving av bønner som ritual, kan være en nyttig, praktisk og helbredende handling som kan skape endring i vanskelige livssituasjoner. (Bunkholt 2007:46). Skriving kan være et nyttig redskap for dagens moderne mennesker i møte med åndelig søken og åndelig og eksistensiell uro. Kanskje noen lengter etter en kanal for å formidle sine tros- og tvilstanker, sitt eksistensielle tankekaos eller sin takknemlighet? Skriving som ritual og skriving som terapi, har trolig noen fellestrekk som vil presenteres i teorikapittelet om *ritualer*. (Jf. kap. 2.2.3).

Liturgisk skriving som teori ligger mest sannsynlig i skjæringspunktet mellom flere fagområder; liturgikk, religionspsykologi, språkpsykologi og skrivepedagogikk. *Liturgi* kan være en samlebetegnelse på den kristne kirkes gudstjenestelige handlinger og vil i denne sammenhengen ofte knyttes til bruk av bønneritualer. Skjevesland (1999:130) beskriver liturgi som ”en handlingssekvens som i ord og sakrament, i symboler og gester, gjør Guds frelseshistoriske gjerninger nærværende (...).”

Tomasmesse er en gudstjenesteform hvor liturgisk skriving anvendes, for eksempel i en bønnevandring. Her finnes ulike valgfrie stasjoner der skriving av bønner fungerer som ritual. Noen tekster legges i en bønnekrukke, gjerne anonymt, som bæres fram til alteret. Deretter blir det bedt for innholdet, i stillhet eller høyt. ”Takkestasjonen” er stedet der en kan skrive ned ting å takke for. Takkebønnene kan være kreative, liturgiske tekster. (Kirkerådet

¹¹ Min oversettelse: ”Skjerp deg, et bra mannfolk greier seg selv, ikke vær barnslig.”

2008b:118). Enkelte ganger kan man skrive ned bekjennelser som legges ved korset eller på alteret og som siden tilintetgjøres. På denne stasjonen fungerer skriving som *skriftemål* gjennom bekjennelse av synder. Flere av tekstene i oppgaven vil avspeile ulike bønner der meningen kan tolkes som klage, syndsbekjennelse, forbønn eller takk. ”Syndsbekjennelse og forbønn er frigjørende handlinger. Vi tar imot Guds tilgivelse og frigjøres til å se og reflektere over den virkelighet vi lever i (...).” (Ibid. 2008b:8).

I Olavskirken, på det diakonale sykehuset Modum Bad, står ei bønnekrukke med tilbud om å skrive bønnelapper og legge oppi. Bønnekrukka løftes fram for Gud under gudstjenestens forbønn. En bønnetekst ligger ved siden av krukka: ”Å Kristus, mens vi fremdeles leter etter deg, har du alt funnet oss, samme hvor fattig vår bønn er, hører du oss bedre enn vi kan tenke oss eller tro.” (Olavskirken 2010).

I Oslo Domkirke finner vi Sølvalteret, der sølvskulpturen *Nattverden* av den italienske billedhuggeren, Arrigo Minerbi (1881-1960), har fått en spesiell funksjon. Hele skulpturen (2,8 meter lang og 0,8 meter bred) er dekorert med hvite bønnelapper. Mange bønnelapper er blant annet lagt i fanget og stukket i hendene på skulpturen av Jesus. På alterbordet nedenfor ligger ark og blyanter. (Oslo Domkirke 2010). Begge eksemplene viser hvordan skriving av bønner eller *liturgisk skriving* kan fungere for mennesker i dag.

I analyse og tolkning av de liturgiske tekstene vil *gudsbilder* være et tema. Hvordan framstår den guddommelige mottakeren av de liturgiske tekstene? Spørsmålene om Gud kan for enkelte være eksistensens dypeste spørsmål. (Løland 2009:268). I en artikkel i Tidsskrift for sjelesorg skiller forfatteren (ibid.) mellom gudsspråket¹² i ulike tekster og gudsforestillinger som vi mennesker etablerer. Ved å se på det bibelske billedspråket, metaforene og de poetiske uttrykkene kommer vi nærmere tekstforfatterens gudserfaringer. Gud kan neppe framstilles annet enn i billedlig tale. Det vil være avstand mellom vår språklige framstilling av Gud og bibelens Gud slik han er i egentlig forstand. Som sammensatte mennesker vil vi assosiere gudsmetaforene forskjellig. Hun mener også at navn og beskrivelser av Gud både skal og bør fornyes. (Løland 2009). Det liturgiske språket skal skape inkludering og gjenkjennelse, slik Høringsutkastet for ny gudstjenesteordning presiserer. (Kirkerådet 2008b:47).

¹² ”Alt språk , alle språklige uttrykk som refererer til Gud eller Guds handlinger.” (Løland 2009).

Gjennom forskning på skriving innenfor språkpsykologi, viser det seg at skriving kan være en komplisert mental og fysisk prosess. I boka *Skrivepedagogikk på norsk* av pedagogen Løkensgard Hoel, leser vi at Winston Churchill, den britiske statsministeren under 2. verdenskrig, en gang skal ha sagt: ”I hate to write, but I love having written.” (Hoel 1995:46). Korte tekster i ei gjestebok er vanskelig å forestille seg som hardt arbeid. Likevel kan skriving av korte tekster kreve mye. Noen tar kanskje opp sårbare, konfliktfylte temaer som krever nøye ordvalg, stavemåte og hensyn til at andre skal lese teksten med tanke på anonymitet og diskresjon. (Ibid). Selv om ulike håndskrifter krever ulik fysisk styrke og motorikk i hendene, er skriving anvendbart, raskt og lett tilgjengelig for alle som kan kunsten. Det er grunn til å tro at forfatterne i *Gjesteboka* ikke har klart for seg på forhånd hva de skal skrive, hvilken form teksten skal få eller hvem de skal skrive til. Meningen vokser fram underveis i skriveprosessen og kan minne om *utvidende reflekterende skriving*¹³. (Hoel 1995:47f). Forskjellen blir at forfatterne ikke bearbeider eller endrer teksten. Tekstene blir spontane, kreative tankeuttrykk som kan avspeile refleksjon, kanskje både i forkant og underveis. Refleksjonen kommer ofte til syne ved spørsmål som forfatterne stiller. Forfatterne er ikke bundet av faste rammer eller regler for hva de skal skrive. Forskning viser at skriving er en dynamisk prosess der det er et samspill mellom språk og tanke. Når vi formulerer våre tanker og leser hva vi har skrevet, vil nye tanker oppdages. (Ibid. 1995:54). Psykolog, forfatter og diktlærer Helge Torvund fikk en gang følgende e-post:

”Jeg var selv i en vanskelig livsperiode da jeg begynte å skrive på Diktkammeret¹⁴, sykemeldt og med en skrøpelig selvtillit. Det å få skrive dikt, bli møtt med interesse og positiv tilbakemelding betød svært mye, jeg er nesten sikker på at dette kreative selvuttrykket som var helt inntil meg selv, og helt sant, var med på å snu livet mitt, gi meg mot, en følelse av mestring igjen.” (Torvund 2008:165f).

Skriveprosessen med *kreative selvuttrykk* kalles i psykologien for kreativ eller skapende skriving og brukes i ulike terapigrupper, både med barn, overgrepsofre, innsatte i fengsel, eldre m.fl. (Ibid.). Vi vil se nærmere på sammenhengen mellom skriving som terapi og som ritual i neste kapittel, 2.2.3 *Ritualer*.

¹³ Forfatteren oppdager nye ideer underveis og veien mot en ferdig tekst inneholder flere revisjoner. (Hoel 1995:47f).

¹⁴ Et nettsted der man kan skrive dikt, som blir kommentert av Helge Torvund.

2.2.3 Ritualer

Alle kulturer har sine riter eller ritualer og er en del av det å være menneske, en ”naturlig symbolsk handling.” (Bjørdal 2001). *Rite* er latin og kan defineres som en fast formet, sosial seremoni med grunnlag i tro. (Store norske leksikon 2010). Stifoss-Hanssen (2007:50) beskriver ritualer som allment menneskelige, som tilhører tidens gang, er knyttet til kroppen og nødvendig for mental helse. Alle mennesker har behov for en viss orden og ramme rundt sine liv og fellesskap. Et kjennetegn på ritualene kan være gjentakelse. Gjennom å gjenta en symbolsk handling, kan det ligge muligheter for både hvile og fordypning og en kime til endring av fastlåste livssituasjoner. (Bjørdal 2001).

I livets *terskelsituasjoner* eller overgangsfaser kan behovet for ritualer forsterkes. Gjennom hele livssyklusen går menneskene over dørstokken inn i nye livsrom. (Danbolt 2002:22f). I de fleste kulturer finnes *overgangsriter* i forbindelse med fødsel, pubertet, samliv og død. (”*rites de passage*”¹⁵). (Ibid. 2002:20). De fleste etniske nordmenn opplever trolig flere ganger i livet å delta i ulike kirkelige *kasualhandlinger* som dåp, vielse, konfirmasjon og begravelser. (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:18). Forberedelsene kan være starten på en meningsfull prosess. (Okkenhaug og Skjevesland 1997).

Ritualisering i forbindelse med ulike *livsoverganger* eller *liminal*¹⁶ *ritualisering* av menneskets vei inn i nye livsrom, vil være i fokus i oppgaven. (Danbolt 2002:21). Hvilket grenseland befinner tekstforfatterne i *Stille rom* seg i? Skal han starte på ny utdanning, flytte, skille seg, gifte seg eller skifte jobb? Har hun mistet en av sine kjære?

I Danbolt og Stifoss-Hanssens bok, *Gråte min sang* (2007:195), sier riteforsker Tom Driver at ritualisering i forbindelse med ulike kriser og traumer kan redusere den psykiske belastningen gjennom ritualenes ”sosiale gaver”. (Ibid. 2007:68f). Opplevelsen av *orden, fellesskap* og *forvandling*¹⁷ kan hjelpe mennesker over dørstokken, gjennom venteværelser og videre på livsveien. Driver snakker om ”ritualenes transformative kraft.” (Ibid. 2007:68f).

Religionsforsker Arnold Van Gennep snakker om en ”magisk-religiøse” forståelse av religiøse handlinger som skaper forandring. *Magi* defineres som ”en rituell handling som

¹⁵ Overgangsriter eller passasjeriter. Beskrevet av antropologen Van Gennep i 1909. (Danbolt 2002:20).

¹⁶ Liminal fra eng. *limit* som betyr grense og brukes i forbindelse med ritualer i sammenheng med grenseoverskridende hendelser; fødsel, pubertet, samliv, ulike avskjeder m.m. (Danbolt 2002:20 f).

¹⁷ Order, community og transformation. (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:70).

forventes å ha en spesiell effekt.” (Ibid. 2007:69). I analysekapittelet knyttes forskningen opp mot fenomenet skriving av bønner i *Gjesteboka*.

Erfaringer med og kunnskap om *ritualisering* i sammenheng med sterke livshendelser har overføringsverdi til mer ordinære hendelser. Dermed kan vitenskap og teori gi økt innsikt i forhold til bruk av ritualer både i offentligheten og i mer private sammenhenger.” (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:74). Nedenfor vil jeg gi et eksempel på en fremmedkulturell *overgangsrite* eller *terskelrite*.

En taxisjåfør i Johannesburg fortalte meg om overgangen fra ungdom til voksen. De eldste mennene i landsbyen, ikke nødvendigvis nære slektninger, tok ungguttene med opp på fjellet til en seremoni. De fikk undervisning om hvordan de som voksne skulle leve sammen med sin kone. De ble fysisk omskåret der oppe på fjellet som et ritual for å markere terskelen over fra ungdom til mann. Taxisjåføren fortalte at de eldste mennene understreket følgende: Fra den dagen de giftet seg, var ektemannens hovedansvar å sørge for at kvinnens behov for trygg økonomi, seksuelt samliv og kjærlighet ble tilfredsstilt. Hvis ikke, ville kvinnen gå til en annen mann for å få dekket sine behov.

Ritualisering ved hjelp av *liturgisk skriving* kan være et av motivene og behovene for å anvende tid i *Stille rom* på en av Europas moderne flyplasser.

Skriving som ritual kan uttrykkes gjennom brevskriving, skriving av bønner, sanger, skriftemål og lignende. I et historisk tilbakeblikk kan nevnes at Martin Luther var en nitidig skribent og det sies at det ”veltet det ene skrift etter det andre fra hans hånd.” (Lerfeldt 1977:11). Det har blitt bevart 4211 brev skrevet av Luther til sin kone, sine venner, sine kirkelige og politiske motstandere. Mange av brevene var sjelesørgeriske og opplysende, både for andre og for Luther selv. (Ibid.). Luther har også skrevet en rekke salmetekster, som er eksempler på *liturgiske tekster*.

For mange er det godt å kunne uttrykke seg skriftlig både i livets gledelige og triste hendelser. Det er kanskje sorg og kriser som skaper de sterkeste skriftlige uttrykkene, slik vi finner i *Gjesteboka* og i ulike *sosiale medier*. Sjelesørgere kan være døråpnere inn i ritualenes mysterium. Jeg deler Stifoss-Hanssens (Bunkholt 2007:57) påstand om at ritualene har en viktig plass i den diakonale virkeligheten og bør knyttes tett sammen med sjelesorgen.

I forskningsoppgaven blir bønn som ritual synliggjort gjennom de *liturgiske tekstene* i *Gjesteboka*. Uten tekstene ville det være vanskelig å forske på bønn som ritual. Et av ritualene

i Dnk som har røtter i luthersk lære er *skriftemålet*. Luther var opptatt av det frivillige, at ingen skulle tvinges til å ramse opp det gale man hadde gjort. Samtidig brant Luther for den muligheten for livsendring som lå i det å få avløsningen (absolusjonen). ”Hva det gjelder, er at du klager din nød og lar deg hjelpe til å få et glad hjerte og en god samvittighet.” (Mæland 2000:384). Luther så klart det mentalhygieniske i skriftemålet og vektla i sin forklaring at man skulle bekjenne syndene og motta syndsforlatelse av en prest eller en kristen bror. I NT står det: ”Bekjenn da syndene for hverandre (...).” (Jakob 5:16). I *Gjestebooks* bekjenner forfatterne sine feiltrinn og nederlag til både Gud og medmennesker.

I slekt med skriving av bønner, er skriftlig bearbeidelse av kriser som terapi. En terapiform kalles *poesiterapi* og kan innbefatte alt fra dikt og andre kreative selvuttrykk som rollespill, fortellinger, tegning og dagbøker. (Torvund 2008:183). Den helbredende skriveprosessen kan ligge i det å finne tilbake til en opplevelse av mening i vonde livshendelser. (Ibid. 2008:173). Mange kan gjennom terapeutisk skriving erfare å få ”kontroll over ei overveldende og kaotisk verd.” (Torvund 2008:185). En tidligere junior verdensmester i orientering, Synne Lea, ble syk 20 år gammel, og måtte avbryte som lovende orienteringsløper. Hun startet å skrive og fant en annen måte å bevege seg på. Gjennom skrivingen kunne hun kjenne seg levende og fri og fant en måte å ”oppleve, huske og tåle.” (Torvund 2008:186). Hun er i dag forfatter og har skrevet flere diktbøker der hun skildrer et liv som ønsker å tåle motsetningene: Ingen mennesker er bare det ene eller det andre. Vi er både friske og syke, sterke og svake. (Dønnestad 2008:38).

Å fortelle om seg selv hjelper mange å fortolke og forstå meningen med sine egne liv. ”Å fortelle har i seg selv en legende effekt.” (Brekke 2006:35). *Narrativ teori* blir brukt i både terapi og sjelesorg for å forstå og tolke menneskelige livserfaringer. Både livsfortellingene og ”det å fortelle” betyr noe for vår identitet og selvforståelse og kan skape endringspotensialer i fastlåste livssituasjoner. (Engedal 2003:166 og 178).

Bruk av ritualisering, ble på 1990 – tallet en del av offentligheten og mediebildet. Gjennom rituelle uttrykk og symboler som lystenning, tegninger, bilder dikt og brevskriving, ble kjente personer minnet etter sin død. Kong Olavs død ble markert på Slottsplassen i januar 1991. (Bjørddal 2001:12) og (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:30). Denne ”kollektive sorgen” uttrykte både fellesskap, tilhørighet, savn og takknemlighet. (Bjørddal 2001:12). De samme symbolene og handlingene skjer i dag ved alvorlige ulykker og tragiske hendelser i lokalsamfunn. Forskere betegner dette som *spontanaltere* der ulike former for ritualisering er til hjelp i mestringen av sorgen blant etterlatte. Fagfolk snakker om en tendens til søken mot

det sakrale og rituelle. (Bunkholt 2007:48) og (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:37). Innenfor *sosiale medier* har egne sørgesider dukket opp på Facebook og lignende nettsteder. (Jf. kapittel 2.1.4 *Sosiale medier og nettpsychologi*).

Symboler eller *symballein* er gresk og betyr ”å kaste i hop eller føye sammen” (Bjørdal 2001:72) og kan defineres som ”redskaper og byggesteiner i ritualenes brobygging mellom den ytre og den indre verden.” (Ibid. 2001:70). Kunst (bilder, ikoner, skulpturer og arkitektur) kan ha en liknende funksjon. I Dnk sin kulturmelding (Kirkemøte 2005¹⁸) sier Helge Kvanvig at kunst og religion kan i enkelte kulturer være vanskelige å skille. Uttrykkene, enten det er religiøs kunst eller profan kunst, uttrykker en tolkning av tilværelsen. Ritualene trenger kunstens symbolspråk for å formidle det guddommelige nærvær og mening. For mange er det en nær sammenheng mellom en kunstnerisk og religiøs opplevelse. Kvanvig (ibid.) mener at det er nærværet av den hellige Gud som gjør et kirkerom hellig, ikke de symbolske gjenstandene eller bildene i seg selv. Kunst og arkitektur kan være å være med og forvandle kirkerommet og tidsaspektet. På den måten kan det skapes rom for opplevelsen av en annen tid, bort fra rastløsheten i ”det vi nettopp har gjort og det vi skal gjøre.” (Ibid.). Ritualer vil også være et tema i kapittel 2.3. om *Religionspsychologi*.

2.2.4 Diakoni og sjelesorg

Diakoni er aktuell som teoretisk bakgrunn i områder som berører tilrettelegging av enkeltmenneskers ”livgivende møter med Kristus”. Etablering av *Stille rom* kan være en tilrettelegging og en styrking av ”den individuelle forbønn i det fortrolige rom.” (Kirkerådet 2008a:18). Tilrettelegging av ”stille rom, gatekapell og åpne kirker” for å møte menneskers økende behov for ”stillhet, hvile og langsomhet” er i følge diakoniplanen en diakonal oppgave. (Ibid. 2008:18).

Sjelesorg er et fagområde som ikke alltid er like synlig, men like fullt viktig i kirkens diakonale virkelighet. (Kirkerådet 2008a:18). *Sjelesorg* kommer fra *seelensorge* (tysk) og betyr omsorg for sjelen. Tradisjonelt har ordet blitt brukt som faguttrykk for samtale mellom sjelesørger og konfident. Sjelesørgeren sees på som en medvandrer med utgangspunkt i konfidentens livserfaringer. (Okkenhaug 2002:36). Samtidig representerer sjelesørgeren

¹⁸ Det elektroniske dokumentet mangler sidetall.

”Kristus for den enkelte.”(Bunkholt 2007:136). Sjelesorgens mål i en *trinitarisk*¹⁹ *sjelesorg* er å hjelpe konfidenten fram mot et sant forhold til den treenige Gud, til sine medmennesker og til seg selv. (Okkenhaug 2002:35).

I mange fagkretser ser man at sjelesorg er et vidt begrep som strekker seg ut av samtalerommet og inn i både gudstjenestelige sammenhenger og andre sosiale fellesskap. Dagens nye fellesskapsformer gjennom *sosiale medier* har også gitt diakonien nye muligheter, slik som Kirkens SOS sin internettjeneste og *nettpresten* gjennom Sjømannskirken. I oppgaven vil *Gjesteboka* sammenlignes med de sosiale mediene. (Jf. kap. 4.1.7).

”Alt er sjelesorg”, sier professor Tor Johan Grevbo (2009) i en avisartikkel i Vårt Land om kirkens framtid. Han mener det er på høy tid å revidere dagens definisjon av sjelesorg. Gode sjelesørgeriske samtaler i en krok av kirken er nytteløse hvis ikke alle kirkelige livsytringer gjennomstrømmes av sjelesorg. Han nevner begrep som sjelesørgerisk forkynnelse og undervisning, sjelesørgerisk casualpraksis og sjelesørgeriske fellesskap. Sjelesorg handler om ”å legge til rette for et stadig gjentatt og levende møte mellom Guds tale og menneskers konkrete liv på alle områder.” (Grevbo 2009).

Stille rom kan ut fra denne definisjonen minne om en sjelesørgerisk praksis gjennom tilrettelegging av stillhet, bønn, ritualer, lesing av Guds ord og skriving og lesing av menneskelige tro- og livstolkninger. *Stille rom* er i beste fall et godt egnet rom for en åpnere, bredere forståelse og anvendelse av sjelesorg.

2.3 Religionspsykologi

Religionspsykologi er en egen forskningsretning i det religionsvitenskaplige miljøet sammen med en rekke andre fag som for eksempel religionshistorie (Kaldestad 1997:11), sosialpsykologi, religionspedagogikk og religionssosiologi. Det er i de siste tiårene åpnet opp for flere fagområder som *hermeneutikk*, *kvinneperspektiv* og *studie av ritualer*. (Geels og Wikström 1999:43). *Religionspsykologiens* oppgave er å studere religiøse erfaringer gjennom å beskrive, forstå og forklare opplevelsens psykologiske forutsetninger og funksjoner, både historisk og i nåtid. (Ibid. 1999:11). Her dukker ofte de *åndelige og eksistensielle behovene* opp (Kaldestad 1997:11) i møte med livskriser og livets uforutsigbarhet.

¹⁹ Trinitas (latin): Gud er tre personer i ett guddomsvesen; Faderen, Sønnen og Den hellige Ånd. (Store norske leksikon 2010).

Menneskets åndelige dimensjon er i religionspsykologisk perspektiv svært sammensatt og kan være vanskelig å kartlegge. For å avgrense oppgaven har jeg i innledningen definert *åndelige behov* i forhold til tro på en *transcendent* guddom (Gud, Herre, Allah), ofte i form av et kristent livssyn. Den økte privatiserte religiøsiteten som kjennetegner vår postmoderne åndelighet, handler ofte om skiftende stemninger som kan være vanskelige å beskrive. (Repstad 2000:28). Mange vil holde fram uttrykket ”enhver er salig i sin egen tro” eller ”jag er religiös på mitt eget sätt” (Geels og Wikström 1999:13). Hvor formidler menneskene sin tro i dag? Hvilke åndelige troserfaringer formidles? Religionsbegrepet påvirkes av det kulturelle mangfoldet og som forsker må man være varsom med å påberope seg sannheten om åndelighet og religiøsitet.

Livets *overgangsfaser* (jf. kap. 2.2.3) kan ofte trigge behovet for en ”tilstandsrapport, en slags mental diagnose.” (Wikström 2004:109). Vi kjenner behov for å ta kompasskursen: Hvor står jeg, og hvor går veien videre? (Ibid.). ”Livet er et usikkert prosjekt” er tittelen på boka til psykiater Ingvard Wilhelmsen (2000). Selv om Gud ikke står bak alle livets tilskikkelser, tenker jeg ofte på visdomsordene: ”I hjertet planlegger mannen sin ferd, men Herren styrer hans gang.” (Ordsp 16:9). Livet som en reise er ikke bare en gammeltestamentlig *metafor*²⁰. Diplomaten og tidligere generalsekretær i FN, Dag Hammarskjöld (1964:47) sa at den ”lengste reisen er reisen innad. Den som valgte sin skjebne, som våget ferden mot sin egen bunn (finnes det noen bunn?).” Wikström (2002:114) har sagt: ”Før eller siden må et menneske legge ut på den mest avgjørende av alle reiser: reisen til seg selv.” Han skriver om oppbrudd, nedbremsing og stillhet som forutsetninger for å kunne møte de vanskelige personlige spørsmålene, både de åndelige og de eksistensielle. I analysedelen vil *eksistensielle behov* være en av verdiene som etterspørres. Wikström (2004:58f) bruker også *reisemetaforen* som bilde på mennesket som pilegrim, på reise mot et mer eller mindre definert mål. Mange postmoderne mennesker drives av en ”fundamental eksistensiell hjemløshet” (ibid. 2004:59) og er på reise bort fra seg selv, på jakt etter stadig nye og voldsomme opplevelser. Opplevelsesjakten blir raskt en altoppslukende, kompassløs og ”forførerisk” livsstil der fellesskapsverdier som solidaritet og nestekjærighet blir borte. (Ibid.)

²⁰ Ord el. uttrykk som brukes i overført eller billedlig betydning, uten ordene *som* el. *lik*. (Store norske leksikon 2010).

Når de store eksistensielle spørsmålene melder seg, trenger vi en kanal eller et forum der vi kan øse ut det som fyller våre tanker og våre hjerter. Noen trenger ”et sted å kle sin religion i ord.” (Repstad 2000:28). *Gjestebooks* gir ikke bare muligheten for å uttrykke sine bønner og tanker, men legger også til rette et redskap for bygge broer mellom den ”indre og den ytre verden.” (Bjørddal 2001:70). Bønn som ritual kan være et nødvendig møte med de store spørsmålene: Hvorfor måtte en mor på 36 år dø fra sine to små barn? Hvorfor kom aldri tenåringsen hjem igjen etter kveldsturen en vinterkveld? Lidelsen har mange usminkede ansikt; selvmord, incest, blind vold og lignende. Å stille spørsmål om tilværelsens gåte er ”et tegn på menneskenes verdighet.” (Wikström 2002:91). Bønneritualet resulterer kanskje ikke i forløsende svar og bortfall av smerte. Gjennom bønn kan noen finne en ro ”i uroen” (utdrag fra 188/09), en erfaring av orden i en kaotisk livssituasjon. (Jf. *sosiale gaver* i kap. 2.2.3).

Wikström (2002:90f) snakker om den eksistensielle uro som en livsnødvendighet for å utvikle oss som mennesker. Noen ganger klarer vi å forsone oss med livets mange slag og kan omformulere vår tro og våre livsspørsmål. Vi blir berørt av noe utenfor oss selv, av en guddommelig kjærlighet som bærer oss gjennom dager med tårer, kamp og mismot. Det skjer en omforming av virkeligheten. (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:68). (Jf. *sosiale gaver* i kap. 2.2.3).

I dagens moderne mediasamfunn formidler mennesker seg oftere og oftere gjennom offentlige fora ved hjelp av *personlige medier*²¹. Der spørres de evige, åndelige og eksistensielle spørsmålene: Hva er sant, rett, godt eller hellig? (Lønnebo 2003). Hvordan kan jeg leve med smerte og lidelse? Har livet noen mening? Hvordan kan jeg leve med at jeg skal dø (snart)? Når vi finner svar, løsninger eller strategier for å møte alle våre livsspørsmål, kaller vi det for *livssyn*. (Stifoss-Hanssen og Kallenberg 1998:18).

2.4 Kontekstuell analyse

I analysedelen blir tekstene tolket ut fra sin sosiale, kulturelle og religiøse kontekst. *Kontekst* er den sammenhengen teksten inngår i og som gir teksten sin mening. (Brekke 2006). Hvilken sammenheng inngår de 500 tekstene i? Hva påvirker tekstenes innhold? Hva kommuniserer tekstene? Som leser av en tekst, spiller mine forventninger og min erfaringsbakgrunn inn i

²¹ PC (personal computer) ved hjelp av internett og mobil.

tolkningen. Forholdet mellom tekst og leser er objekt for mottakerforskning eller resepsjonsforskning. Hvem som leser teksten og hvilken sammenheng teksten leses i, er viktige faktorer for å gi teksten mening. En tekst skapes gjennom sin mottaker, hevder resepsjonsteoretikerne. Som leser trekkes jeg aktivt inn i teksten og blir en medskaper gjennom min analyse og tolkning. (Smidt 1989). Noe av det samme vil mest sannsynlig gjelde for tekstforfatterne i *Gjesteboka*. De fleste forfatterne vil trolig være mottakere av en eller flere tekster. Noen formidler hvordan andres tekster berører dem.

Det stilles i en tekstanalyse krav om hvilke kriterier en tekst skal inneholde. Noen forskere vil definere alt som tekst, fra kunstneriske og kulturelle uttrykk til samtaler og ulike sosiale situasjoner. I følge Brekke (2006) bør en tekst være kommunikativ og meningsbærende. De fleste tekster har størst mening i den sammenheng de er i. En forsker vil være avhengig av å kjenne tekstens sammenheng for å kunne presentere materialets mening. Samtidig må forskeren være åpen for nye funn i teksten, som kan gi rom for ny kunnskap. (Ibid.). I kap. 4.1 vil ulike forhold som påvirker tekstene i *Gjesteboka* bli presentert.

2.5 Sosiale medier og nettpsykologi

Internett har ved hjelp av *sosiale medier* åpnet muligheten for en masseformidling og eksponering av personlige tekster gjennom et utall av hjemmesider, *bloggsider*²² og ulike interessefora. De vanligste sosiale medier i dag er trolig Facebook, YouTube, Twitter, MySpace og MSN (Window Live Messenger). (Johansen 2007). En sterk økning av personlige blogger og chatte-rom har oppstått. Egne sørgesider/minnesider opprettes på ”Facebook” og lignende fora. I oppgaven sammenlignes *Gjesteboka* med *sosiale medier* på grunn av flere paralleller til denne offentlige kommunikasjonskanalen. Det er forsket på ny medieteknologi²³ blant annet i forskningsprosjektet ”Internett i endring” og forskning på medier, identitet og sosialitet. Forskning på fenomenet ”å skrive blogg” gir flere sammenligningsmomenter. (Lüders, Prøitz og Rasmussen 2007). Et annet aktuelt fagområde kalles *nettpsykologi* (Lønsted og Schramm 2001) inneholder forskning på sosiale medier og kommunikasjon.

²² Nettdagbok (web log).

²³ Fra boka av Lüders m.fl. (2007): *Personlige medier. Livet mellom skjermene*. Gyldendal Norsk Forlag.

Sosiale medier defineres først og fremst som ”vår moderne bruk av teknologi på Internett, der brukerne deler tanker, meninger, kunnskap, informasjon og lignende med hverandre.”

(Johnsen 2007). Mediet er stort sett brukerstyrt som betyr at det er brukerne selv som bestemmer innholdet. Samtidig har forumet for nettsiden avgjørende betydning for innholdet. Det er forskjell på en ”sjekkeside” og en ”sørgeside”.

Et viktig kjennetegn på *sosiale medier* er at man har muligheten for å gi kommentarer og respons. Å få respons, er bekreftende og identitetsforsterkende. Man både bygger og definerer sin identitet. (Johansen 2007). Den datamedierte kommunikasjonen har åpnet opp for en ny *online-kommunikasjon* eller ”mange til mange”, der man kan nå ut til mange mottakere samtidig. Karakteristisk er at personene ofte ikke kjenner hverandre fra før eller har sosiale bånd i offline kontekster. (Lüders, Prøitz og Rasmussen 2007:142f). Mange ønsker å bygge relasjoner gjennom *sosiale medier*. (Ibid.). Dette målet ser ut til å ha liten relevans for forfatterne av *Gjesteboka*. Noen ganske få legger igjen e-postadresse eller mobilnummer.

Mange forfattere i *sosiale medier* har trolig behov for å uttrykke seg kreativt gjennom skriving, eller å få skrivetrening. (Lüders, Prøitz og Rasmussen 2007:158f). Andre ønsker å uttrykke sine personlige meninger og vil helst ha respons fra de som styrker eller klargjør egne meninger. (Ibid. 2007:144f). Behovet kan for noen være en sterk formidlingstrang og signalisere et indre høytrykk, for eksempel i etterkant av sterke personlige opplevelser. Behovet for å ”få ut” følelser og inntrykk kan fungere forløsende og terapeutisk. (Ibid. 2007:55). Andre forfattere er kanskje ikke opptatt av responsen fra andre, men søker mer den helbredende prosessen skrivingen setter i gang.

Liturgisk skriving på nettet eller i *cyberspace*²⁴ kan registreres på mange ulike måter og steder. Tydeligst kommer *liturgiske tekster* til uttrykk der man inviteres til en slik form, for eksempel på Kirken SOS sin *Bønnevegg*, der hvem som helst kan skrive en tekst i form av bønn eller korte tankeuttrykk:

Kjære Gud! Jeg har ikke pratet så ofte med deg, men kanskje dette kan være en måte å få fortalt deg hva jeg har i mine tanker. Jeg regner med at du kjenner meg allerede, eller vet hvem jeg er... jeg håper det i hvert fall. (...).

²⁴ Det *virtuelle* (tenkte) rommet”, det ikke-fysiske rommet databrukere befinner seg i når de kommuniserer med hverandre, for eksempel Internett. (Store norske leksikon 2010) og (Lönsted og Schramm 2001:242).

(...)Du sov i båten der ute med disiplene – sover du nå? Eg må velga å tro at du har øvesikt over kor fort det ska vokse og modningen tar. I din hånd er alle tider sa du engang. Kan eg være trygg der i natt?

(Kirkens SOS 2009).

Språket i sosiale medier har lett for å nærme seg muntlig tale og dermed skriver mange på dialekt, eller en blanding av skriftlig og muntlig. I noen sosiale medier har dette utviklet seg til en egen sjargong som for eksempel: Shera (Hva skjer da?). Mange benytter emosjonelle ikoner, *emotikoner* (Lønsted og Schramm 2001:35) for å forsterke sine følelser. Noen av forfatterne i *Gjesteboka* bruker smilefjes ☺ eller hjerter.

3. Metode og utvelgelse av materialet

3.1 Presentasjon av hele materialet²⁵ og valg av tekster

Tekstmaterialet er hentet fra et arkiv på Oslo Lufthavn der det finnes vel 30 gjestebøker fra tidsperioden 1999 til 2010. Jeg har valgt ut 2 av gjestebøkene og plukket ut 250 tekster fra hver bok. Av de til sammen 500 tekstene er 110 eksempeltekster gjengitt i oppgaven, i sin helhet eller som utdrag. Mange tekster er siterte flere ganger. Alle eksempeltekstene som gjengis i oppgaven, foreligger som vedlegg bak i oppgaven (vedlegg 1 – 4).

Gjestebøkene er lånt ut av lufthavnprest Ragnvald Seierstad og vil bli levert tilbake ved oppgavens avslutning. De utvalgte gjestebøkene har et tidsspenn på 10 år og hver bok inneholder tekster fra en periode på rundt 5 mnd. Det er ikke foretatt kopiering av tekstene.

Flere av tekstene inneholder kun dato og navn og benevnes som *innførsler*. Innførslene er ikke med i tekstutvalget (500 tekster). Bok 1/1999 inneholder til sammen 563 tekster eller innførsler. Bok 2/2009 inneholder 478 tekster og innførsler. Ingen av bøkene er fullskrevne. Kriterier for valg av tekster har vært krav om kvalitet og relevans i forhold til *åndelige og eksistensielle behov*. Tekstene må vitne om respekt for bruken av *Gjesteboka*. Noen tekster har allerede blitt sensurert av lufthavnpresten²⁶.

Tekstene er valgt ut i to omganger ut fra oppgavens formål og problemstilling. (Jf. kapittel 1.1.1). Første trinn har vært utvelgelsen av de 500 tekstene, som kalles *hele materialet* og er kvantifisert i tabell 1 og 2 i kapittel 3.4 *Tabelloversikt med koding av hele materialet*. Andre trinn har vært en utvelgelse av 50 *liturgiske tekster* ut fra resultatet av kategoriseringen. Frekvensopptellingen viste at 219 av 500 tekster (44 %) inneholdt bønner eller *liturgiske tekster*. (Jf. tabell 1 og 2 i kapittel 3.4).

Tekstene er nummerert slik: 24/99 som viser til tekst nr 24 i bok 1 fra 1999 eller 210/09 som viser til tekst nr 210 i bok 2 2009. Jeg har utelatt tekstens dato og avsender slik at tekstene ikke kan spores tilbake. I enkelte tilfeller har tekstene fått korrigert skrivefeil.

²⁵ Jf. tabell 1 og 2 i kapittel 3.3 *Tabelloversikt med koding av hele materialet* (500 tekster).

²⁶ Ved hjelp av korrekturlakk.

Tekstene fra vedlegg 1 og 2 brukes som eksempler i hele oppgaven bortsett fra i kapittel 4.2 *Analyse av liturgiske tekster* og 4.3 *Analyse og tolkning av skriving som ritual*. De 50 *liturgiske tekstene* fra vedlegg 3 og 4 brukes som eksempelttekster i analysekapitlene 4.2 og 4.3.

Gjestebooka er som tidligere nevnt et offentlig dokument som er tilgjengelig for alle. I respekt for tekstforfatterne har jeg valgt å sørge for en best mulig anonymitet. Navn på personer og stedsnavn i teksten er utelatt og markeres med klammer. ”Vi er på vei fra [...] til [...] for å få døpt vår datter.” (Utdrag fra 12/99). I sjeldne tilfeller er sensitive ord eller uttrykk utelatt og markert ved bruk av klammer. Eksempler kan være i forbindelse med erkjennelse av lovbrudd. I noen få tilfeller brukes klammer der ord ikke er lesbare. *Han* eller *hun* er anvendt vilkårlig, bortsett fra tilfeller der kjønn kommer klart fram i teksten.

Noen tekster er korte og egner seg ikke så godt til analyse. Enkelte av tekstene er likevel tatt med for å danne et helhetsbilde i kartleggingen. Eksempler på slike tekster er: ”Gud er god.” (245/99) og ”Mitt liv: Via Dolorosa.” (228/99). De fleste eksempelttekster i oppgaven (vedlegg 1 – 4), er på mellom to og ti linjer. Tekstene er skrevet på ulike språk og dialekter. De fleste tekstene er på norsk, men veksler mellom bokmål, nynorsk og dialekt. Flere tekster er skrevet på et muntlig språk, som kan ligne ord og uttrykk i *sosiale medier*. Enkelte ord og setninger forkortes, trolig for å formidles raskere.

Noen tekster er skrevet på andre språk som engelsk, tysk, arabisk, spansk, svensk og dansk. Formidlingen er som regel direkte og kan noen ganger minne om en fortrolighet blant venner. Samtidig kan det direkte og tilsynelatende ærlige språket oppstå fordi man ikke forholder seg ”ansikt til ansikt” med en mottaker. (Lønsted og Schramm 2001:53). For enkelte forfattere kan det kjennes uforpliktende å åpne opp for tanker og følelser i et skriftlig medium. (Ibid.). Språket vil bli analysert og drøftet i kap. 4.2.7).

3.2 Presentasjon og begrunnelse av metode

Hovedtyngden i oppgaven er å beskrive, analysere og tolke tekstene. Finnes det et mønster, en tendens i det som er skrevet? Hvilken mening formidler tekstene? Hva forteller tekstene om åndelige og eksistensielle behov blant mennesker i dag, og hvordan kan skriving fungere som ritual²⁷? Analysen er først og fremst en *hermeneutisk* tekstanalyse. Jeg har også anvendt

²⁷ Jf. problemstillingen i kapittel 1.1.1.

elementer fra kvalitativ tilnærming og enkel kvantifisering. Jeg beveger meg mellom flere metoder når jeg tolker tekstmaterialet og tenker at det vil være en god måte å besvare problemstillingen på. Jeg har benyttet flere metodeforfattere som Grønmo (2004) og Repstad (2007) og pedagogisk baserte artikler om tekstanalyse. (Brekke 2006).

Analysen tar utgangspunkt i et allerede eksisterende tekstmateriale. Tekstene inngår i en helhet der mange forhold spiller sammen. Det fysiske stedet er *Stille rom* på Gardermoen, hovedflyplassen i Norge. Mennesker på gjennomreise, på vei til et bestemmelsessted, går inn i et kapell og skriver noen ord i ei gjestebok. Flere vil sannsynlig også lese enkelte tekster fra *Gjesteboka*. Enkelte vil berøres, påvirkes og respondere på det de leser. *Fenomenet* inngår i forskningen som en del av oppgaven. I forståelsen av skriving som et mulig ritual, kan faren for diskrepans²⁸ mellom forfatter og forsker oppstå. (Brekke 2006:35). Kanskje ikke alle forfattere er bevisst på at de skriver en bønnetekst, selv om de retter teksten til en uttalt guddom? (Jf. kap. 4.2.1).

Tekstgrunnlaget er lite og forfatterens personlige synspunkter ofte sparsomme. Det gis ingen mulighet for å sjekke ut hva informantene eller forfatterne mener med det de skriver. I en tekstanalyse vil forskeren sjelden kunne være helt nøytral. (Brekke 2006). Det vil være naturlig at forskerens stemme og tolkning kommer tydeligere fram sammenlignet med intervjuet som materiale. Forskeren gjør en tolkning ut fra egne referanser, kunnskap om temaet og egen forforståelse. Faren er å gi tekstene en annen forståelse enn den som var ment (jf. *diskrepans*). Det er en balansekunst å vektlegge en overensstemmelse mellom forfatterens og fortolkerens stemme i analysen.

Textura (tekst) er latinsk og betyr vev. Ordet kan beskrive et bilde der mønsteret vokser fram. En tekst vil som regel være kommunikativ og kan ikke løsriives fra den konteksten den inngår i. Tekster kan inneholde et tydelig eller skjult budskap. (Brekke 2006:19f). Dette blir beskrevet grundig i analysekapittelet (kap. 4).

En kontekstuell fortolkning danner i følge Grønmo (2004:374f) et grunnlag for en helhetlig forståelse. Analyse og tilnærming til materialet vil være *hermeneutisk*²⁹ og dermed være opptatt av forståelsen og fortolkningen av både helheten og deler av helheten. Forståelsen av enkeltstående tekster vil være aktuell samtidig som tekstene vil sees i sammenheng med alle

²⁸ (latin) mangel på overensstemmelse, avvik (Store norske leksikon 2010).

²⁹ Fortolkningslære eller fortolkningskunst (Grønmo 2004:373).

de utvalgte tekstene. Jeg vil pendle mellom forfatterens egen meningsforståelse og min forforståelse og tolkning. I metodelitteraturen kalles dette *den hermeneutiske sirkel* eller spiral. (Ibid).

Tekstanalysen baseres på følgende punkter:

- teoretisk bakgrunn og forskning
- tekstenes innhold som enkeltdeler og helhet
- den kontekstuelle sammenhengen
- observasjon i *Stille rom* (feltobservasjon)
- samtaler med lufthavnprest Ragnvald Seierstad

I løpet av forskningsprosessen har jeg vært 4 ganger på flyplassen og innom *Stille rom*. Det er mulig å besøke *Stille rom* uten å være på reise. For å komme inn i innlandspiren, kreves det sikkerhetsklarering på lik linje med andre reisende. Jeg har hatt 3 samtaler med lufthavnprest Ragnvald Seierstad. Deler av samtalene har blitt brukt i oppgaven. Han har blant annet gitt nyttig informasjon om bruk av *Stille rom* og *Gjestebooka*. Hans uttalelser er kvalitetssikret ved gjennomlesing og godkjenning av ham selv.

I utgangspunktet var planen å intervju et bestemt antall forfattere av *Gjestebooka*. Som metode ville intervju kunne få tydeligere fram forfatterens personlige stemme. Etter samtale med lufthavnprest Seierstad (2009b) forlot jeg ideen. Ikke alle besøkende på *Stille rom* skriver i *Gjestebooka*, og muligheten for at informantene og tekstforfattere ville være forskjellige personer, er stor.

De utvalgte tekstene (500) har blitt kategoriserte i ulike temaer og satt inn i en kvantitativ frekvensopptelling (se tabell 1 og 2 i kap.3.4). Deretter har 50 utvalgte *liturgiske tekster* blitt delt inn i kategorier og satt inn i en tabell. (Tabell 3 og 4 i kap.4.2.1). Resultatene har dannet et grunnlag for analysen og fungerer som et redskap for å skille tekstene fra hverandre.

Tekstmaterialet (500 tekster) er omfangsrikt og har ikke vært lett å kategorisere. Ut fra mine hypoteser om hvilke tekster jeg ville finne, har jeg lett etter tekster innenfor noen hovedområder:

- Åndelige og eksistensielle behov som mulig følge av *terskelsituasjoner* eller kriser.

- Tekster som uttrykker et livssyn eller en tro på en uttalt guddom (Gud, Jesus, Herre, Far) og tekster som forteller om religionsmøte/religionsdialog (Kirkerådet 2008a:20).
- Tekster som er formulert som bønn (bønneritual). (Jf. *Liturgiske tekster*).

Jeg skapte først en oversikt over innhold i de 500 tekstene ved hjelp av koding³⁰:

- Hva skriver forfatterne?
- Hva påvirker tekstene som skrives?
- Hvorfor skriver folk i *Gjestebooka* i *Stille rom*?

I forarbeidet med forskningsdesignet planla jeg å analysere tekster fra tiden rundt *Tsunami-katastrofen* i Asia 25. desember 2004. Jeg fant kun 10 aktuelle tekster, og valgte å forlate temaet. Jeg hadde for det første nok tekstmateriale fra før. En annen grunn var at katastrofen ble nevnt som ett av mange temaer i tekstene og fikk ikke fram de åndelige og eksistensielle behovene som jeg på forhånd forestilte meg.

En hypotese var i starten at flere av tekstene i *Gjestebooka* ville inneholde tekster som inneholdt nyåndelighet. Noen søker en indre opplevelse av det hellige i en selvorientert åndelighet som kan kalles ”*inner life spirituality*” eller *selvspiritualitet*. Begrepene er kjent fra *nyåndelige* teorier. Åndeligheten er her *immanent*³¹ som er det motsatte av transcendent. (Johannesen, Jordheim og Korslien 2009:182f). I hele materialet (500 tekster) finnes ikke tydelige spor av nyåndelighet. En av grunnene kan være at det ut fra en kort tekst er vanskelig å tolke hva som er *nyåndelighet* og hva som uttrykker *åndelige og eksistensielle behov*. Enkelte tekster kan kanskje inneholde elementer fra alternativ eller østlig religiøsitet, men samtidig henvender forfatterne seg til en transcendent guddom. (Se tekstene 100/99 og 76/09 i kap. 4.2.7 *Bibelsk billedspråk og poetiske uttrykk*). I en artikkel av stipendiat Anne Austad i boka *Diakoni – en kritisk lesebok* (Johannesen, Jordheim og Korslien 2009:183) sier forsker Pål K. Botvar at det sannsynligvis er ”glidende overganger mellom kristendom, folkereligiositet, New Age og nyåndelighet.”

³⁰ Jf. tabell i kap. 3.3 *Tabelloversikt med koding av hele materialet (500 tekster)*.

³¹ Iboende, som er inni personen selv og har ikke sin årsak i noe utenfor som påvirker. (Store norske leksikon 2010).

3.3 Tabelloversikt med koding av hele materialet (500 tekster)

Tekstene som er brukt som eksempler i oppgaven finnes i sin helhet som vedlegg bak i oppgaven. (Jf. vedlegg 1 – 4). Tekstene er satt inn i en frekvensopptelling etter å ha blitt gruppert i 8 kategorier: *Liturgiske tekster* (bønnetekster), *respons*, *bibelsitat*, *appell*, *åndelig søken/livssyn* og *religionsmøte* m.fl. (Se tabell 1 og 2 nedenfor). Kategorinavnene er deskriptive koder som forteller om tekstenes innhold, mening og måten de formidles på. Mange tekster inneholder flere kategorier samtidig og tallene vil derfor ikke ha sluttsum på 250 tekster. Etter å ha kategorisert de 250 tekstene i følgende kategorier, ser resultatet slik ut:

Kategori	Antall tekster
Liturgiske tekster	88
Respons på <i>Stille rom</i>	72
Bibelsitat	49
Appell	37
Åndelig søken/livssyn	32
Andre (sitat fra sanger, dikt og litterære tekster)	14
Religionsmøte	9
Respons på andre tekster	8

Tabell 1: Oversikt over koding av hele materialet fra bok 1/1999.

Tabellen viser at i den første *Gjestebooka* på *Stille rom* er tekster med innslag av bønn den største kategorien. Ikke alle de *liturgiske tekstene* starter som en bønn, men har like fullt en transcendent mottaker. Er det mulig å forstå denne tendensen? Når tekstforfatterne ikke er innen mulig rekkevidde, er tolking av teksten eller forfatterens autentiske kontekst (Repstad 2007:102) en mulig kilde til forståelse. Hvis forfatteren oppfatter *Stille rom* som et bønnerom, er det naturlig at hun skriver sine bønner i *Gjestebooka*. Ofte kan tekstene se ut til å henvende seg til både andre lesere og til Gud. I flere av de 500 tekstene er mottakeren lufthavnledelsen, lufthavnpresten, andre lesere eller forfattere. En forfatter sier: ”This accounts especially for the next reader.” (Utdrag fra 227/09).

En tekst kan være både en appell, en bønn, romme et livssyn og inneholde en respons på rommet. Mange forfattere har gitt respons på rommet (29 %). *Stille rom* var nytt da første boka (1/1999) ble skrevet og hadde nyhetens interesse.

I bok 2/2009 er også de utvalgte tekstene (250) klassifiserte. Tekstene inneholder flere kategorier samtidig og tallene vil ikke stemme med sluttsummen.

Kategori	Antall tekster
Liturgiske tekster	131
Bibelsitat	58
Appell	48
Religionsmøte	29
Respons på <i>Stille rom</i>	21
Åndelig søken/livssyn	9
Respons på andre tekster	7
Andre (sitat fra sanger, dikt, litterære tekster)	6

Tabell 2: Oversikt over koding av hele materialet fra bok 2/2009.

I bok 2/2009 er også de *liturgiske tekstene* i flertall (52 %). Tallet viser en økning fra den første boka, 1/1999 (35 %). Det er vanskelig å lese noe ut av forskjellen annet enn at i bok 1/2009 skriver over halvparten av forfatterne bønnetekster. Funnet har bekreftet valget om å analysere et utvalg av de *liturgiske tekstene*. Antall tekster som gir respons på *Stille rom* er tydelig redusert, fra 29 % til 8 %. Årsaken er mest sannsynlig at i første boka var *Stille rom* nytt og mange ønsket tydelig å si noe om rommet og om bruken av rommet.

En annen kategori som er markert økt i antall forekomster i de to bøkene, er *Religionsmøte*. I bok 1/1999 er det kun 4 % av tekstene som ser ut til å inneholde møte mellom ulike religioner. I bok 2/2009 har antall tekster steget til 12 %. Noen forhold som kan spille inn, er at nyheten om rommet rimeligvis har spredd seg i løpet av 10 år, slik at også flere med ikke-vestlig religiøs bakgrunn kjenner til *Stille rom*.

Norge har fått et økende antall innvandrere de siste 50 år og i dag har 11,4 % av befolkningen utenlandsk bakgrunn³². I 1950 var 1,4 % av befolkningen født i utlandet. (Statistisk sentralbyrå 2010). Med økt innvandring er det naturlig at flere religioner enn kristendommen er representert blant innvandrere og reisende på Gardermoen. I følge forskning på

³² Tallet rommer de som er født i utlandet eller født i Norge og har foreldre som er innvandrere. *Innvandrere* defineres som flyktninger, arbeidsinnvandrere, studenter eller de som har familiære relasjoner i Norge. (Statistisk sentralbyrå 2010).

religionstilhørighet er det ikke foretatt en kartlegging i Norge ennå. I 2008 var 82 % av befolkningen medlemmer av Dnk. 9 % av befolkningen tilhører et annen tros- og livssynssamfunn og de siste 9 % står utenfor alle registrerte tros- og livssynssamfunn. (Daugstad og Østby 2010).

En siste faktor er at vi reiste mer i 2009 sammenlignet med 1999. I følge historisk statistikk (Oslo Lufthavn 2010d) reiste totalt 18,1 mill passasjerer på Gardermoen i 2009, mens totalt 14,1 mill passasjerer reiste i 1999.

3.4.1 Liturgiske tekster, appell og bibelsitat

De liturgiske tekstene defineres i denne sammenhengen som bønnetekster. Hva ber tekstforfatterne om? Hvilke spørsmål stiller de? Hvilke gudsbilder har de? Hvilket språk brukes? Hvilke budskap formidles gjennom tekstene?

Å føre en dialog med tilværelsen, å stille sine spørsmål mot himmelen, kaller Wikström bønn (2009:188). Han sier at i kirkens språk beskrives denne dialogen som takkebønn, lovsang, klagesalmer, bønnebegjær og forbønn.

Tekstene er valgt ut på bakgrunn av mottaker, form og innhold. Kriteriene for å passe inn i kategorien er at teksten eller deler av teksten er rettet mot en åndelig/transcendent mottaker som Gud, Herre, Jesus og lignende. Når de *liturgiske tekstene* skrives, vil det for enkelte muligens fungere som et bønneritual. Bakgrunnen for tolkningen er rommet tekstene skrives i og at tekstene er formulerte som en bønn. I *Gjestebooks* innbys vi til ”ettertanke, bønn og meditasjon.” (Seierstad 2009a). Bønnetekstene som analyseres, er mest sannsynlig tilhørende innenfor et kristent livssyn. Bønn og meditasjon er element i mange ulike religioner. Det er en viss mulighet for å feiltolke tekstenes religiøse tilhørighet og på den måten yte urett mot avsenderen. (Jf. kapittel, 3.4.4 *Religionsmøte*).

En tekst er ikke tatt med som bønnetekst: ”La kjærligheten være det bærende element for min familie og meg. Takk for våren. Så vakker i Norge.” (89/09). Teksten har ingen mottaker, men kan likevel være en bønn.

Et utvalg av de *liturgiske tekstene* (50) blir kategorisert, kvantifisert og analysert i kapittel 4.2 og 4.3. Jeg har også her brukt en kvantitativ tilnærming for om mulig få et overblikk over tekstenes innhold og mening. Jeg har delt de 50 *liturgiske tekstene* inn i følgende kategorier: *Bønn om hjelp/klage, takkebønn, forbønn, syndsbekjennelse, overgivelse, eksistensielle behov*

og terskelsituasjon. Jeg har også sett på om det finnes ”bønn for reisen” innenfor kategorien bønn om hjelp. Hver kategori vil bli nærmere beskrevet og analysert i kapittel 4.2.

Appell defineres som en kort, inntrengende oppfordring eller agitasjon. (Store norske leksikon 2010). Appellen er i oppgaven religiøs i motsetning til politisk.

Ytringer er korte betydningsfulle utsagn der det ofte er verken mottaker eller avsender. Et eksempel kan være: ”Gud er med dere overalt,” (210/99) eller ”I stillheten blir du sterk! Tack för detta ”stille rom.”(68/99). Jeg har valgt å la *appell* være et overordnet begrep for både *ytringer* og *appeller*. Grunnen er at det ofte er vanskelig å avgjøre forskjellen. Eksempel på en ytring med appell er: ”Husk, gi Gud æren!” (121/99). I en appell ser vi ofte et definert livssyn, og i dette eksempelet er livssynet velformulert: ”Kom i håg att det är världen och inte Gud som är hård, för den som söker väntar en älskande famn.” (24/99).

Mange tekster er sitater fra Bibelen eller har bibelhenvisninger med i teksten. Det er spesielt 2 bibelsteder som er sitert flere ganger: Joh 3:16³³ og Joh 14:6³⁴. Kategorien heter *bibelsitat*.

3.4.2 Åndelig søken

Åndelig søken er tekster som formidler en søken etter svar på åndelige og eksistensielle spørsmål. Mange mennesker søker etter nærhet og fellesskap med Gud og andre mennesker. (Kirkerådet 1999:2). Noen søker etter mening og innhold i livet. (Jf. 41/99). Tekstene er vanskelig å skille fra hverandre. Livssyn er en deskriptiv kode som hører innunder *åndelig søken*. Mange tekster vil inneholde både åndelige og eksistensielle spørsmål og et definert livssyn:

”Sitter her og venter på flyet mitt. Har nettopp vært og sett på hybel, jeg skal flytte til [...] til høsten. Da skal jeg begynne å studere teologi. Jeg er litt spent. På den ene siden så er jeg veldig glad i Gud, men på den andre siden så begriper jeg meg ikke alltid helt på ham. Det skjer så mye rart i verden. Men det er vel ikke meningen at vi skal forstå Gud fullt ut. Men nå må jeg nok gå.” (84/99).

³³ ”For så høyt har Gud elsket verden, at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal gå fortapt, men ha evig liv.” Joh 3:16.

³⁴ Jesus sier: ”Jeg er veien, sannheten og livet. Ingen kommer til Far uten ved meg.” Joh 14:6.

”Mot min vilje sitter jeg her på Gardermoen og venter på flyet som skal ta meg nordover i påsken. Dagen i dag begynte veldig dårlig. Jeg mistet flyet mitt og måtte ut med mange tusen kroner til ny billett. Er det en mening med det? Jeg tror det. Skjebnen har gitt meg denne dagen til kontemplasjon. Kanskje Gud vil at jeg skal tenke over hvem jeg er? Med denne vissheten reiser jeg nordover for å feire påske. Litt sterkere denne gangen. Takk!” (20/09).

”Fantastisk å lese om andre menneskers tanker, de som bare trasker forbi her / eller haster forbi... lese litt om hva de tenker, hva som finnes ”bak”! – Godt med et sånt her rom der man selv er i fokus i noen minutter. Tro? Vet ikke helt... Søker kanskje, har alltid gjort det... Vil finne roen inni meg... leter!!! Samvittigheten: for å ikke strekke til, ikke gjøre det rette, ikke gjøre det ”riktige”, er på søken etter det som fyller alle de ”tomme øyeblikkene.” Har venner, kjæreste, god familie og god jobb, men noe mangler, trenger å finne noe som gir livet, - hverdagen ”mer” mening – innhold – vil hjelpe til mer, men samtidig ikke ”tid” – rotete tankeverden? Ja! Frelst? Tatt imot Gud? Har vært på møter, men dette er ikke helt ”meg” nå!! Dette var mine tanker akkurat i dag, i morgen er de litt annerledes! Godt å få skrevet de ned! Lykke til med dagen alle sammen! ☺” (41/99).

En tekst rommer flere kategorier; *åndelig søken*, *livssyn* og *respons*. Forfatteren beskriver å være underveis, å være ærlig og tydelig på sin åndelige identitet i øyeblikket. Teksten får tydelig fram hvordan omgivelsene og konteksten kan påvirke innholdet i *Gjesteboka*.

”Har lese gjennom heile boka og det slår meg kor ærlege folk er når dei kjem inn her utan å ane kven det er som ber for at systera skal gå frå mannen sin, eller kven han som ikkje fekk truffe [...] er, eller han som reiser frå 3-åringen sin for å fly helikopter... utan å vite kven alle dykk er, så kjenner eg at eg håper at ønskene og bønnene dykkar blir høyrde. Eg er verken muslim eller kristen, men eg ser kor mykje håp og mot trua på ein gud kan ha, og eg håper at de som trur på ein Gud vil halde fast på dette håpet. Eg håper og at me som ikkje trur på ein Gud, kan finna håp og mot i andre menneske, i opplevingar eller kanskje [...]. Mest av alt håper eg at me kan respektera kvarandre og ha det godt saman.” (229/09).

I teorikapittelet nevnte jeg en prosess som ser ut til å starte i forbindelse med *livsoverganger* eller *terskelsituasjoner*. Følgende tekst gir et innblikk i en prosess i forbindelse med et barns død. Forfatteren har vært i begravelse og meddeler noen tanker i den forbindelsen. Forfatteren beskriver en sterk hendelse og kan trolig ifølge både *narrativ terapi* og *poesiterapi* erfare en lindring og legedom ved å skive teksten. (Jf. kap. 2.2.3).

”Vært i [...] i begravelse til lille [...] på 2 ½ år. Det var en veldig fin avskjed der familier, venner og assistenter og avlastning var samlet. Det har vært tøffe år for foreldrene til [...], som var født med så mange utfordringer og så mye usikkerhet rundt framtiden. Hun hadde veldig gode stunder innimellom alle sykehusoppholdene, operasjonene og våkenettene. Hun har gjort noe med folk rundt seg. Det var tydelig i begravelsen. Hennes tapperhet, hennes utstråling og glede når hun hadde det godt, hennes styrke og hennes umiddelbarhet er sterkt savnet hos alle de som var nær henne. Hun var velsignet med de beste foreldrene hun kunne drømme om. De gav ikke opp, de kjempet gjennom hele livet til [...] for at hun skulle ha det best mulig, de sendte bilder av hvor fasinert hun ble av lyset gjennom trærne, av sterke farger, de sang med henne, lo med henne. Nå er hun ikke her mer. Hun ble bare 2 ½ år. Kanskje var

det best at hun fikk slippe mer av det livet hun levde? Hun hadde så mye vondt. Nå håper jeg foreldrene og søsteren hennes klarer å tenke på tiden med [...] som en berikelse og at de får leve et litt mindre hektisk liv. [...]. (233/09).

3.4.3 Respons

Kategorien *respons* inneholder tekster som sier noe om *Stille rom* og *Gjestebooka*. *Respons* kommer fra ordet *respondere* som betyr svare. Det gis stort sett positive reaksjoner på *Stille rom*, *Gjestebooka* eller på enkelte tekster som har berørt leseren. Responsen er med på å danne et tydeligere bilde av tekstforfatterne meninger og holdninger. Hva er forfatterne opptatt av? Hvilke forhold ser ut til å påvirke tekstene? Hvilke åndelige og eksistensielle behov og spørsmål hos dagens mennesker avdekker responsen? Er det riktig at ”mange mennesker i dag har et økende behov for stillhet, hvile og langsomhet,” slik vi finner det i Plan for diakoni i Dnk? (Kirkerådet 2008a:18).

Flere forfattere kommer med forslag til forbedring av *Stille rom*, spesielt i bok 1/1999. Da var rommet nytt og ikke alt var på plass. Rommet hadde i starten noen enkle benker istedenfor stoler. (Seierstad 2010). Noen kritiserer forhold i rommet, spesielt i forhold til støy: ”Dette var ikkje eit stille rom. Støy frå folka utanfor, støy frå pop-musikken, høgtalar like over hovudet. Tanken er god – svært god..... Ser fram til ei forbedring.”(7/99).”

I teorikapittelet ble det påpekt at et av kriteriene for å definere en tekst, er at den bør kommuniserer eller ha en mening. (Brekke 2006). Det er liten tendens til direkte kommunikasjon mellom tekstforfatterne, men det er grunnlag for å si at tekstene formidler et budskap og skaper ofte en form for respons hos de som leser tekstene. Motivene forfatterne har for å skrive i *Gjestebooka* vil være et tolkningsspørsmål. Når man skriver et budskap i et åpent, ukonfidensielt dokument, er det sannsynligvis med et ønske om å meddele seg til andre. Enkelte vil muligens ønske respons, slik flere eksempler illustrerer. Noen tekstforfattere ønsker respons fra andre, mens andre ber om forbønn.

En tekst er en bønn til Gud om hjelp i et parforhold som er i krise. En annen forfatter kommer med følgende råd: ” Jeg håper dere klarer det. Med nåde. Kanskje det går med nåde.” (25/09).

To tekstforfattere sier seg enig med følgende tekst: ”Takk for at du finnes Jesus. Jeg er glad i deg.” (205/99).

”Er enig med [...] fra [...]: Takk for at du finnes Jesus. ☺ (Det bare må finnes en Gud...).” (218/99).

”Repeterer [...] og [...]: Takk for at du finnes, Jesus! Det er akkurat det jeg har gått og tenkt de siste dagene.” (186/99).

Andre meddeler sin fortvilelse, kanskje i håp om at noen vil be for dem, selv om de ikke klart uttrykker sitt ønske i teksten. Følgende tekst er et tydelig rop om hjelp og et ønske om respons. Teksten er også et eksempel på kategorien *åndelig søken*.

”Er en såkalt ”ateist”, men allikevel føler jeg en spirituell følelse. Jeg har slitt med narkotikamisbruk i 8 år og nylig kommet ut av det. Prøvde å ta mitt eget liv for tre dager siden, men noe annet fikk meg til å mislykkes. Jeg gråter hver dag for ting jeg har gjort, [...], men håper på tilgivelse, og hvis det er ”gud” som gir meg det, satser jeg på det. Hjelp meg! Må jeg tro på Jesus for å bli kvitt den vonde følelsen jeg bærer på? Håper på et nytt og bedre liv. Skriv gjerne en kommentar så leser jeg den innen en uke.
PS: Håper på et nytt og bedre liv uten rus!!! Fra nå av er det familie først!” (220/09).

Forfatteren har fått 2 kommentarer som på hver sin måte responderer på teksten. ”Kjære deg! Nei, du behøver ikke tro på Jesus. Men du må tro på at du har kraft i deg selv til å forandre og virkeliggjøre det store og fantastiske potensialet du har i deg selv. Lykke til!” (221/09).

”Kjære forvirret! Jeg tror på Gud og Jesus fordi jeg liker tanken på at det kan finnes en bedre verden der vi alle kan møtes uten sorger, hvor vi alle kan leve sammen. Det er ingen som har kommet tilbake etter døden og fortalt, men for meg er det en trøst og en drøm jeg fantaserer om når det er tungt. Da blir det ikke helt meningsløst dette livet. Hvis du virkelig angrer ting du har gjort, og søker hjelp til Gud, så tror jeg han vil gi deg styrke til å takle de vanskelige tankene og følelsene og veilede deg på rett spor. Gud ønsker å hjelpe deg. Gi ikke opp håpet, du kan ennå bli glad i livet og det kan ennå ordne seg for deg. Lykke til! Hilsen en som satt på Gardermoen og tenkte på deg.” (222/09).

3.4.4 Religionsmøte

Religionsmøte er overskriften der tekster helt tydelig viser tilknytning til islam eller en annen ikke-vestlig religion. Begrunnelsen for å kalle kategorien *religionsmøte* er at tekstene formidler et budskap som skaper kommunikasjon mellom forfattere med ulike religioner og livssyn. Vi møter ord som Koranen og Allah. Flere tekster er skrevet med arabiske skrifttegn. Mange av tekstene ligner en *appell*, mens de fleste gir respons på rommet med takk til lufthavnmyndighetene og det norske folk. Få tekster er formet direkte som bønn, men kan inneholde omtale av bønn. En forfatter uttrykker seg slik:

“ Thanks to the Norwegian people for this respect of Islam and all other religions. I have found Norwegians to be very tolerant and gracious in nature. The quiet room was very refreshing and pleasantly decorated. Thanks to you guys that I found a place to offer my morning prayer.” (3/09).

En annen tekst minner mest om en *appell*.

”Islam er den som viser veien til Paradiset, viser til den rette livsstilen. Islam er religionen som gir det vakreste syn på denne verden og dette livet på jord. Den gir svar til alle filosofiske spørsmål og gir den sanne sannheten til oss alle på jord.” (214/09).

Et fåtall av tekstene avspeiler religioner eller livssyn som Bahàì og buddhisme. Det kan ikke utelukkes at enkelte forfatterne tilhører andre religioner enn kristendommen selv om de benytter begrepet Gud. En mormoner bruker for eksempel gudsbegrepene Herren og Jesus Kristus. En bahàì-tilhenger eller en sikh kan også bruke navnet Gud. Flere forfattere har sterke synspunkt på rommet som et møtested for religioner og livssyn.

”Jeg satte pris på rommets nøytrale utforming – et godt sted. Jeg ser fram til den dagen da alle ”religiøse” er like nøytrale som dette, - og til den dagen da alle mennesker er like tolerante som lufthavnpresten på Gardermoen.” (223/99).

”Dette er et deilig rom, men jeg ble skuffa da jeg kom inn her i dag. Fra å være et nakent og meditativt rom, er det nå blitt et kapell. Hvor ble det av Gardermoen-estetikken? Få ut disse grusomme stolene. Jan Groth trenger ikke konkurranse! Skal det ligge Bibelen og salmebøker her (noe som er helt ok for meg), må det også tilbys andre hellige bøker fra andre trosretninger. Var ikke dette hele ideen med rommet? Noen burde kanskje også gjøre noe med taket. Det er ikke stille her! Når jeg sitter her i dag - i noen tidlige morgenminutter – har jeg Jan Groths følsomme strek for øynene og varmende morgensol i nakken. Det er mer enn nok helligdom for meg!” (17/99).

4. Analyse

4.1 Analyse av hele materialet med fokus på ”tekst i konteksten”³⁵

Analysedelen er delt i to deler der første del (kapittel 4.1) er beskrivelse og drøfting av den konteksten som hele tekstmaterialet (500 tekster) inngår i. Et utvalg av de 500 tekstene er presentert som eksempler i kapittelet. (Jf. vedlegg 1 og 2). Andre del (kapittel 4.2 og 4.3) er analyse og tolkning av de *liturgiske tekstene*. (Jf. vedlegg 3 og 4).

I teoridelen så vi på at en tekst alltid får sin mening gjennom den sammenhengen teksten er i. (Brekke 2006:21). Den kontekstuelle forståelsen danner et viktig grunnlag for videre analyse. *Lufthavnpresten* har på første side i gjestebøkene skrevet en innledning formulert som en invitasjon til å bruke *Gjesteboka*. I prestens forord finner vi en oppfordring til å skrive om ”lengsler og drømmer, om sorg og savn, om tro eller mangel på tro.” (Seierstad 2009a). Forordet kan trolig spille en rolle for det som skrives. Forordet fra begge bøkene foreligger som tillegg bak i oppgaven. (Jf. vedlegg 5 og 6).

Stille rom er et avskjermet pusterom i en travel hverdag og innbyr blant annet til bønn og kreativ skriving. (Seierstad 1999). Både omgivelsene, interiøret, informasjonsskilt og innholdet i *Gjesteboka* preger mer eller mindre det som skrives. Vi påvirkes i større eller mindre grad av det vi ser og av det vi leser. Det er ut fra tekstmaterialet grunn til å tro at tekstforfatterne påvirkes av andre tekster i boka. Noen har respondert på andre tekster. I bok 1/1999 er 29 % av tekstene i kategorien ”*Respons på Stille rom*” og 35 % i kategorien ”*Liturgiske tekster*.” Når de nærliggende tekstene takker for et flott rom eller formulerer sin takk som en bønn, følger mange på i samme sjanger. En annen faktor som muligens har innflytelse, er at *Stille rom* fremdeles har nyhetens interesse. Rommet er et forholdsvis nytt konsept i norsk flyplasshistorie.

I neste underkapittel (4.1.1) presenteres en feltobservasjon av *Stille rom* og litt av rommets historisk bakgrunn. Hensikten er å skape et tydeligere bilde av tekstenes autentiske arena. (Repstad 2007:102).

³⁵ Uttrykket er hentet fra Brekke 2006:21: ”tekst i kontekst”.

4.1.1 Feltobservasjon og historisk bakgrunn for Stille rom

Å rusle langs flyplassens hektiske handlegate på leting etter "Stille rom" er enkelt hvis man har vært der før. Rommet ligger beskjedent til, ingen høyrøstede plakater eller anvisninger viser vei. Inngangen på baksiden er en åpning uten dør. På veggen til venstre for inngangen står det på et skilt: "Ønskes samtale med Lufthavnpresten, vennligst kontakt informasjonsdisken." Nedenfor står teksten på engelsk: "For Airport Chaplain consultation, please contact the Airport information desk." Skiltet sees best når man sitter inne i rommet.

Å sette seg ned på en av de enkle, blå stoffstolene (totalt 15 stoler) tvinger blikket rett mot Jan Groths gåtefulle veggteppe. Teppet dekker det meste av frontveggen (3,80 m langt/1,60 m høyt), har svart bakgrunn og brytes av en hvit tynn stråle som går fra nederste høyre hjørne på skrå opp mot venstre hjørne. Øverst eksploderer strålen og etterlater en hvit fullmåne. Den hvite strålen på svart bakgrunn kan minne om lysglimt i svarteste mørke. Under veggteppet står et ovalt bord med glassflate, ca 1,5 m langt. Bordet har tresokler og dragere i stål. På bordet ligger 4 bøker: Bibelen på norsk og engelsk, Koranen på norsk og ett eksemplar av Gjesteboka. Bordet og litt av bildet er opplyst av 4 spotlight. Til høyre for glassbordet står en stor, grønn plante.

I et hjørne av rommet ligger det 4 rektangulære tepper oppå hverandre. På golvet foran teppene er det tegnet en svart pil for å vise østlig himmelretning. Teppene er muslimske bønnetepper, som jeg snart blir vitne til. Utenfor høres lyder fra høytalere. En stemme kommer med informasjon på norsk og engelsk med beskjed om å gå til "gaten". Svak musikk høres fra en av butikkene utenfor. Klakkende skohæler, rullende koffert hjul og dører som lukkes og låses knuser det som skulle være stillhet. Som bakteppe er en udefinert støy; "flyplasstøy".

En afrikansk familie kommer inn og snakker høylytt på et fremmed språk. Barnet på 2-3 år triller rundt i rommet med en bagasjetralle. En sikkerhetsvakt kommer inn. En annen mann kommer målbevisst inn og setter seg i bønnestilling på et av bønneteppene. Han reiser seg vekselvis opp i stående og setter seg knelende ned. Seremonien er over etter ca 5 min.

Familien har forlatt rommet og en flyplassansatt kommer inn og rister bønneteppene, mopper golvet, legger teppene på plass og sier "ha det bra" i det han går. Det er i ferd med å mørkne ute.

To personer har skrevet i Gjesteboka så langt. I går var det 4 personer som skrev en kort hilsen. En har skrevet: "This room is a perfect idea!" En annen har skrevet: "Thank you

God/Universe/Spirit for all the good and useful that has come my way. Help me know the next right action."

Etter 30 minutter kommer det inn en ung mann som tar av seg skoene. Han setter seg ned og strekker ut beina. Etter kort tid snakker han dempet i telefonen på et fremmed språk. En ny muslim kommer inn og kneler på de nyristede teppene. Den unge mannen har tatt på seg skoene og går ut, fortsatt pratende i mobilen. Nye klikkende hæler og trillende hjul høres utenfor. Da jeg avslutter mitt besøk, er muslimen ferdig med sin raske bønn, tar på seg skoene og forsvinner ut i folkemengden.

Oslo Lufthavn er den viktigste inngangsporten til Norge og et utstillingsvindu mot verden. (Oslo Lufthavn 2010a). Stortingets utbyggingsvedtak fra 1992 ga klare føringer på at flyplassen skulle vise moderne bygningsteknologi og god norsk byggeskikk. (Olsen-Hagen 2009:264). Flyplassens norske særpreg skal reflekteres gjennom helheten i bygninger, uteareal, interiør og kunstnerisk utsmykning. *Stille rom* er en del av den kulturelle arkitektur og kunst som skal avspeile og representere det nasjonale og moderne Norge. Den kunstneriske utsmykningen skal stimulere opplevelsen av en ankomst og minnet "om en reise, om et land, et sted man har vært (...)", heter det i hovedplanen for utsmykning av Oslo Lufthavn. (Oslo Lufthavn 2010a).

Kunst har en egenverdi gjennom å formidle et budskap som ord ikke alltid klarer å uttrykke. En forfatter har mestret å formidle seg om både kunst og interiør. Hun har en humoristisk signatur: "Kjære prest (og interiørarkitekt). Rommet et fint, veggteppet også – men bordet og stolene passer ikke inn – de er for høyrøstet i både form og farge. (Be)søkende." (30/99).

Kunst kan bidra til å gi både legedom og hvile. Kunstneriske og kulturelle uttrykk kan skape tro. (Kirkemøtet 2005). Veggteppet av den norske billedkunstneren Jan Groth, i fronten av *Stille rom*, har blitt beskrevet som et "særegent uttrykk for stillhet og poesi". (Oslo Lufthavn 2010a). Bildet har tydelig vakt reaksjoner hos forfatterne av *Gjesteboka*:

"Sterkt å se teppet på veggen, for meg ble det et tegn fra Gud. Flott med dette rommet." (249/99). "(...) – godt å hvile øynene på det flotte teppet." (Utdrag fra 69/99). "Forhenget i tempelet revnet! Det er fullbrakt! – Det er min opplevelse av teppet. Er innom her ofte." (97/99).

I Norge har vi en kristen kulturarv og tradisjon som man skulle tro var naturlig å innlemme i profileringen av det nasjonale. *Stille rom* får etter mine observasjoner liten eller ingen

oppmerksomhet i presentasjoner og markedsføringer på flyplassens hjemmeside. På et oversiktskart (Oslo Lufthavn 2010b) er *Stille rom* markert med ”bønnesymbolet” uten nærmere informasjon. Veggteppet har fått en kort presentasjon på hjemmesiden. Seierstad (2010) framhever at *Stille rom* må kunne angi en retning på bruk av rommet som et bønnerom, et kapell for kristne (og andre) for å markere at Norge fremdeles er et kristent land. Han mener det er viktig at ikke rommet skal få et dominerende muslimsk preg, men at rommet er åpent for alle, ”uansett tro og livssyn.” (Seierstad 1999).

4.1.2 Hvor mange tekster skrives pr dag?

Gjennom analyse av tekstene kommer det fram flere signaler på verdien av ei skrivebok i et stille rom på en flyplass. Det er vanskelig å gi et tilstrekkelig bilde av hvor mange som benytter tilbudet. Jeg kan likevel ut fra datoer for innførsler og tekster antyde hvor mange tekster som skrives daglig. Fra en stikkprøve i bok 2/2009 ser det ut som det skrives i gjennomsnitt 2 - 3 tekster pr. dag. Et overslag ut fra det totale antall tekster i bøkene, fordelt på 5 mnd, gir samme resultat. Når vi vet at flommen av mennesker på reise pr dag er stor, er det muligens snakk om en mikroskopisk brøkdel av alle reisende³⁶ (rundt 50000 pr dag) som besøker *Stille rom*. (Oslo Lufthavn 2010c). Tallet er trolig enda lavere for de som skriver i *Gjestebooka*. Lufthavnpresten sitter noen ganger i *Stille rom* og er tilgjengelig for de besøkende. Han forteller at det kan gå timer uten at ett eneste menneske er innom. (Seierstad 2009b).

4.1.3 Hva brukes Stille rom til?

Mange forfattere har skrevet sine bønner i *Gjestebooka* og brukt *Stille rom* til sitt formål. I tekstene kan vi lese at *Stille rom* blir brukt til meditasjon, bønn, avslapning, soving, spising, som seremonirom, gudstjenesterom og lignende. ”Etter en hard uke i militæret og felten, trenger man søvn. Dette rommet passet utmerket til det.” (117/99).

³⁶ Det totale antall reisende er unøyaktig fordi reisemønsteret er komplekst. På *innland* kommer også mange reisende som er i transitt, bl.a. på vei hjem fra utlandet. *Stille rom* ligger som kjent på innlandspiren. Det totale antall reisende i 2009 var 18,1 mill. (Oslo Lufthavn 2010c).

”Jeg skulle til et stille rom, men her satt det noen og knasket i seg epler, farris og annet. Vennligst få opp et skilt som markerer at dette ikke er en spisesal – selv om noen ønsker å spise i stillhet.” (40/99).

”Vi er på vei fra [...] til [...] for å få døpt vår datter. Det var fint å få synge noen salmer og lese en tekst som passet anledningen.” (12/99).

”Vi giftet oss her i dag kl 10.00 – og det var en flott opplevelse. Tusen takk!” (198/99).

”Takk for oss. Vi fikk ikke med oss gudstjenesten i dag, men ei stille stund her.” (Utdrag fra 246/99).

Lufthavnpresten får stadig forespørsler om å vie par i *Stille rom*. Så lenge *Stille rom* har vært i funksjon, har det vært *en* vielse der. (Jf. 198/99). Seremonien ble ikke forrettet av lufthavnpresten. Han mener at rommet ikke er egnet for en ”kirkelig” vielse og anmoder brudepar om å benytte seg av våre mange, vakre kirker. Rommet er i utgangspunktet ikke et seremonirom. (Seierstad 2010). Er rommet heller et rom for individuelle ritualer, et bønnerom?

Det engelske ordet ”chapel” på et informasjonsskilt og et lite skilt med et symbol som fremstiller en bedende person, skaper assosiasjoner som sannsynligvis legger en viss føring av hva forfatterne skriver i *Gjestebooka*. En tekstforfatter har blitt inspirert av det ene skiltet:

”Takk for dette stille rommet. Jeg ble så begeistra over symbolet ute på veggen: Et menneske i bønn til en levende Gud. Måtte dette med bønn på kne bli mer brukt i vår tid. Det var godt å sette seg ned og hvile og nyte stillheten.” (133/99).

En annen forfatter har kalt *Stille rom* for bønnerommet. ”Tusen takk for dette fine bønnerommet. Jeg setter virkelig pris på at det er et sted på flyplassen hvor jeg kan si bønn og få litt ro i sjelen på en hektisk reise.” (204/09).

”Tack, att det finns plats där man kan öppna sig åt bön och uppleva Guds närvaro.” (50/99).

4.1.4 En talende stillhet

Behovet for en stille sone, et rom til sakralt bruk midt i flyplasskaoset, er for enkelte trolig stort. I våre dager med en døgnåpen tilgjengelighet via internett og telefon i lommen, blir pusterommene og rasteplassene en mangelvare. Stillheten har blitt en luksusvare. (Wikstöm 2004). I Plan for diakoni (Kirkerådet 2008a:18) snakkes det om *stillhetsarbeid*, en gammel tradisjon med elementer fra klostertradisjonen, blant annet med sine tidebønner.

Retreatbevegelsen har i mange år hatt kurs og opphold i stille omgivelser der ordene: ”Kom med meg til et øde sted hvor vi kan være alene, og hvil dere litt!” (Mark 6:31) er mottoet. Bevegelsen snakker om å komme inn i ” *den talende stillheten* ” for å kunne lytte til Guds og vårt eget hjerteslag.” (Lia gård 2010). I boka om Lia Gård, *Raus rasteplass*, defineres stillheten som ”språket Gud og mennesker bruker når mennesket har sluttet å snakke.” (Mandt 2006:83).

I en døgnåpen kirke i Trondheim finnes en ”tanke- og bønnbok.” En kvinne har skrevet: ”Dette er det eneste stedet jeg finner en viss ro. Der jeg kan være den jeg er. Sitte i stillhet og tenke. Uten at stillheten kjennes truende.” (Radioandakten 2009)

En forfatter i *Gjestebooks* sier: ”Tusen takk for dette rommet og den roen jeg finner her.” (158/09). En forfatter uttrykker seg slik: ”What a wonderful opportunity to seek silence.” (Utdrag fra 227/09). En forfatter påpeker at Stille rom slett ikke er stille. ”Stillheten får vi ikke i dette rommet, til det er det altfor mye turbulens. Men rommet gir en visuell skjerming, - for det pulserende livet utenfor. Stillheten må vi søke i oss selv. Finner vi den, - kan det bråke så mye det vil utenfor.” (Utdrag fra 82/99). En forfatter reflekterer over tiden og livets uforutsigbarhet.

”Takk for at det ”stille rommet” stoppa meg litt i dag. Eg veit det, i alt hastverket, livet føregår her og no, ikkje der framme. Treng stadig vekk å bli minna på det. Livet tildelar oss alle store og små skrammer. Må takke for at eg enno ikkje har fått større enn dei eg kan bere. Kan ikkje anna enn å be om å få sleppe unna dei største.” (91/99).

I et kirkerom i Baltimore i USA finnes en tekst fra 1600-tallet: ”Vandre trygt i travelheten og larmen. Tenk på den fred som kan finnes i stillheten. Du er et barn av verdensaltet. Likesom stjernene og trærne har du rett til å være her. Bli i fred med Gud, hva du enn tror om hans eksistens.” (Lønnebo 2003:51).

4.1.5 En reisemetafor

På første side i bok 2/2009 skriver lufthavnpresten i sin innledning: ”Jeg ønsker deg en trygg reise i dag og en god reise videre gjennom livet, helt til vi en dag er hjemme.” (Seierstad 2009a). Når en prest i Dnk bruker metaforen ”hjemme”, vil det for noen sannsynligvis være et tradisjonelt bilde på himmelen, på det evige liv. Andre vil kanskje tolke metaforen som døden, vår siste reise, uten å ha forventninger om et ”himmelsk hjem.”

Seierstads *reisemetafor* i innledningen åpner opp for tanker og refleksjoner og korresponderer med Wikströms indre, eksistensielle reise. (Wikström 2004:58). (Jf. teorikapittelet 2.3).

Å være underveis, på reise fra et sted til et annet, er en av de mest opplagte felles gjøremål forfatterne av *Gjesteboka* har. De har søkt inn i et rom man vanligvis ikke forbinder med en flyplass; et kapell, en åndelig rasteplass. *Stille rom* og *Gjesteboka* kan se ut til å være til hjelp for mennesker på reise konkret, men også på reise i livet og innover i seg selv. For noen vil det kanskje være nettopp her at en tenker gjennom sitt eget liv slik det kjennes akkurat nå. En forfatter har grepet fatt i reisemetaforen: ”Så godt å ”gjemme” seg her. Slippe kravene for en stund – bare tenke på det som er godt. Kan du vise meg veien – å velge de rette veiene?” (161/09). En annen forfatter beskriver livsreisen slik:

”Kjære reisende! Vi er alle underveis – og livet er en dynamisk prosess....(...). Hvis vi vet hvorfor vi er her i denne verden, - kan vi lettere holde ut hvordan - - -
Vi er alle like verdifulle for Gud. God reise – på livets ofte kronglete vei.” (Utdrag fra 82/99).

Forfatterne tar med seg livene sine på reisen. Livsutfordringene forsvinner ikke, selv om noen muligens er på flukt fra sine liv. Vi trenger å finne referansepunkter i tilværelsen. *Stille rom* på Gardermoen er et egnet sted for å falle til ro i et møte med seg selv. En forfatter uttrykker seg slik: ”Jobbtur på vei til [...]. Kapellet begynner å bli et fast referansepunkt.” (153/09). En forfatter sier at han er ”innom her ofte,” (utdrag fra 97/99), mens en annen forfatter betegner *Stille rom* som ”en trygg oase.” (62/09). I følgende tekst kommer signaler på hvordan en forfatter har funnet tilbake til seg selv.

”Jeg kom hit til det stille rom fordi jeg var syk og trenger ro. Det var utrolig godt, og er bedre nå. Jeg har fått ro og hvile i både kropp og sinn, og etter at jeg har lest i denne boka har jeg også fått ny styrke og nytt håp. Gjennom sykdom har jeg kommet tilbake til en åndelig dimensjon som før var i livet mitt, og nå er den kommet tilbake igjen. Det heter at Guds veier er uransakelige, og slik føler jeg det. Takk til dere som har skrevet i boka, og gitt meg nytt håp og ny styrke! Takk!” (46/09).

Eksempelet over viser en *terskelsituasjon* der forfatteren ser ut til å være på vei inn i et nytt livsrom, et rom han tydeligvis har vært i tidligere. Kanskje har både det å skrive i boka og samtidig lese andres tekster gitt forfatteren en endring, en ny livsretning, ”nytt håp og ny styrke.” Forfatteren har muligens fått innfridd en forventning til besøket i *Stille rom* og har funnet en indre ro. Det står ingenting om at forfatteren har bedt til Gud. Som en kontrast til

denne teksten, skal vi møte en forfatter som også er i en *terskelsituasjon* og som stiller de store spørsmålene.

”Vil bare med dette si at alle som leser dette, føler med meg. Min beste venn døde for en uke siden, og det føles som om jeg vil at flyet skal gå ned. Han fortjente det ikke. Hva skulle det bety? Han var en god mann. Hvor var Herrens hånd når han trengte den som mest?” (Utdrag fra 225/99).

En forfatter som tenker på de vanskelige spørsmålene, har kanskje fattet mot og satt sin indre eksistensielle undring på papiret. Han ønsker respons på sine spørsmål.

”Finnes det feighet? Er man feig hvis man tar selvmord fordi man ikke har styrke til å møte motgangen eller er man feig hvis man vil, men ikke tør å gi slipp på det som kanskje kan komme? Bare en tanke... Hvis noen har synspunkter blir det interessant å lese neste gang jeg er her.” (Utdrag fra 142/99).

Responsen på forfatterens eksistensielle utspill ser ut til å ha uteblitt. Det kan være mange årsaker til at ingen grep fatt i et sårbart og kontroversielt tema som selvmord. En forfatter viser i etterkant at han blir engasjert av andres tekster, men vi vet ikke om han hadde den aktuelle teksten i tankene.

”Har lese gjennom heile boka og det slår meg kor ærlege folk er når dei kjem inn her utan å ane kven det er som ber (...), utan å vite kven alle dykk er, så kjenner eg at eg håper at ønskene og bønnene dykkar blir høyrde. (Utdrag fra 229/09).

4.1.6 *Stille rom* – et affektivt og livssynsnøytralt rom?

Artist og tekstforfatter Ole Paus har engang sagt om et kirkerom, som for mange har en egen symbolverdi: ”Kirken er et sted hvor vi kan komme med våre største gleder og svarteste sorger. Dette sitter i rommet som et ekko og er den usynlige utsmykningen av kirkerommet.” (Kirkemøte 2005). Er *Stille rom* som et hvilket som helst rom, som et konferanserom, en forelesningssal eller en samfunnssal? En medstudent beskrev hva rommet ikke var: Et hverdagsrom. Hvordan påvirker rommet innholdet i tekstene? Mange tekster gir eksempler på at rommet påvirker sansene. ”Takk for et annerledes rom, tankene trenger litt fri fra den polerte og stilige rastløsheten utenfor.” (Utdrag fra 60/99). En forfatter sier: ”Takk for at det gis plass til en slik stemningsfull oase.” (29/99). En annen forfatter sier: ”Dette er et deilig rom (...).” (Utdrag fra 17/99).

Hvilken status har *Stille rom* sammenlignet med et kirkerom? Jeg leser ut av tekstene at mange forfattere opplever rommet som et rom som skiller seg ut fra mange andre rom. En har

beskrevet rommet som et ”nakent og meditativt” rom (utdrag fra 17/99), mens en annen sier: ”Takk for at dette ”hellige rom” finnes.” (Utdrag fra 124/99). En forfatter beskriver *Stille rom* som ”et lite ”Gudshus” midt i verden”(utdrag fra 81/99), eller som ”kapellet”. (Utdrag fra 58/99). Ulike mennesker får tydeligvis ulike assosiasjoner i møte med *Stille rom*. Forfatterne har erfaringer av enkelhet, arkitektur, estetikk, stillhet eller ”visuell skjerming” (utdrag fra 82/99) og døgnåpen tilgang har muligens noen fellesnevner: Erfaringen av høytid, verdighet og særegenhet³⁷. (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:110).

Som en tolkning ut fra innholdet i tekstene, åpner *Stille rom* for mennesket slik det framstår med hele sitt følelsesspekter. Forfatterne skriver ikke bare pyntelige tekster om vær og vindforhold, men om sinne, sorg, bitterhet og usikkerhet. Et kirkerom tåler våre ”svarteste sorger” (Kirkemøte 2005) og kan beskrives som et rom med ”en sterk emosjonell bæreevne”. (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:112). Det er oppsiktsvekkende at *Gjestebooks* ut fra flere tekster kan se ut til å fungere som ”skriftestol”. (Jf. kap. 4.2.3).

Stille rom tilbys å være livssynsnøytralt og det åpner opp for at ”alle uansett livssyn” kan benytte seg av rommet. (Seirerstad 1999 og 2009a). *Stille rom* favner kanskje enda bredere enn Dnks diakonale visjon om å være et inkluderende fellesskap. (Kirkerådet 2008a:9). Å være livssynsnøytral er ikke det samme som å være nøytral. Det kan også bety at en er åndelig søkende, at en søker svar på sine åndelige og eksistensielle spørsmål.

”Koselig rom for en travel sjel. Men jeg kan tenke meg at noen ønsker flere skrifter enn Bibelen og Koranen. Jeg håper det finnes en Gud som hører meg, og jeg håper han åpenbarer seg for meg. Mitt hjerte venter.” (240/99).

Enkelte tekstforfattere takker for det livssynsnøytrale, mens andre ser symbolet og skiltet utenfor og danner seg et annet bilde av *Stille rom*: ”Fint at rommet er livssynsmessig ”nøytralt” slik at det kan være et rom for alle, - uansett religion og tro.” (Utdrag fra 82/99). ”Takk for stillhet og ro i kapellet. Måtte det bli brukt etter sitt formål, som det er vigslet til, et av mange stoppesteder på livsveien. NoS 710.” (58/99).

Til denne teksten må det gjentas at rommet ikke er offentlig vigslet av en av biskopene i Dnk. Seierstad (2010) påpeker at det er blitt bedt mange bønner i *Stille rom*. Noen har kanskje bedt for rommet, at det skal ha en åndelig funksjon.

³⁷ ”Kirken er et annerledes rom (...).” (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:110).

Stille rom innbyr til en ”annen virkelighet som ikke er begrenset av rommets lover,” og representerer et sted ”som rommer mer enn det vi kan sanse, og som gir plass til det vi tror uten å se, høre eller kjenne det.” (Bjørddal 2001:43). Likheden mellom *Stille rom* og et innviet kirkehus eller kapell kan bare til en viss grad sidestilles. Kanskje det er forståelig at forfatterne etterspør våre kirkelige symboler og gjenstander som kors, ikoner, lysteningssted og salmebøker? For om lag 11 år siden skrev noen forfattere slik: ”Skulle gjerne hatt et kors her inne, men jeg forstår jo at andre trosretninger vil oppfatte det som ekskluderende.” (Utdrag fra 69/99). ”PS. Vi savner et par salmebøker her.” (Utdrag fra 246/99). ”På reise for å møte første barnebarn – 4 uker gammel. Livets slutt og livets begynnelse. Savner muligheten for å tenne lys. Takk for [...]” (101/99).

Jeg spurte lufthavnpresten hvorfor ikke lysgloben som et kristent symbol for bønn ville være like naturlig i *Stille rom* som muslimenes bønnetepper. Seierstad (2010) sier at brannsikkerheten er viktigste årsak til at rommet er uten et lysteningssted. Tilbudet vil fordre et ”vanntett” vakthold som vil kreve for store bemanningsressurser.

Vi har sett gjennom ulike eksempler at å definere *Stille rom* som et kapell, et bønnerom eller et livssynsnøytralt rom er noe motsetningsfylt. Den enkelte forfatter ser ut til å legge ulike tolkninger i rommets status. Det kan trolig henge sammen med både forfatterens livssynsmessige ståsted og behov. Det er fascinerende at et rom kan ha flere funksjoner og møte enkeltmenneskers *åndelige* og *eksistensielle* behov ut fra ulikt religiøst ståsted.

Må vi i kommende år kjempe for våre beskjedne uttrykk for vår historiske kristne arv? Kan *Stille rom* fortsette å være noe annet enn et livssynsnøytralt meditasjonsrom eller noe mer enn et muslimsk bønnerom? Kan *Gjesteboka* fortsatt få være en kanal for å uttrykke våre åndelige og eksistensielle behov, et sted å dele våre lengsler, drømmer, sorger og savn? (Seierstad 2009a) Kan skriving av bønner virkelig gi lindring, orden i kaos og forvandling i en fastlåst eller kritisk livssituasjon? (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:69-70). Kanskje forfatterne i *Gjesteboka* vil bære med seg en ”magisk” lengsel (ibid.) og forhåpning om endring etter å ha formulert sine innerste tanker i et kapell på en flyplass et sted i Norge?

”Jeg måtte komme her inn i dag. Syndene er tunge. I stillhet hører jeg at han gir løfte om seier. Han som jo er Seierherren! Smerte, rus, fengsel, veien videre... Han vet alt! Nå er det lettere. ☺” (240/09).

4.1.7 *Gjesteboka* – et sosialt medium?

Likheten mellom *Gjesteboka* og *sosiale medier* handler om muligheten for å dele informasjon, meninger og erfaringer med hverandre. *Gjesteboka* ser ut til å fungere som en kommunikasjonskanal der tekstforfatterne tilsynelatende påvirkes og inspireres av innholdet i boka. Tilgjengeligheten og behovet for å meddele seg er sannsynligvis viktig for de som skriver i *Gjesteboka*. Hvilke motiv den enkelte har for å skrive i *Gjesteboka* kan drøftes ut fra forskning på folks drivkraft til å formidle seg offentlig, som i *sosiale medier*.

Sosiale medier som en ny kommunikativ praksis har det blitt forsket noe på. (Jf. Lüders, Prøitz og Rasmussen 2007). I teorikapittelet ble det nevnt flere grunner for at folk skriver i sosiale medier. SINTEF avdekket i en brukerundersøkelse i 2007 (Johnsen 2007) flere grunner til at det skrives i sosiale medier. Noen skriver for å dele sine interesser med likesinnede, uttrykke seg kreativt, leke seg og la seg underholde eller for å definere og bygge sin identitet. Ytringsfrihet og identitet henger sammen og man leser sin egen tekst og finner kanskje mer ut av hvem man er.

Det finnes flere likhetstrekk mellom skrijving i sosiale medier og skrijving i *Gjesteboka*. Mange av tekstene i *Gjesteboka* kan tolkes som åpne, personlige erkjennelser i møte med åndelige og eksistensielle behov. Det frittalende språket i *Gjesteboka* er i samme stil som språket i andre sosiale medier.

“Dear readers. I am not in a nice situation with my lover. I am in a deep love with her. Can you please pay attention and pray so that I can be able to live a blessed life as I am dreaming always? Please help me and pray for me. God bless all!” (223/09).

Har behovet for å uttrykke seg skriftlig tiltatt? Er det tilgjengeligheten og trenden som spiller inn når folk skriver i gjestebøker i et flyplasskapell eller på internettsider? Har grensene for hva man kan dele offentlig blitt flyttet? Flyter det personlige og private/intime sammen?

Det sosiale mønsteret for samhandling har endret seg gjennom flere tiår og har skapt en ny kommunikasjonsform. Forskere skiller mellom online- og offline-kommunikasjon. (Lüders, Prøitz og Rasmussen 2007:142). Det teknologiske og datamedierte (ibid.) fellesskapet er virtuelt, en ikke-fysisk aktualitet. (Lønsted og Schramm 2001:243). Vi kan undre oss på om måten mange kommuniserer på i dag tilfredsstiller det menneskelige behovet for nærhet og fellesskap. Forsterkes behovet for reell kontakt i våre virtuelle rom, der kontakten forgår via

dataskjermer? Hva er forskjellen på å søke et mediaskapt fellesskap via en skjerm sammenlignet med den fysiske tilstedeværelsen i *Stille rom*?

Gjestebooks i kontrast til sosiale medier representerer muligens både et fysisk og et virtuelt rom; det fysiske kapellet og det fellesskapet forfatterne er en del av gjennom tekstene i *Gjestebooks*. Vil noen kjenne på en tilhørighet ved å gå inn i et fysisk kapell eller et stille rom og skrive ut sin åndelige og eksistensielle smerte eller sin glede? Et fellesskap betyr først og fremst at vi har noe til felles. Forfatterne i *Stille rom* avviker fra det vi vanligvis tenker om fellesskap, men har til felles at de er på reise, har kommet inn i rommet, tatt fram *Gjestebooks* og skrevet i den. Mest sannsynlig har de også lest i boka. I møte med andre tekster kan noen kanskje oppleve å høre til. En tekstforfatter sier: ”Det rørte meg dypt i hjertet å lese det dere har skrevet i denne boka, tårene kom, og jeg opplever Guds nærvær.” (Utdrag fra 145/99). Flere forfattere er opptatt av å meddele seg ved hjelp av *Gjestebooks*. Vi vet også at noen forfattere kommer tilbake gang på gang. Det kan kanskje kjennes både uforpliktende og frigjørende å tilhøre et anonymt fellesskap der ingen forventer noe.

”Er det ikke herlig å kunne sitte og lese andres tanker avgitt i en tro om at man er anonym. Tenk om vi kunne tørre å være nær andre, våge å være vennlige, si de påtrengende tankene til våre nærmeste. Også. Fint rom. (194/99).

Kan det tenkes at forfattere som skriver i *Gjestebooks* på *Stille rom* er en blanding av mennesker med et etablert livssyn og åndelig søkende? Flere forfattere ser ut til å være på leting etter åndelige og eksistensielle erfaringer der ingen kommer med påtrengende, kjappe svar. Kanskje nettopp langsomheten og den minimalistiske estetikken på *Stille rom* appellerer? Det kan være godt å skrive i ro og mak, uten 50 umiddelbare kommentarer? Forfatterne i *Stille rom* kan få skrive i sitt eget tempo og nyter kanskje at ingen avfeier eller applaudere med diverse trillrunde, animerte ansiktsikoner eller *emotikoner* (jf. kapittel 2.5) som ler så de rister, eller gråter så tårene siler. Forfatterne kan være i opplevelsen, i tankene og bønnene uforstyrret. Hvem lengter ikke etter slike sjeldne muligheter?

En mann i 50-årene fortalte at han på sine reiser i utlandet alltid pleier å gå inn i byens kirke og kjenne på den gode stillheten og roen. Mange av oss er kanskje både tilskuer og deltager samtidig? I *Stille rom* er det plass for den udefinerte tro, for den åndelige og eksistensielle søken. En forfatter har skrevet følgende *credo*³⁸: ”Tror ikke på Gud, men det er godt å vite han kanskje finnes.” (190/99).

³⁸ Latin: ”Jeg tror.” Trosbekjennelse.

Det sosiale mediet Facebook får ifølge en journalist i Aftenposten, (Bjørkeng 2010) 1 million brukere hver dag på verdensbasis. I Norge er over 2,2 millioner medlemmer av Facebook og sammen med Island ligger vi verdenstoppen i bruk av det sosiale mediet. 50 % av norske brukere logger på hver dag. Facebook ("ansiktets bok") handler om den identiteten du presenterer i en bok som "hele verden" kan åpne og lese i. Den første tanken som leder og grunnlegger Marc Zuckerberg hadde, var at man kunne legge til sine venner i et lukket nettverk, en form for avgrensning. Facebook-forfatterne har høyst sannsynlig mistet kontrollen når de har lagt til over 500 "venner". Blant "vennene" er læreren fra barneskolen, mors venninne, onkel og sjefen på jobben. De sosiale sfærene blir blandet og man må opptre i mange ulike sosiale kontekster samtidig. Er mulig å formidle noe som er tilpasset mange ulike sosiale normer og grupperinger samtidig? (Bjørkeng 2010). Medieforsker Marika Lüders (Lüders, Prøitz og Rasmussen 2007:244) mener at å presentere seg selv gjennom skriftlige uttrykk via Internett, medfører at "grensene mellom det offentlige og private forskyves."

I *sosiale medier* har forskere sett en uhemmet adferd (disinhibited) der "nettikette" eller datamoral synes å mangle. (Lönsted og Schramm 2001:41). Det kan også se ut som usensurert informasjon noen ganger flyter fritt på Internett. Ukritisk informasjon om seg selv skinner en sjelden gang igjennom i vårt tekstmateriale. Kanskje stillheten, det høytidelige og opplevelsen av det sakrale skaper en "vær varsom" bevissthet?

Gjestebooks står både i likhet og i kontrast sammenlignet med sosiale medier. I teorikapittelet ble det sagt at sosiale medier blir brukt for å bygge og definere sin identitet. Å skrive er i seg selv identitetsklargjørende og selvutviklende. (Johnsen 2007) og (Lüders, Prøitz og Rasmussen 2007:158f). Gjennom det man skriver og leser om seg selv etterpå, vil vi framstå klarere enn hvis man holder tankene for seg selv. Noen forfattere i *Gjestebooks* vil kanskje se sin egen åndelige identitet tydeligere. "Gjennom sykdom har jeg kommet tilbake til en åndelig dimensjon som før var i livet mitt (...)." (Utdrag fra 46/09).

Skriving av bønner kan kjennes helbredende enten de skrives i *Gjestebooks* på Gardermoen, på Kirkens SOS sin bønnevegg eller andre nettbaserte bønnevegger. Sammenhengen og rammen rundt skriving av bønner er mest sannsynlig viktig. (Jf. Kap.4.1). "Thanks to this chapel where I can come for some peace and feel God is near (...)." (Utdrag fra 250/09).

4.2 Analyse av de liturgiske tekstene (vedlegg 3 og 4).

4.2.1 Tabelloversikt med koding av de liturgiske tekstene (tabell 3 og 4)

I de følgende kapitler er analysen og tolkningen av bønnetekstene, som i oppgaven kalles *liturgiske tekster* (50 tekster). En tekst kan inneholde flere kategorier.

Kategori	Antall forekomster
Bønn om hjelp/klage	15
Takkebønn	15
Bibelsk billedspråk	15
Narrativ tekst	10
Terskelsituasjon	11
Synsbekjennelse	6
Overgivelse	6
Eksistensielle behov	5
Forbønn	4
Bønn for reisen	3
Poetiske uttrykk	3

Tabell 3: Oversikt over koding av de liturgiske tekstene fra bok 1/1999.

Kategori	Antall forekomster
Bibelsk billedspråk	20
Takkebønn	17
Narrativ tekst	12
Bønn om hjelp/klage	10
Forbønn	9
Terskelsituasjon	9
Overgivelse	7
Synsbekjennelse	4
Poetiske uttrykk	4
Eksistensielle behov	4
Bønn for reisen	3

Tabell 4: Oversikt over koding av de liturgiske tekstene fra bok 2/2009.

Ut fra kodingen kan det se ut som antall tekster i de to bøkene er fordelt temmelig likt.

Tabellene overfor forteller at hovedinnholdet i de 50 *liturgiske tekstene* er *bønn om hjelp/klage* og *takkebønner*. Fra bok 1/1999 (tabell 3) er fordelingen slik: *Bønn om hjelp/klage* (72 %) *takkebønn* (60 %), og *forbønn* (28 %).

I bok 2/2009 (tabell 4) er resultatet slik: *Takkebønn* (68 %), *bønn om hjelp* (52 %) og *forbønn* (48 %). *Bønn for reisen* defineres både som *forbønn* og *bønn om hjelp* og har derfor høynet prosenten noe.

En britisk undersøkelse om bønn, utført blant 2000 voksne briter for den kristne hjelpeorganisasjonen Tearfund i 2007, viser en interessant tendens. Undersøkelsen viste en prosentvis fordeling av bønnetemaer som *forbønn for sine nærmeste* (68%), *takkebønner til Gud* (41%) og *bønn for verden* (verdensspørsmål) (25 %). (Lindekleiv 2009).

Bønn kan ligne små fortellinger, *narrative tekster*, der det ofte framkommer et problem, slik som i grunnstrukturen i fortellinger. (Myhren 2007:68). I begge bøkene til sammen er 44 % av alle bønnene narrative. Bønnetekster som berører *eksistensielle behov* (18 %) eller *terskelsituasjoner* (40 %) har vært vanskelige å kategorisere. Det er ikke lett å vurdere hvor alvorlig en situasjon kjennes for forfatteren. Derfor kan det være mulig at antallet skulle vært litt høyere. (Jf. kap. 4.2.2).

At de fleste tekstene preges av *bibelsk billedspråk* (70 %), er kanskje ikke en overraskelse. Bønnetradisjoner har ofte sitt eget språk som kanskje ikke alltid oppfattes som ”inkluderende og forståelig” (Kirkerådet 2008b:47) for andre enn de involverte. (Jf. *kaananspråk* i kap.4.2.7). Vi blir som regel sosialisert inn i et religiøst miljø eller en menighet og kan fort kommet til å kopiere menighetens bønnespråk. (Myhren 2007:29f). I mange miljøer har den privatiserte religiøsiteten (Repstad 2000:34f) fjernet oss fra det dogmatiske til det etiske språket der solidaritet, menneskerettigheter, miljøansvar og lignende preger språket i sin helhet. (Ibid. 2000:61). Den sjenanse som mange har i forhold til bønn og den oppfatning om hva som defineres som bønn (Vårt Land 01.10.09), gjør kanskje at mange ikke tenker bevisst på at de ber. I en undersøkelse i fjor høst, European Social Survey (Lindekleiv 2009), blant 17 europeiske land, ble bønn som en religiøs handling undersøkt. 53,3 % av det norske folk ber aldri utenom religiøse møter. Hvordan definerer nordmenn bønn? Religionspsykolog og teologiprofessor Danbolt sier til Vårt Land (ibid.) at når noe spesielt skjer, viser forskning at folk både ber og bruker andre religiøse ritualer. Han sier at nordmenn har en blyghet knyttet til bønn og har utviklet et ”veldig privatisert religiøst liv.” (Ibid.). De har også en ”høy terskel

for å definere noe som bønn”: Bønn skjer i kirken og er svært høytidelig. Norge ligger dessuten på bunn når det gjelder gudstjenestedeltakelse. (Ibid.)

Har stille rom, åpne kirker, gatekapell og lignende overtatt for den tradisjonelle gudstjenesten og uttrykker den kristne private folkereligiøsiteten? (Repstad 2000:32)? Finnes det store mørketall over hvor mange som ber fordi mange nordmenn kanskje ikke er klar over at de ber eller er sjenerte over sine bønner? (Jf. kap. 2.2.1 *Bønn som liturgi*). ”Mine bønner er stille, men jeg håper at du hører meg uansett.” (Utdrag fra 66/09).

I *Gjestebooka* skriver mange ned sine umiddelbare tanker kanskje uten å tenke over at de har utført et bønneritual eller henvendt seg til en nærværende guddom. Flere tekster illustrerer dette: ”Jeg ba Gud om hjelp uten helt å vite hva jeg ba til.” (Utdrag fra 43/99). ”Jeg håper at du kan lese min bønn fra denne hellige boken.” (Utdrag fra 169/09). Tekstene avslører likevel en inderlighet, en tilsynelatende oppriktig tro på en Gud som forhåpentligvis hører.”Takk Jesus, for at du hører bønn.” (Utdrag fra 182/99).

4.2.2 Bønn om hjelp/klage

I kategorien *bønn om hjelp/klage*³⁹ som utgjør til sammen 62 % av de liturgiske tekstene, lette jeg etter tekster om velsignelse og bønn for reisen. Jeg fant kun 3 liturgiske tekster i hver bok. Fra starten av regnet jeg med å finne mange slike ”reisebønner”, der forfatterens uro for reisen, flyskrekk og lignende skulle dominere. Det kan se ut som tekstforfatterne i *Gjestebooka* er mer opptatt av bønn for livsreisen, av livets ofte krevende *overgangsfaser*. Mange forfattere prøver tilsynelatende å orientere seg gjennom en slags mental tilstandsrapport. (Wikström 2004:109). ”Det finnes ikke en oppgjørets time, det finnes mange. Ved hver av livets korsveger må jeg ta nye oppgjør med meg selv. Herre, gjør meg sterk, så jeg kan tåle det som kommer (...).” (Utdrag av 23/99).

Bønn om hjelp kan minne om de bibelske salmistenes *klager*. ”Hør mitt klagerop, Gud, lytt til min bønn! Fra jordens ende roper jeg til deg, for mitt hjertes kraft blir borte.” Salme 61:2-3. Forfatterne i *Gjestebooka* uttrykker også sin misnøye, sin fortvilelse og bekymring. ”Jeg er ensom, og ser ingen vei ut; alt det jeg vet burde gi meg mot til å leve, kjennes som

³⁹ *Bønn for reisen* og *Bønn om hjelp/klage* er slått sammen og utgjør 62 % av de liturgiske tekstene.

bekreftelser på at jeg ikke strekker til.” (Utdrag fra 184/99). En annen forfatter uttrykker seg slik: ”Hjelp meg, Herre! [...] er så vanskelig. Jeg vet at du ikke har forlatt meg, men min tvil er blitt så stor... Samfunnet skremmer meg, Herre! Alt er så innmari vanskelig.” (Utdrag fra 169/99). Psykologer, terapeuter og sjelesørgere har i vår postmoderne virkelighet fått rollen som klageinstans. I individualismens tid er det høye krav og forventninger om mestring i alle livets områder. I perioder der vi må ”kaste inn håndkleet”, finnes det ofte en statlig eller privat ansatt som kan være en lyttepost eller en *landingsstripe* (Ekvik 2009) for vårt fragmenterte og pulveriserte liv. Gjestebooks på stille rom er et kreativt og interessant alternativ.

Gjestebooka kan være en åpning i en trykkbeholder, en utslagsvask når begeret er fullt. Handlingen som skjer når forfatteren skriver en bønn om hjelp eller en klage kan sammenlignes med et ritual ved en *klagemur*. I Jerusalem finnes et stykke mur som blir brukt som bønnested for jøder og andre troende. Folkene kommer til muren med sine klager og øser ut sitt hjerte for guddommen. Noen skriver klagene på en lapp som stikkes inn i den gamle muren. En kristen jøde og økonom, Alon Nil, fikk i 2009 ideen om å tilby en tjeneste på Internett der han gir hele verden muligheten til å få sine bønner stukket inn i Klagemuren. (Sved 2009). Nettjenesten har vel 6000 medlemmer og tilbyr å skrive en bønn på maks 140 tegn. Det sosiale mediet, Twitter, ”a free service that lets you keep in touch with people through the exchange of quick, frequent answers to one simple question: What’s happening?” (Twitter 2010), ga Alon Nil ideen. Han mottar bønnemeldingene over nettet, tar utskrift og frakter bønnelappene til Vestmuren, som er jødernes navn på muren. (Sved 2009).

Å skrive sine klager og bønner i *Gjestebooka* illustrerer den symbolske handlingen som ligger i et bønneritual. *Gjestebooka* kan sannsynligvis fungere som et redskap og et ritual for mennesker i ulike livssituasjoner. Mange forfattere er kanskje i en eller annen form for krise. Det vil vi se nærmere på i kap. 4.2.4. Ikke alle som ber Gud om hjelp er nødvendigvis i åndelig eller eksistensiell krise. Det er vanskelig å avgjøre hvor stor intensitet som ligger i det som formidles. (Jf. kap. 4.2.4).

”Takk, Herre Jesus at du er mye større enn alle våre bekymringer og urolige tanker. Takk at du sier at vi kan komme til deg å finne hvile. Herre jeg trenger deg og din hvile. Takk Jesus at du har seiret over alt det onde, og at du lengter etter at vi skal få leve tett, nært inntil deg.” (33/99).

Det kan ligge mye mellom linjene. Hva betyr det når en person ber om hvile? Vi vet ikke om forfatteren er på randen av fysisk, psykisk eller åndelig utmattelse. Teksten er ikke regnet innunder kategoriene *terskelsituasjon* eller *eksistensielle behov*. En annen tekst som muligens kunne vært i nevnte kategorier, er heller ikke plassert blant krisesituasjoner.

”Det snør på Gardermoen – det er like kaldt som i hjertet mitt. Mine forventninger til meg selv – mine prestasjoner – alt falt i grus i går. Jeg føler meg mislykket og dum – har ikke lyst til å møte folk igjen. Jeg har vel i grunnen aldri vært så skuffet over meg selv noen gang tidligere. Men i dag skal jeg reise til [...] til min hjertes utkårede – takk for at han finnes – og at han elsker meg uansett om jeg lykkes eller ikke. Hjelp meg, Gud, å komme over denne skuffelsen, sinnet og la meg jobbe meg gjennom dette med din hjelp. Det var godt å finne dette rommet nettopp i dag da alt ser helsvart ut. Det er godt å skrive ut noen frustrasjoner – det blir alltid bedre etterpå. Man blir så selvsentrert i mitt yrke at man glemmer alt og alle – det må jeg ikke glemme.” (48/99).

Forfatteren bruker sterke ord og er tydelig i et kritisk øyeblikk i livet. Når vi opplever at noe faller i grus, kan det ta år for å bygges opp igjen. Vi vet ikke om den dramatiske opplevelsen ble raskt bearbeidet, eller om det tok år å komme seg på beina igjen, med eventuell langtidssykemelding. Det vi vet, er at forfatteren ønsker Guds hjelp til å jobbe seg igjennom skuffelsen i en jobbsituasjon. Teksten forteller at det var hjelp i å få skrevet ut sine frustrerte tanker, og at det ble bedre rett etterpå. Teksten er et godt eksempel på bønn som ritual, noe forfatteren tydeligvis har anvendt flere ganger: ”(...) det blir alltid bedre etterpå.” (Utdrag fra 48/99). Teksten viser kanskje ”magien” (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:69), det lindrende og helbredende i handlingen: dele – legge fra seg – gå videre. (Jf. kapittel 4.3.1 *Liturgisk skiving som forvandling eller livsmestring*).

4.2.3 Syndsbekjennelse og overgivelsesbønn

Følgende tekst er både en bønn om hjelp, en klage og en bønn om tilgivelse.

”Kjære Gud. Hjelp meg å slutte å gjøre så mye dumt, og føle så mye vonde følelser. Amen.” (26/09). Det sjelesørgeriske aspektet kommer til syne når forfatterne kommer med bønner om tilgivelse og bekjenner sin skyld. Rundt 20 % av alle de liturgiske tekstene kategoriseres som *syndsbekjennelse*, et begrep som brukes i forbindelse med gudstjenesten i Dnk og i skriftemålet. Enda flere tekster har, som vi senere skal se, en delvis skjult syndsbekjennelse. En forfatter sier direkte: ”FORGIVE ME FATHER, I HAVE SINNED.” (Utdrag fra 169/99).

“Please forgive a sinner. Please save my soul. Help me to find my way.” (43/09). ”Hjälp mig Gud att förlåta mig själv.” (100/09).

En syndsbekjennelse er formet som en takkebønn: ”Kjære Jesus. Takk for at du tar deg av meg, selv om jeg stadig skuffer deg.” (Utdrag fra 160/99).

Å bære på skyld, kan kjennes tungt og lammende. I en liturgisk tekst i Bibelen sier salmedikteren og kongen David poetisk og gjenkjennbart: ”Så lenge jeg tidde, tærtes jeg bort, jeg stønnet dagen lang. For din hånd lå tungt på meg dag og natt. Min livskraft svant som i sommerens hete.” Salme 32:3-4. I NT oppfordres vi til å bekjenne våre synder for at vi skal få tilgivelse og bli rensa for all urett. (1.Joh 1:9). Å erkjenne sine feiltrinn kan være smertefullt, men er klart både en åndelig og mentalhygienisk lettelse. Å leve i balanse med seg selv og med sine egne følelser handler om å få tilfredsstilt sine behov for anerkjennelse, selvrespekt og verdighet. En forfatter erkjenner sider ved seg selv som tydeligvis oppleves tyngende: ”Herre, tilgi meg min skrøpelighet, min svakhet og mitt hovmod.” (Utdrag fra 23/99).

I det første høringsutkastet til den nye ordningen for gudstjenesten (Kirkerådet 2008b) har nettopp syndsbekjennelsen vært et sentralt diskusjonstema. Hvor man plasserer syndsbekjennelsen i gudstjenesteliturgien er kanskje ikke uvesentlig. I et innspill fra Ungdommens kirkemøte, kom ønsket om å flytte syndsbekjennelsen fra innledningen til lenger ut i gudstjenesten. Noen mente at bekjennelsen ble en form for ”festbrems” innledningsvis der man skulle skape forventning og glede. (Lindekleiv 2010).

Trenger dagens åndelig søkende mennesker en skriftestol? Klarer vi oss uten skriftemålet? Martin Luther var av en bestemt oppfatning. Han avskaffet pavekirkens tvang og påbud om oppramsing av synder til en prest, men så samtidig den psykologiske og menneskelige verdien av å erkjenne våre feil og nederlag og be om ”nåde og en glad samvittighet.” Å skrifte slik som vi gjør i bønnen Fadervår⁴⁰, som syndsbekjennelse i gudstjenesten eller hos en skriftemor eller skriftefar, ”skal og må skje uten opphør så lenge vi lever,” uttalte Luther. (Mæland 2000:382f). En forfatter er opptatt av den kollektive skylden og ber om tilgivelse for hele menneskeheten:

⁴⁰ ”(...) og tilgi oss vår skyld, slik også vi tilgir våre skyldnere.” (Matt. 6:12).

”Herre! Du ser korsa vi menneskan har stelt oss. Så mykje lidelse vi sprer om oss, samtidig som fokus e retta mot alskens glamour, egoisme og statusjag. Vær oss nådig, Herre. Vi veit ikkje konsekvensan av det vi fyller kverdagen med.” (47/99).

Ikke alle syndsbekjennelsene er like tydelige. ”Det er godt å roe seg ned etter en lang stund hvor jeg har tenkt mindre på deg, min Gud, enn det jeg burde ha.” (Utdrag 143/99). Er følgende tekst en indirekte syndsbekjennelse? ”Herre, led meg på den veien du vil at jeg skal gå. Hjelp meg å leve som et vitne for deg, hvor hen jeg er. Egen vilje blander seg så alt for lett inn. Hjelp meg så jeg ser din vilje. Amen. (39/99).

Siden vi mennesker så lett faller i en eller annen form for fristelse, kan vi noen ganger være føre var. ”Eg ber om at vi må få styrke til å ta vare på kvarandre sjølv om vi feilar og vel andre løysingar enn det som skulle vere rett. Amen.” (Utdrag fra 9/09).

Tekstene i *Gjesteboka* avdekker et behov, men vi må trolig lete andre steder for å finne enda tydeligere spor av syndsbekjennelse. I sjelesorgens og terapiens lukkede rom legges det til rette for å møte sin egen skyld og skam. I Kirkens SOS sitt prosjekt ”Dokument Innenfra” (Dønnestad 2008) forteller innringere og skribenter åpent om livene sine. De har blitt invitert ”ut av anonymiteten.” (Ibid. 2008:3). I dokumentet kommer deltakerne med ønsker om å ”kunne fortelle hvordan ting var”, om å møte ”et nærvær som tåler”, om å slutte å bruke ”så mye tid på å skjule det verste.” (Ibid. 2008:51). Leder av Institutt for sjelesorg, Arne Tord Sveinall (ibid. 2008:46), tror Kirkens SOS har erstattet skrifttestolen. I 2007 tok Kirkens SOS imot 7500 SOS-meldinger⁴¹ der de fleste var fra kvinner (70 %) under 30 år. (Ibid. 2008:2). Det finnes ikke dokumentasjon på hvor mange av meldingene som inneholder bekjennelser av synd, uønsket adferd eller lignende.

En av deltakerne i prosjektet kjemper mot selvskading og selvmordstanker. Hun sier at nå ”skader hun seg sjeldnere. Hun forsøker heller å skrive ut av seg tanker og følelser.” Hun er takknemlig for Kirkens SOS sin nettjeneste, SOS-meldinger. Der kan man skrive e-post som blir besvart av en frivillig medarbeider innen 24 timer. (Ibid. 2008:6).

Å skrive SOS-meldinger, skiller seg fra *Gjesteboka* først og fremst når det gjelder anonymitet og respons. Ingen andre forfattere eller skribenter kan lese meldingene utenom de frivillige medarbeiderne. I den skrevne samtalen mellom innskriver og frivillig har man mulighet til å komme ut av fastlåste skyldspørsmål eller skamfølelser. Med SOS-meldinger kan man

⁴¹ Kirkens SOS sin krisetjeneste på Internett.

gjennom støttende og varme kommentarer komme noen skritt videre. Nettjenesten er sjelesørgerisk og kan til en viss grad sammenlignes med Sjømannskirkens nettprester. Forskjellen er Nettkirkens tilbud om *chatting*⁴². (Nettkirken 2010). Andre nettsteder tilbyr veiledning via Internett (Jf. Lønsted og Schramm 2001, *nettpsykologi*).

I *Gjestebooka* overlates forfatteren til sin egen erfaring av synd, skyld og skam. Han må jobbe seg videre med Guds hjelp. Han har, som tidligere nevnt, muligheten til å kontakte lufthavnpresten. Svakheten ved *Stille rom* som et potensielt sjelesørgerisk tilbud, er at i de fleste tilfeller kan en oppfølging være vanskelig å gjennomføre. En flyplass er en transitthall, en mellomlanding underveis fra punkt A til punkt B. De fleste skal rekke et fly, en flybuss eller et flytog. Likevel vil det være noen som tar turen innom *Stille rom* på returen eller på neste reise, leser i boka eller tar kontakt med lufthavnpresten for videre samtale. (Seierstad 2010b).

”Det er andre gangen jeg er i dette rommet. Kanskje for å takke eller for fortsatt å søke. Jeg ba Gud om hjelp uten helt å vite hva jeg ba til. Så utrolig mye har skjedd siden det. Så mye jeg ikke kan si med ord. Jeg har fått så mye og også fått lov til å lære å gi noe. Kjære Gud la meg alltid få være trygg hos deg, la meg få lære din vilje med meg å gi meg kraft til å følge den. Takk for at du passer på meg.” (43/99).

Ritualer og terapi kan ofte ligge nær hverandre i handling og målsetting. Konfidenten eller pasienten er på leiting etter ”en slags logikk i kaoset” (Wikström 2002:88), etter en løsning eller endringsnøkkel i møte med livskrisen han står i. I første omgang er kanskje ikke løsningen det primære, men å ha *et referansepunkt*, et verktøy, der en kan sette ord på den kritiske situasjonen. Ved hjelp av *Gjestebooka* kan forfatterne formidle sine tanker, følelser og sine indre konflikter og kaos: ”Godt å vite at du er her i alt bråket, Gud. Takk for at du er med i alt kaoset inni meg også. Takk for at du hjelper meg med å rydde i tankene. Hold godt fast i meg og mine.” (149/99).

Kategorien *overgivelse* er begrunnet ut fra tekstens innhold. Å overlate seg selv til noe større, som er utenfor egen mestringsevne, kan trolig gi både lindring og trøst. ”Herre. Din nåd är oändlig och Dina planer inte alltid synliga för oss. Tack för Din plan med mitt liv. Ske Din vilja – inte min. Amen.” (6/09).

⁴² Online samtale på Internett. (Jf. <https://www.nettkirken.no/no/samtale/mot-nettpresten>)

”Herre, led meg på den veien du vil at jeg skal gå.” (Utdrag fra 39/99). ”Gud. Jeg legger min framtid i dine hender.” (Utdrag fra 13/09).

Teksten nedenfor er et eksempel på at tekster kan inneholde flere verdier, både *overgivelse* og *syndsbekjennelse*:

”Lord, although I have left my son behind in [...] my heart is with him also his mother whom I have sinned against. Lord I ask you to move mountains of doubt weakness and undecision from my life and return me to my rightful place in your holy will, for I am lost and surrender now, this moment to your almighty plan.” (141/09).

4.2.4 Terskelsituasjon og eksistensielle behov

Flere av forfatterne er tydelig i en form for krise og står i en livsovergang, eller er i en *terskelsituasjon*. (Danbolt 2002:20). De liturgiske tekstene forteller om sykdom, sorg, død, samlivsbrudd, ”mountains of doubt, weakness and undecision” (Utdrag fra 141/09) og om liv som ”falt i grus.” (Utdrag fra 48/99).

En *terskelsituasjon* kan gjerne beskrives som en mellomtilstand, et venteværelse, der en må være inntil videre. Ingen vet hvor lenge en slik fase varer. Det uvisse, en ukjent framtid kan føre til psykisk stress og skape tilstander av angst og depresjon. I et slikt livsrom kommer mange spørsmål til overflaten og vi føres på en måte ”inn mot vårt eget indre.” (Wikström 2004:109). I dette grenselandet vil noen ha nytte av ulike ritualer, som i vår sammenheng er *bønneritualer*, der bønneteksten skrives i form av ”kreative selvuttrykk” (Torvund 2008:165f). I følge antropologen van Gennep, fra boka *Den underlige uka* (Danbolt 2002), vil en overgangshendelse der ritualer anvendes, hjelpe oss til å gå inn i noe nytt. Han kaller ritualene for *liminale riter*. (Danbolt 2002:21). Innenfor et avgrenset rom som *Stille rom* vil kanskje noen forfattere åpne seg for emosjonelle og meningsskapende erfaringer. (Ibid.). Ikke mange av *Gjestebookas* forfattere beskriver tydelig en magisk forvandling eller bønnerituals ”transformative kraft.” (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:69). I noen tekster kan vi likevel fornemme forventningen til bønnenes kraft.

”Jeg ønsker å slutte å spille på automat, men klarer ikke. Hjelp meg Gud. For jeg vet at du er der.” (241/99). (Jf. kapittel 4.3.1 *Liturgisk skriving som forvandling eller livsmestring*).

Noen takker Gud på forhånd for det de håper han skal gjøre. ”Jeg ber om at jeg slipper å tenke penger og kapitaljakt og heller bruker tiden min på å bli et godt menneske. Jeg takker deg i mitt stille sinn...”. (Utdrag fra 143/99).

Det kan være vanskelig å fange opp alvoret i det tekstene i *Gjestebooks* formidler. (Jf. kap. 4.2.2). De fleste tekster som kommer under kategorien *eksistensielle behov* er ofte en *terskelsituasjon*: ”Du skal ikke dø, men leve og fortelle om alle Herrens velgjerninger. Gi meg livet tilbake Gud. Redd.” (152/09). Forfatteren er i en vanskelig situasjon og minner seg selv om det hun tror er livets og eksistensens mening. Bønnen virker dramatisk fordi den forteller om en person som muligens er i åndelig og eksistensiell krise. Hun ber til Gud om en endring i livet sitt.

En tekst som er tydelig en *terskelsituasjon*, men som jeg ikke definerer som *eksistensiell* er:

”Herre! Æ e nervøs og bekymra førr denna turen tel [...], veit du. Det gjeld heile framtia mi, og æ veit så ALTFØRR godt ka Æ vil. Æ vil komme inn på [...]. Herre, æ har alltid sagt at Din vilje ska vær min vilje, og at æ e villig tel å gå dit du ber mæ gå. Men egenvilja mi e så sterk... Æ ber dæ: La mårradagen og opptaksprøven vær i dine hender, og la utfallet vær etter Din hellige vilje. Vis mæ TYDELI ka du vil æ ska bruk livet mett på! Og om du vil æ ska søng førr dæ – så gjør halsen min fresk tel imårrå, så æ kan få vist mitt beste. Kjære Jesus, DIN VILJE SKJE. Æ stola på dæ.” (1/99).

Eksistensielle tekster kommer ofte i forbindelse med alvorlige livshendelser. Følgende tekst forteller om prosessen å miste en av sine nærmeste, som frambringer mange spørsmål, oppgjør og veivalg. *Reisemetaforen* (Wikström 2004:58) kommer til syne i teksten der bilder som ”livets korsveger” og ønsket om en veiviser i ”skoddeheimen” blir anvendt:

”Døden gjestet meg i dag, og fristen er kort for en av mine nærmeste. Reiser hjem til smerte, sorg og fortvilelse. Herre, jeg er ikke redd for morgendagen, for du er allerede der! Men, jeg er redd for smerten den bringer meg og alle spørsmål jeg må vurdere i livet mitt. Det finnes ikke en oppgjørets time, det finnes mange. Ved hver av livets korsveger må jeg ta nye oppgjør med meg selv. Herre, gjør meg sterk, så jeg kan tåle det som kommer, kan gi av meg selv til de som trenger meg og sterk nok til ærlig å møte meg selv, mine uoppgjorte bebreidelser og anklager. Herre, tilgi meg min skrøpelighet, min svakhet og mitt hovmod. ”Leid milde ljøs, igjennom skoddeheim, leid du meg fram.” Takk for at dette rommet finnes, takk for at dere som har laget det har valgt Jan Groth som kunstner. Stolt Margjit ho sette seg på gangaren grå, - ti’i fell meg long – ho gret fleire tårir hell hesten ha’ hår. – Det er eg som ber sorgji so trong – ” (23/99).

I neste tekst kommer flere kategorier med. Forfatteren er tydeligvis i en åndelig og eksistensiell krise der han mangler livsmot, felleskap, nærhet og tilhørighet. Han definerer seg

selv i kontrast til andre; ”de som lever”. Han ser ut til å ha satt seg utenfor Guds nåde og ser ingen utvei. En smertefull tekst der forfatteren setter ord på livet slik det kjennes i øyeblikket.

”Hele livet har vært et forsøk på å være et solskinnsbarn; alltid være snill, og derfor utydelig. Angsten for ikke å prestere det perfekte hindrer meg i å gjøre det tilstrekkelige. Jeg slipper ikke andre mennesker inn på meg lenger – alt for ofte skuffer jeg meg selv og dem over at min evne til nærhet er for uutviklet. Herre, jeg kommer aldri i en slik posisjon at jeg fortjener din nåde. Jeg er ensom, og ser ingen vei ut; alt det jeg vet burde gi meg mot til å leve, kjennes som bekreftelser på at jeg ikke strekker til. Rundt meg trenger lydene fra de andre, de som lever, inn. Hvorfor hører jeg ikke til? Jeg vet ikke hvordan dette ender, men akkurat nå er det meste svart og håpløst.” (184/99).

Teksten er selvransakende og selverkjennende, en klagebønn og en lavmælt henvendelse til Gud om forandring. Kanskje får han større klarhet i sin åndelige og eksistensielle undring gjennom å formidle sine ”kreative selvuttrykk” (Torvund 2008:165f) i dialog med seg selv, Gud og andre lesere?

4.2.5 Takkebønn og forbønn

”Takk for livet, Gud. Du er stadig til hjelp.” (241/09). Å takke Gud for livets gave, har inspirert mennesker i århundrer til å formulere tekster, både muntlig og skriftlig. Tradisjonen er i tråd med GT-salmistenes takk og lovprisningssalmer. (Hvalvik og Stordalen 1999:108). En stor sang og salmeskatt er bevart i kirker og forsamlinger. Mange tekster i *Gjestebooka* inneholder svært ofte både klage og takk. Hvilke områder av livet takkes det for? De fleste av oss har som regel alltid noe å takke for, på tross av tunge og alvorlige livssituasjoner:

” Kjære Gud. Måtte vejen blive tydelig for mig alle dage. Tak for at jeg får lene mig på dig, at jeg forstår min sygdom bedre for hver dag. Tak for at du tilgiver min ubeslutsomhed og at jeg har fået møde den smukkeste mand. Tak for at vi bliver tvunget du i nærværet.” (2/09).

“ I write in gratitude for providing such a central place for prayer and meditation. Thank my God as I understand that I did not drink alcohol today.” (87/99).

Neste kategori er *forbønn* og forteller om stort engasjement i andre menneskers liv. Tekstene forteller at folk ber for søsken, foreldre, onkler, barn, venner og kjæledyr.

”Jeg ber om at søstera mi skal komme seg bort fra sin slemme mann. Har vært hos henne i ei uke, og er mentalt utslitt pga hennes svært kontrollerende mann. Kjære, snille, gode Gud – gjør det som er best for henne og hennes fantastiske sønn! For nå har ingen av dem det godt. Ta vare på henne og hennes sønn, kjære Gud Fader.” (202/09).

Blant mennesker på reiser, finnes som tidligere nevnt ulike nasjonaliteter. Tekstene viser noe av mangfoldet når det gjelder språk. En utenlandsk forfatter ser ut til å ha omsorg for Norge:

"I thank God for getting me here safely. I pray for the country of Norway, that the Holy Spirit would touch the lives of many apathetic Christians. This place needs the fire and passion the Holy Spirit can give. May God richly bless this beautiful nation as He has for so long."
(95/99).

4.2.6 Narrative tekster

De siste kategoriene er tatt med for å finne ut mer om innhold og språk. Nesten 50 % av tekstene har en *narrativ* innfallsvinkel. Forfatterne forteller med få eller mange ord om sin livssituasjon eller om bakgrunnen for å skrive en bønnetekst. Tekstene åpner opp dører inn i ulike menneskers liv. Har de noe felles? Et liv inneholder en uendelighet av fortellinger. (Engedal 2003:165f). Fortellingene i *Gjesteboka* er som små livsglimt. "Så mange håndskrifter, så mange liv." (80/99).

"Jeg vil be for min mor som jeg skal besøke i [...]. Da hun er alvorlig syk vil jeg be om at hun skal bli bedre, og også at min bror skal bli bedre. Ber også for flyturen for min sønn og meg. Takk Jesus for at du hører bønn." (182/99).

"Takk, Gud, for at du holdt din hånd over sønnene til søskenbarnet mitt i går da han ble utsatt for en ulykke! Jesus lever!" (42/09).

"Vil du velsigne reisen for min søster og meg til [...] og Barnedåp av [...] i morgen. Velsign folk og land! Takk kjære Far! Les Salme 121. (Utdrag fra 182/09).

Vi har tidligere sett på den terapeutiske virkningen det kan ha å formidle fra sin egen livshistorie. (Jf. Torvund 2008) og Engedal 2003). Gjennom deler av livsfortellingen kan forfatterne fortolke sine egne erfaringer og samtidig hjelpe forskeren og forså informantenes mening i formidlingen. (Brekke 2006:35).

Mange av tekstene inneholder flere av kategoriene samtidig.

"Kjære Gud. Vær så snill å vær med meg på denne turen til mitt andre hjemland, farmor er gått bort og jeg skal nå over i begravelse. Vi ble velsignet med en utrolig flott ferie sammen og det varmer mitt hjerte. Gi familien min styrke i denne vanskelige tid men også rom for å sørge. Takk for at du er med meg. Amen." (22/09).

Eksempelet viser både bønn om hjelp/klage, forbønn, takkebønn og en fortelling fra forfatterens liv. Ofte kan bønnetekster inneholde et problem som forfatteren ber Gud om hjelp til å løse. (Myhren 2007:68).

4.2.7 Bibelsk billedspråk og poetiske uttrykk

Gjestebookas tekstforfattere har kanskje ikke reflektert over språket sitt. De skriver trolig ned det som kjennes riktig akkurat i øyeblikket, enten det er på dialekt, nynorsk eller en variant midt i mellom. En høy prosent av de liturgiske tekstene (70 %) inneholder det som jeg benevner som *bibelsk billedspråk*. Billedspråk sier ”noe mer eller noe annet” enn det ordene bokstavelig talt formidler. (Hvalvik og Stordalen 1999). Et annet begrep for billedtale er *symbolspråk* eller *metaforer*. En *metafor* (gresk) er et ord eller uttrykk som brukes i overført eller billedlig betydning og anvendes som litterært virkemiddel i bl.a. poesi. (Store norske leksikon 2010).

”Takk for en ny dag. Hjelp meg Herre å være *ditt lys* der eg er! Ber om *et hjerte* som deler det du har gitt meg. Åpne *mitt hjerte* mer for det du har for meg. Tusen takk for at du alltid er nær!” (126/09).

Ved bruk av bibelsk billedspråk kan språket i enkelte sammenhenger oppleves ekskluderende, slik at bare de som er fortrolige med de bibelske ord og uttrykk oppfatter meningen.

”*Kaananspråk*” er et begrep som rommer denne beskrivelsen. Repstad (2000:32) snakker om en ”kristen språkdrakt.”

”Rart å sitte her inne, høre suset fra utsiden. Takk Gud for din nåde og kjærlighet, hjelp meg å holde fast på ditt ord og stole på dine løfter. Det er tøft av og til, men et liv uten deg er utenkelig. Hjelp meg å holde fast på frelsesvissheten i Jesu blod. Velsign turen vår. Amen.” (222/99).

Ordene *nåde*, *frelsesvisshet* og *Jesu blod* er eksempler på *kaananspråk* eller bibelsk språk. Språket vårt kan uttrykke og avdekke både identitet og religiøs selvforståelse eller tilhørighet. Innenfor ulike kirkesamfunn vil det ofte være spesielle koder i måten man uttrykker seg på både i samtale og i bønn. Flere fagområder er opptatt av språk og sosial gruppetilhørighet og den konformiteten som kan finnes i ulike nettverk. (Myhren 2007).

Navn på den guddommelige, som tekstens mottaker, er ganske entydig. De fleste tekstene anvender navnet *Gud*, mens resten skriver *Herre* og *Jesus*. Enkelte tekster bruker begrepet

Far, mens et par forfattere bruker begrep som *håpets Herre* (utdrag fra 37/09) og *snille, gode Gud*. (Utdrag fra 202/09). Tekstene kan fortelle noe om forfatterens gudsbilder. Forestillingen om Gud er for noen sannsynligvis ganske uklar. De vet ikke helt hvem de skriver til, eller hvilke bilder de har på Gud. Fordi *Gjesteboka* leses av mange, har sannsynligvis teksten flere mottakere, både en transcendent og andre lesere av boka. Marit Rong (2004) mener at alle våre forsøk på å beskrive og omtale Gud er svært begrenset. Selv om Gud gis menneskelige egenskaper, er Gud mye mer enn vårt språk kan forklare. Likevel meddeler Gud seg ved hjelp av vårt menneskelige språk. Bildebruk som metaforer hjelper oss å ane en flik av Guds vesen. Gjennom våre historiske og kulturelle tradisjoner har vi i vår vestlige del av verden arvet våre gudsbilder.

Maskuline navn, en sterk tillit til den trygge som kan hjelpe og skape endring, preger flere av tekstene i *Gjesteboka*. ”Du er den mektige og sterke.” (Utdrag fra 76/09). ”Gud, du er den mektigste jeg kjenner.” (Utdrag 169/09). I Bibelen finner vi flere menneskelige navn på Gud: ”Vår Far i himmelen!” (Matt 6:9). ”Får Sønnen frigjort dere (...).” Farsbildet brukes av flere forfattere og forteller om en som hører bønner og gir sine barn svar og gode gaver. ”Takk far, for du sette fri – Amen.” (Utdrag fra 50/09). ”Kjære Far. Takk for bønnensvar!” (Utdrag fra 1/99).

Mange tekstforfattere formidler mye med få ord: ”Gud. Jeg legger min framtid i dine hender. Du er håpet og det trygge når alt er frykt og håpløshet.” (Utdrag fra 13/09). Omsorgen, tryggheten, overgivelsen kan minne om Guds moderlige, feminine egenskaper. Å legge seg i Guds hender kan sammenlignes med å bli lagt i Guds kjærlige armer som et spedbarn. I Jesajaboka finnes et lignende bilde: ”Hennes barn skal bæres på armen og vugges på fanget. Som moren trøster sin sønn, slik vil jeg trøste dere (...).” Jesaja 66:12-13.

Bildet av Gud som veiviser og rådgiver i vanskelige valg kommer igjen i flere tekster. Forfatterne regner trolig med at Gud tåler å høre om livets motbakker. ”Kjære Jesus. Hjelp meg i [...] – hjelp meg å samla tankane mine – te å gjera det retta og te å slutta og tvila på deg. Du vett at eg slite litt – hjelp meg.” (250/99). ”(...) jeg er sikker og tror på at du vet hva som er best for meg, og vil føre meg dit jeg skal, med både tanke på jobb og hvor jeg skal bo.” (Utdrag fra 37/09).

Enkelte forfattere viser at de tror at Gud kan tilgi synd og feiltrinn. (Jf. kapittel 4.2.3). Forteller det om en raus og forsonende Gud, eller avslører det et bilde av en autoritær,

dømmende og lunefull Gud som ser på mennesket som underdanig og syndig? (Rong 2004). Hva slags gudsbilder uttrykker følgende tekster? ”Kjære Jesus. Takk for at du tar deg av meg, selv om jeg stadig skuffer deg. ” (Utdrag fra 160/99). ”Det var godt å roe seg ned etter en lang stund hvor jeg har tenkt mindre på deg, min Gud, enn det jeg burde ha.” (Utdrag fra 143/99).

”Kjære Jesus. Se meg, og la meg bli trygg i min tro. Mine bønner er stille, men jeg håper at du hører meg uansett. Takk for alt du har gitt meg. Takk for familien min, og takk for alle mulighetene jeg har fått. Tilgi meg for at jeg tviler noen gang. Se meg... Amen. (66/09)

Krever Gud av oss at vi bør tenke på han ofte, eller gir han oss et tilbud og en gave uten krav om å prestere noe? Forventer Gud at vi skal ha en trygg tro uten tvil? Er det synd å være usikker og tvilende? Har ikke Gud rom for alle, uansett om trosgrunnlaget er vaklende eller fjellstøtt? ”Takk Herre for ditt Hus som har så mange rom.” (Utdrag fra 59/09).

Poetiske uttrykk (14 %) er sjeldne, men like fullt interessante. Et par tekster illustrerer det slik: ”O, Gud, led meg, beskytt meg, gjør meg til en skinnende lampe og til en tindrende stjerne. Du er den mektige og den sterke.”(76/09). Ordene *skinnende lampe* og *tindrende stjerne* kan være bilder eller *metaforer* på et hellig eller religiøst menneske. Poetisk er også denne teksten, som i originalversjonen har brukt inndeling i korte ord og setninger:

”- Tack Herre för att Du
har gett mig ett Uppdrag,
en ton
att dela,
ett ljus
att lysa –
Ett ljus,
ett ljus....

Plötsligt slår Du ut i mig
som en blomma,

Bara du
kan kyssa mig från innsidan.” (100/99).

I teksten benyttes både *metaforer* og *sammenligninger (simile)*. En simile er med på å skape en viss avstand mellom billedtalen og det som fysisk skjer. (Rong 2004). Guds nærvær beskrives som en blomst som åpner seg. Lyset kan brukes som et bilde på et troende, hellig eller religiøst menneske. Det kan ikke utelukkes at de to tekstene stammer fra en annen religiøs tradisjon enn kristendommen. Det finnes flere felles trekk i mange av de store

religionene, men også i New Age – miljøene, en alternativ bevegelse som blant annet er inspirert av østlige religioner. New Age og *nyåndelighet* kan være vanskelig å skille fra hverandre. (Johannesen, Jordheim og Korslien 2009:182). I Bibelen bruker Jesus lyset som et bilde på seg selv: ”Jeg er verdens lys.” (Joh 8:12). Bildet kan tolkes som et løfte om råd og veimerker på livsveien, i motsetning til å gå seg vill i mørke. En annen forfatter har brukt salmedikteren Peter Hognestad⁴³ (Norsk salmebok 1984) sin metafor: ”Leid milde ljøs, igjennom skoddeheim, leid du meg fram.” (Utdrag fra 23/99).

En tekst har et kreativt bilde og en spennende sammenligning mellom tro og handling: ”Den som tror nok kan henge opp vottene sine til tørk på en månestråle.” (Utdrag av 247/99). En annen tekst beskriver forfatterens opplevelse av frustrasjon ved hjelp av en *simile*: ”Det snør på Gardermoen – det er like kaldt som i hjertet mitt.” (Utdrag fra 48/99).

4.3 Analyse og tolkning av skriving som ritual

4.3.1 Liturgisk skriving som forvandling eller livsmestring?

Motivene for å skrive i *Gjesteboka* er utvilsomt mange. Når omtrent 44% av hele materialet (500 tekster) har havnet i kategorien *liturgiske tekster*, forteller det at nærmere halvparten av de undersøkte tekstene er formulert som bønner. Mange forfattere har oppsøkt *Stille rom* av ukjent grunn, men har endt opp med å be for seg selv og andre, noen i sorg og avmakt, mens andre i jubel og takknemlighet. Tekstmaterialet kan ikke ”bevise” at *liturgisk skriving* skaper forvandling eller gir hjelp til livsmestring. Derimot kan forskning og teori gi retningsgivende svar på hvordan skriving kan fungere som ritual. Tekstmaterialet gir eksempler på forfatterens erfaringer i møte med skriving av bønner i *Gjesteboka* på *Stille rom*.

”Bønn er å henvende seg til han som holder liv og død i sine hender (...),” sier Wikström (2009:188). I Bibelen er det mange løfter knyttet til bønn. Noen forfattere kjenner kanskje til enkelte bibelsitater som lover endring i en fastlåst situasjon. ”Be, så skal dere få.” (Matt. 7:7).

⁴³ Sitatet er oversatt fra engelsk til norsk av Peter Hognestad (1914). Den opprinnelige forfatteren heter J.H. Newmann (1833).

”Legg din vei i Herrens hånd, stol på ham, så griper han inn.”(Salme 37:5). ”Når dere kaller på meg og kommer til meg med deres bønner, vil jeg høre på dere.” (Jeremia 29:12).

Vi har sett at enkelte forfattere gir tilbakemeldinger om at skriving av bønner og tanker gir lindring. Om det er til hjelp på reisen videre, vet vi ingenting om. Likevel vet vi mye om forskning på bruk av ritualer. Bønn som ritual kan trolig (jf. kap. 2.2.3) skape *orden, fellesskap og forandring*. (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:64-70). Gjennom ritualenes *sosiale gaver* (ibid.) kan bønneritualene i *Stille rom* på Gardermoen muligens ha helbredende virkning. Det fremheves at den helende funksjonen kan være spesielt aktuell for mennesker i livsfaser med sterke emosjonelle spenninger. (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:70). Mennesker i krise eller i *terskelsituasjoner*, som søker en allmektig Gud i bønn, kan tilsynelatende ha en sterk lengsel etter forandring og etter Guds inngripen. Denne magiske forventningen, som i teorikapittelet ble presentert som ”magisk-religiøs” (ibid. 2007:68f), er noe mer enn en mentalhygieniske eller terapeutiske lettelse ved å skrive av seg vonde opplevelser. Den magiske forventningen kan kanskje ha sammenheng med at den søkende har med seg tidligere erfaringer. ”Du er den som gjør at jeg ikke har brutt sammen og gitt opp håpet. Du er håpets herre. Det er godt å vite at ingenting er umulig for deg.” (Utdrag fra 37/09). Noen har blitt bønnhørt tidligere. ”Kjære Far. Takk for bønnesvar! Takk for skoleplassen i [...]! Takk for ny start – sammen med dæ...(...)” (Utdrag fra 248/99).

”Kjære Gud. Æ vil ikke mest han onkel. Æ vil han ska vær me oss. Kan du stopp sykdommen hans? La den bli der den e no – og ikke at han blir dårligar. Vil sjå han smil neste gang æ ser han òg. Og kjære Gud – Takk for at du berga pappa. Takk for at vi fikk behold han.” (235/09).

Enkelte tekster gir på ulike måter uttrykk for den forventningen de har til bønn. I 64 % av de *liturgiske tekstene* takker forfatterne for Guds støtte og hjelp og for hans nærvær. ”Takk Jesus at du har seiret over alt det onde, og at du lengter etter at vi skal få leve tett, nært inntil deg.” (Utdrag fra 33/99). ”Kjære Gud, æ løfte [...] opp te dæ, bevar han og hjelp han å bli kvitt rus og sjalusi, kontrollbehov og bitterhet. Takk far, for du sette fri – Amen.”(50/09).

Bønn kan også være kamp. Mange har kanskje bedt samme bønn i årevis. Da blir forventningen om Guds inngripen og endring av en komplisert hverdag satt på prøve. ”Hjelp meg, Herre! [...] er så vanskelig. Jeg vet at du ikke har forlatt meg, men min tvil er blitt så stor... Samfunnet skremmer meg, Herre! Alt er så innmari vanskelig.”(Utdrag fra 169/99). ”(...) hjelp meg til å holde fast på ditt ord og stole på dine løfter. Det er tøft av og til, men et liv uten deg er utenkelig.” (Utdrag fra 222/99).

I *Gjestebooks* legges det til rette for ritualer som kommer fra forfatterne selv, som et tilbud om å skrive sine bønner og tanker i ei bok. Forfatterne er aktive deltagere i å skape mening i sin egen tilværelse, noe som positivt påvirker deres mentale helse. (Bunkholt 2007:47). I *terskelsituasjoner* som innbefatter dramatiske livshendelser, kan ritualenes meningsbærende funksjon bidra til å forhindre psykiske problemer. (Stifoss-Hanssen og Kallenberg 1998:110f) og (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:68). Er det ritualene i seg selv som skaper helbredelse eller er det sammenhengen og rammen rundt? Kan ritualene være Guds redskaper for å nå inn til et menneske i krise? Mest sannsynlig virker flere faktorer sammen i et mysteriespill der både Gud og mennesker er aktører.

”Takk for at vi får skrive ned våre tanker i denne boken. For godt og vel en uke siden skjedde det noe tragisk i [...] hvor jeg avtjener min verneplikt som presteassistent og kokk. En ungdom på min egen alder tok sitt liv. Rått og brutalt. Kjære Jesus, gi oss nå styrke til å hjelpe de som stod denne unge mannen nær. Hjelp meg også med å få gjort noe med mitt kall. La ikke flere gå samme veien, Jesus. Amen. Styrk vår tro! Svekk vår tvil. Amen.” (20/99).

Å skrive sine bønner i *Gjestebooks* er en enkel og konkret handling. Rammen rundt skrivingen, stillheten, ”hellige bøker” på et bord og invitasjonen til å skrive om sin tro eller tvil (Seierstad 2009a) kan kanskje gi forfatteren en etterlengtet hvile. Ritualenes orden eller struktur kan gjenopprette balansen og skape sammenheng og mening i et følelsesmessig kaos. (Jf. *Drivers sosiale gaver* i Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:66). Å skrive sine bønner og tanker i *Gjestebooks* i *Stille rom* kan i tråd med riteforskning gå inn i denne bearbeidingsprosessen.

Den helbredende funksjonen kan også ligge i å formulere sine bønner, formidle sine bønner til Gud og til andre som leser forfatterens bønner. En terapiform som anvendes både i sjelesorg og terapi, kalles *narrativ terapi*. (Jf. kap. 2.2.3). Gjennom å lese sine egne bønner, vil det igjen skape større selvforståelse og gi klarere identitet. I våre bønner, som små, sannferdige og usminkede livsfortellinger, kan vi se våre liv tydeligere, både ”det som har vært, det som er og det som kommer.” (Engedal 2003:166). Når vi ser sammenhenger i våre liv, vil det kunne skape en opplevelse av mening og noen ganger starten på en endring og håp om livsmestring og en meningsfull fortsettelse. (Ibid. 2006:179). I psykologien kan skriving som en terapeutisk prosess også kalles *poesiterapi*, der man ved hjelp av kreative selvuttrykk starter en helbredende skriveprosess. (Torvund 2008:172). (Jf. kap. 2.2.3).

5. Avsluttende refleksjon

Forfatterne i *Gjesteboka* har funnet et sted, et tilrettelagt rom, et egnet redskap for å stille sine store spørsmål eller fortelle en flik av sin livsfortelling. Tekstene er som mønster i en vev av fargerike tråder inn i forfatterne fortid, nåtid og tanker om det som måtte komme. (Engedal 2003:166) og (Brekke 2006:19).

”Kjære Gud. Hjelp meg med valga mine, gjev meg vidsyn og omtanke for dei som blir berørt av mine valg. Gjev oss mot og kraft og vilje til nye dager med arbeid. Gjev oss visdom til å velge rett. Gjev oss storsinn og hjertelag til å vere opptatt med å skille mellom det jordiske og det himmelske, det som betyr noko.” (Utdrag fra 9/09).

Som leser og forsker har jeg fått innblikk i mange menneskers tanker og refleksjoner rundt åndelige og eksistensielle spørsmål. Noen var i begravelse til ei lita jente på 2 ½ år. ”Nå er hun ikke her mer. Hun ble bare 2 ½ år. Kanskje var det best at hun fikk slippe mer av det livet hun levde? Hun hadde så mye vondt.” (Utdrag fra 233/09).

En annen forfatter var på vei til sin beste venns begravelse.

”Min beste venn døde for en uke siden, og det føles som om jeg vil at flyet skal gå ned. Han fortjente det ikke. Hva skulle det bety? Han var en god mann. Hvor var Herrens hånd når han trengte den som mest?” (Utdrag fra 225/99).

En forfatter sørger over sin mor som nylig er død:

”I dag er det 2 måneder siden mamma døde. Jeg savner henne så inderlig, og trenger hjelp til å finne styrke til å komme meg videre, og evnen til å glede meg over livet slik hun gjorde. Sommerfuglen har forlatt sin kokong – og flyr fritt. Takk for at jeg ble velsignet med slik en flott mor.” (57/99).

Gjennom å presentere tekstene og reflektere rundt innhold, form og mening har jeg fått svar på et viktig spørsmål: Hva forteller tekstene i *Gjesteboka* i *Stille rom*, Oslo Lufthavn, om åndelige og eksistensielle behov blant mennesker i dag? *Stille rom* og *Gjesteboka* kan se ut til å møte et behov hos mange, der de kan formidle sine åndelige og eksistensielle behov og stille sine spørsmål til en guddom som for mange ser ut til å finnes. ”Hjelp meg Gud. For jeg vet at du er der.” (Utdrag fra 241/99). Mange forfattere er åndelig søkende (jf. kapittel 3.4.2).

”Tro? Vet ikke helt... Søker kanskje, har alltid gjort det... Vil finne roen inni meg ... leter! Samvittigheten: for å ikke strekke til, ikke gjøre det rette, ikke gjøre det ”riktige”, er på søken etter det som fyller alle de ”tomme øyeblikkene”. (Utdrag fra 41/99).

Stille rom kan kanskje møte et behov for åndelig bevisstgjøring eller åndelig identitet ved å kunne framsi en trosbekjennelse: ”Kom i håg att det är världen ich inte Gud som är hård, för den som söker väntar en älskande favn.” (24/09).

”Jeg tror på Gud og Jesus fordi jeg liker tanken på at det kan finnes en bedre verden der vi alle kan møtes uten sorger, hvor vi alle kan leve sammen. Det er ingen som har kommet tilbake etter døden og fortalt, men for meg er det en trøst og en drøm jeg fantaserer om når det er tungt. Da blir det ikke helt meningsløst dette livet.” (Utdrag fra 222/09).

En trosbekjennelse kan også vise hvor man står i forhold til tro og tvil akkurat nå:

”Kjære Gud. Livet er vanskelig noen ganger. Jeg skjønner ikke alltid hvorfor. Hjelp meg og holde fast ved deg.” (86/99).

Jeg har ved hjelp av tekstene og ulike forskningsresultat fått bekreftet min hypotese om at skriving av bønner er både helbredende, nyskapende og terapeutiske. I problemstillingen heter det: Hvordan kan skriving fungere som ritual? Tekstmaterialet forteller om bønn som et helbredende ritual i handlingsøyeblikket. Hvordan ritualenes virkning er i etterkant, vet vi ingenting om. Gjennom forskning på ritualer og deres funksjoner, vet vi likevel noe om hvordan ritualene kan skape orden, fellesskap og forandring. (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:64-70). Et anliggende har vært å knytte vitenskap og teori til den praksis som viser seg i *Gjesteboka* på Gardermoen. Flere forfattere har skrevet klagebønner og bønner om hjelp. Noen forteller om bønnesvar og lindring.

“I write in gratitude for providing such a central place for prayer and meditation. Thank my God as I understand that I did not drink alcohol today.” (87/99).

”Jeg måtte komme inn her i dag. Syndene er tunge. I stillhet hører jeg han gir løfte om seier. Han som jo er Seierherren! Smerte, rus, fengsel, veien videre... Han vet alt! Nå er det lettere. ☺”. (240/09).

Enkelte forfattere sier at det hjelper å skrive ned sine vonde erfaringer eller vanskelige tanker. ”Det er godt å skrive ut noen frustrasjoner – det blir alltid bedre etterpå.” (Utdrag fra 48/99). Andre sier at det er godt å lese hva folk skriver i *Gjesteboka*: ”(...) etter at jeg har lest i denne boka har jeg også fått ny styrke og nytt håp.” (Utdrag fra 46/09). ”Fantastisk å lese om andre menneskers tanker, de som bare trasker forbi her / eller haster forbi... lese litt om hva de tenker, hva som finnes ”bak”! (Utdrag fra 41/99).

Som diakon og framtidig sjelesørger kjenner jeg meg klokere og mer ydmyk overfor menneskene bak fortellingene, deres erfaringer og åndelige opplevelser. Jeg har ikke møtt noen av forfatterne, men har jobbet så mye med tekstene at jeg kjenner dem på en måte.

En av diakonens oppgave er å være tilrettelegger for menneskenes ”livgivende møter med Kristus” (Kirkerådet 2008a:20) og skape stille, hellige rom, der mennesket også kan møte seg selv. I ”langsomheten” og i bønnens ritual kan det frigjøres ”nye krefter og nytt håp.”⁴⁴ (Ibid. 2008a:10).

Mitt ønske er å være som en ”Gjestebok” eller som en landingsstripe (Ekvik 2009) for mennesker underveis i livet. Min drøm er å være tilrettelegger for hellige pusterom, for ”en trygg oase” (utdrag fra 62/09), der mennesker kan ”öpnar sig åt bön och uppleva Guds närvaro” (utdrag fra 50/99) på en travel og krevende livsreise. Jeg ønsker at mennesker skal få tilfredsstille sine åndelige behov. Det kan være nødvendig å stille sine spørsmål mot himmelen, mot Gud. Det er ikke alltid noen kan gi gode svar. Det er heller ikke nødvendigvis målet. Å finne et sted, et redskap, en åpen dør kan være godt nok.

”Er Gud et menneskeskapt vesen? En ventil for avreagering? En idealisme å klore seg fast i? Hvorfor dør så mange uskyldige i krig? Historien gjentar seg og gjentar seg. Håper noen av dere leser dette og kan gi meg svar! (56/99).

”Kanskje Gud vil at jeg skal tenke over hvem jeg er?” (Utdrag fra 20/09).

”Jeg håper det finnes en Gud som hører meg, og jeg håper at han åpenbarer seg for meg. Mitt hjerte venter.” (Utdrag fra 240/99).

Jeg drømmer om et stille, *magisk* rom der det er plass nok og nestekjærighet nok for alle som bærer med seg sine gåtefulle spørsmål om tilværelsens mysterium. Et rom der det kan skje en endring, en livsforvandling, der sommerfuglen forlater sin kokong og flyr fritt (jf. 57/99) ut i livet, på veien tilbake til seg selv.

⁴⁴ Jf. ritualenes transformative kraft (Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007:69).

6. Litteratur og kilder

- Augustin, Farestveit, Åsmund (overs.) og Slaattelid, Hermund (overs.) (2009). *Augustin Confessiones*. Det Norske Samlaget. Oslo. (1943/1965).
- Bibelen. (2006). *Den Hellige Skrift. Bibelen. Det gamle og det nye testamentet*. Det Norske Bibelselskap.
- Bjørkeng, Per Kristian (2010). *Èn million nye brukere pr. dag*. (Lest i Aftenposten s 6-7, 17.10.09).
- Brekke, Mary (red.) (2006). *Å begripe teksten. Om grep og begrep i tekstanalyse*. Høyskoleforlaget. Kristiansand.
- Bjørddal, Øystein (2001). *Helse, liv og mot. Om ritualer og symboler i hverdag og helse*. Liturgisk senter og Tapir Akademisk Forlag. Trondheim.
- Bunkholt, Marit (red.) (2007). *Møtet med den andre. Tekster av Hans Stifoss-Hanssen*. Praktisk-teologisk seminars skriftserie 13. Det praktisk-teologiske seminar. Oslo.
- Danbolt, Lars Johan (2002). *Den underlige uka. De sørgende og begravelseriten*. Verbum.
- Danbolt, Lars Johan og Stifoss-Hanssen, Hans (2007). *Gråte min sang. Minnegudstjenester etter store ulykker og katastrofer*. Høyskoleforlaget. Kristiansand.
- Daugstad Gunnlaug og Østby Lars (2010). *Et mangfold av tro og livssyn*. URL: <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200903/03/index.html> (lest 03.05.10).
- Dønnestad, Eva (2008). *Dokument Innenfra*. Kirkens SOS i Norge.
- Ekvik, Steinar (2009). *Å være landingsstripe*. (Lest i Vårt Land s 29, 19.06.09).
- Engedal, Leif Gunnar (2003). *Mange fortellinger – et liv. Momenter til belysning av narrativ teori*. I: Tidsskrift for Sjelesorg nr. 3 s 165-179. Institutt for Sjelesorg, Modum Bad, Einar Lundby Stiftelse.
- Geels, Antoon og Owe Wikström (1999). *Den religiösa människan. En introduksjon till religionspsykologin*. Natur och kultur.
- Gilje, Nils og Grimen, Harald (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Grevbo, Tor Johan S (2009). *Kirkens fremtid. Alt er sjelesorg. Svaret på den åndelige lengsel og fortvilelsen over livløs teologi er sjelesorgens kirke*. (Lest i Vårt Land, s 24, 21.12.09).
- Grønmo, Sigmund (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget. Bergen.
- Hallesby, Ole (1978). *Fra bønnens verden. Et ord til den trette beder*. Luther Forlag. Oslo.
- Hammar skjöld, Dag (1964). *Veimerker*. J.W. Cappelens Forlag. Oslo.

- Hansen, Geir (2009). *Gudstjenestereform og sjelesorg. Ønske om gudstjenester som berører*. I: Tidsskrift for sjelesorg nr. 1 s 17-30. Institutt for Sjelesorg, Modum Bad, Einar Lundby Stiftelse.
- Hoel, Torlaug Løkensgard (1995). *Skrivepedagogikk på norsk. Prosessorientert skriving i teori og praksis*. Landslaget for norskundervisning (LNU) og Cappelen Akademisk Forlag a.s.
- Hvalvik, Reidar og Stordalen, Terje (1999). *Den store fortellingen. Om Bibelens tilblivelse, innhold, bruk og betydning*. Det Norske Bibelselskap. Oslo.
- Johannesen, Asbjørn, Tufte, Per Arne og Kristoffersen, Lise (2005). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag as. Oslo. 3.utg.
- Johannesen, Kai Ingolf, Jordheim, Kari, Korslien, Kari Karsrud (red.) (2009). *Diakoni – en kritisk lesebok*. Tapir Akademiske Forlag. Trondheim.
- Johannesen, Kai Ingolf, Molven, Olav og Roalkvam, Sidsel (2007). *Godt – rett – rettferdig. Etikk for sykepleiere*. Akribe. Oslo.
- Johnsen, Ole Emil (2007). *Innføring i sosiale medier*. URL: <http://coltpr.wordpress.com/2007/10/03/innf%c3%b8ring-i-sosiale-medier/#comments> (lest 19.11.09).
- Kaldestad, Eystein (1997). *Gjennom det menneskelige til det guddommelige. Religionsspsykologiske perspektiver*. Tano Aschehoug.
- Kirkemøtet (2005). *KM7/05 Kunsten å være kirke – Kulturmelding for Den norske kirke. Saksoorientering*. URL: <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=116542> (lest 19.11.09).
- Kirkens SOS (2009). *Bønner og meldinger til Gud og verden. Bønneveggen*. URL: https://www.kirkens-sos.no/Ord_om_alt/B_nnevegg/index.htmls-sos.no (lest 23.11.09).
- Kirkerådet (1999). *Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid. Betenkning til Kirkemøtet*. URL: <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=6906> (lest 23.11.09).
- Kirkerådet (2008a). *Plan for diakoni i Den norske kirke*. Oslo.
- Kirkerådet (2008b). *Liturgi – Bokmål – forslag til ny ordning for hovedgudstjenesten i Den norske kirke. Høringsutkast*. 13.08.08. URL: <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=55602> (lest 23.11.09).
- Lerfeldt, Svend (1977). *Lutherboken*. Lunde Forlag. Oslo.
- Lia gård (2010). *Lia gård sin hjemmeside*.

- URL: <http://www.liagard.no/sider/tekst.asp?side=14> (lest 10.03.10).
- Lindekleiv, Heidi M (2009). *En av ti ber daglig*. (Lest i Vårt Land s 12-13, 01.10.09).
- Lindekleiv, Heidi M. (2010). *Kirkerådet lover mer Gud i gudstjenesten*. (Lest i Vårt Land s 14, 03.03.10).
- Lüders, Marika, Prøitz, Lin og Rasmussen, Terje (red.) (2007). *Personlige medier. Livet mellom skjermene*. Gyldendal Norsk Forlag. Oslo.
- Løgstrup, K.E. (2008). *Den etiske fordring*. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A/S. (1956, 1991). 3.gjennemsete udgave 2008.
- Løland, Hanne (2009). "Nå skriker jeg som en fødende kvinne." *Gudsmetaforer som utfordrer*. I: Tidsskrift for sjelesorg nr. 4 s 268-277. Institutt for Sjelesorg, Modum Bad, Einar Lundby Stiftelse.
- Lønnebo, Martin (2003). *Veven. Den store treningsboken for sjelen. Om å bli fascinert av det indre livets dybder*. Verbum.
- Lønsted, Vilhelm, Schramm, Mads (2001). www.naerkontakt.net *Netpsykologi, kommunikasjon og rådgivning*. Dansk psykologisk forlag. København.
- Mandt, Anne Margrethe og Håkan Berg (2006). *Raus rasteplass*. Lia Gård. Kom forlag as.
- Myhren, Siri Røyrvik (2007). *Bønn som kommunikasjon. Aspekter ved språk og kommunikasjon i gudstjenestens bønn med utgangspunkt i tre kristne trossamfunn*. Hovedoppgave i nordisk språk og litteratur. Universitetet i Oslo.
- Mæland, Jens Olav (red.) (2000). *Konkordieboken. Den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter*. Lunde Forlag. Oslo.
- Nettkirken (2010). *Samtale med nettprestene*. URL: <http://www.nettkirken.no/no/samtale/mot-nettpresten> (lest 08.05.10).
- Norsk Salmebok (1984). Verbum (Andaktsbokselskapet). Oslo.
- Okkenhaug, Berit (2002). *Når jeg ser ditt ansikt. Innføring i kristen sjelesorg*. Verbum.
- Okkenhaug, Berit og Skjevelsland, Olav (red.) (1997). *Våre tider i Guds hånd. Kirkens tjeneste ved dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd*. Verbum. Oslo.
- Olavskirken (2010). Bønnetekst (lest 08.04.10).
- Olsen-Hagen Bernt (red.) (2009). *Kulturminner på norske lufthavner. Landsverneplan for AVINOR*. Avinor. Aurskog.
- Oslo Domkirke (2010). *Sølvalteret*. URL: <http://www.oslodomkirke.no/artikkel/2738/solvalteret/> (lest 01.05.10).
- Oslo Lufthavn (2010a). Oslo Lufthavns hjemmeside. URL: http://www.osl.no/osl/omoss/50_Arkitektur+og+kunstww.osl.no (lest 12.03.10).

- Oslo Lufthavn (2010b). Oslo Lufthavns hjemmeside. Kart.
URL: <http://www.osl.no/osl/omoss> (lest 27.04.10).
- Oslo Lufthavn (2010c). Oslo Lufthavns hjemmeside. Tall og fakta. URL:
http://www.osl.no/osl/omoss/presse/20_Tall+og+fakta (lest 19.03.10).
- Oslo Lufthavn (2010d). Historisk statistikk. URL: <http://www.osl.no/osl/omoss/statistikk>
(lest 19.03.10).
- Radioandakten (2009). URL: www.nrk.no/programmer/radio/andakten (hørt og lest
01.12.09).
- Repstad, Pål (2000). *Religiøst liv i det moderne Norge. Et sosiologisk kart*. 2 utg.
Høyskoleforlaget. Kristiansand.
- Repstad, Pål (2007). *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. 4.rev.
utg. Universitetsforlaget. Oslo.
- Rong, Marit (2004). *Tale i bilder – en analyse av språket i gudstjenesten*. Verbum.
- Ruud, Torun Eskevik (1993). *Mariann*. Terje Nærland as. Rakkestad.
- Seierstad, Ragnvald (1999). Introduksjon i bok 1/1999. Tilgjengelig i vedlegg 5.
- Seierstad, Ragnvald (2009a): Introduksjon i bok 2/2009. Tilgjengelig i vedlegg 6.
- Seierstad, Ragnvald (2009b). Samtale på Oslo Lufthavn, 06.11.09
- Seierstad, Ragnvald (2010). Samtale på Oslo Lufthavn, 24.03.10.
- Skjevesland, Olav (1999). *Invitasjon til praktisk teologi. En faginnføring i samarbeid med
Per Otto Gullaksen*. Luther forlag. Oslo.
- Smidt, Jon (1989). *Seks lesere på skolen. Hva de søkte, hva de fant. En studie av
litteraturarbeid i den videregående skolen*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Statistisk sentralbyrå (2010). Om innvandring. URL: <http://www.ssb.no/innvstat/> (lest
03.05.10).
- Stene, Valborg Orset (2009). *Ord om liv og ord om tro*. I: Tidsskrift for sjelesorg nr. 1 s
60-69. Institutt for Sjelesorg, Modum Bad, Einar Lundby Stiftelse.
- Stifoss-Hanssen, Hans og Kalleberg, Kjell (1998). *Livssyn og helse. Teoretiske og kliniske
perspektiver*. Ad Notam Gyldendal. Oslo.
- Store norske leksikon (2010). URL: <http://www.snl.no/.search?query=www&x=24&y=16>
- Sved, Børge (2009). *Nå kan du følge Klagemuren på Twitter*. URL:
[http://www.tv2nyhetene.no/snop/naa-kan-du-foelge-klagemuren-paa-twitter-
2827301.html](http://www.tv2nyhetene.no/snop/naa-kan-du-foelge-klagemuren-paa-twitter-2827301.html) (lest 08.03.10).
- Torvund, Helge (2008). *Sjelsord. Om terapi, poesi og hypnose*. Det Norske Samlaget.
Oslo.

- Twitter (2010). URL: <http://twitter.com/Kronprinsparet> (lest 20.03.10).
- Wikström, Owe (1999). *Den outgrundliga människan. Livsfrågor, psykoterapi och själavård*. Natur och kultur. 2.utg.
- Wikström, Owe (2009). *Det heliga i och utanför religionen. Förlusten av den stora heligheten*. I: Tidsskrift for sjelesorg nr. 3 s177-188. Institutt for Sjelesorg, Modum Bad, Einar Lundbys Stiftelse.
- Wikström, Owe (2002). *Leve langsomheten ELLER FAREN VED Å KJØRE MOPED GJENNOM LOUVRE*. Genesis forlag. Oslo.
- Wikström, Owe (2004). *Bortenfor hvite strender og fortauskafeer. Om ytre og indre reiser*. Genesis forlag. Oslo.
- Wilhelmsen, Ingvard (2000). *Livet er et usikkert prosjekt*. Pax Forlag A/S. Oslo.

Vedlegg 1: Utvalgte tekster fra hele materialet (bok 1/1999)

Utvalgte eksempelttekster som er brukt i hele oppgaven unntatt i kapittel 4.2 og 4.3.

Tekst 7/99: Dette er ikkje eit stille rom. Støy frå folka utanfor, støy frå popmusikken, høgtalar like over hovudet. Tanken er god – svært god... Ser fram til ei forbetring.

Tekst 12/99: Vi er på vei fra [...] til [...] for å få døpt vår datter. Det var fint å få synge noen salmer og lese en tekst som passet anledningen.

Tekst 17/99: Dette er et deilig rom, men jeg ble skuffa da jeg kom inn her i dag. Fra å være et nakent og meditativt rom, er det nå blitt et kapell. Hvor ble det av Gardermoen-estetikken? Få ut disse grusomme stolene. Jan Groth trenger ikke konkurranse! Skal det ligge Bibelen og salmebøker her (noe som er helt ok for meg), må det også tilbys andre hellige bøker fra andre trosretninger. Var ikke dette hele ideen med rommet? Noen burde kanskje også gjøre noe med taket. Det er ikke stille her! Når jeg sitter her i dag - i noen tidlige morgenminutter – har jeg Jan Groths følsomme strek for øynene og varmende morgensol i nakken. Det er mer enn nok helligdom for meg!

Tekst 29/99: Takk for at det gis plass til en slik stemningsfull oase.

Tekst 30/99: Kjære prest (og interiørarkitekt). Rommet et fint, veggteppet også – men bordet og stolene passer ikke inn – de er for høyrøstet i både form og farge. (Be)søkende.

Tekst 40/99: Jeg skulle til et stille rom, men her satt det noen og knasket i seg epler, farris og annet. Vennligst få opp et skilt som markerer at dette ikke er en spisesal – selv om noen ønsker å spise i stillhet.

Tekst 41/99: Fantastisk å lese om andre menneskers tanker, de som bare trasker forbi her / eller haster forbi... lese litt om hva de tenker, hva som finnes ”bak”! – Godt med et sånt her rom der man selv er i fokus i noen minutter. Tro? Vet ikke helt... Søker kanskje, har alltid gjort det... Vil finne roen inni meg... leter!!! Samvittigheten: for å ikke strekke til, ikke gjøre det rette, ikke gjøre det ”riktige”, er på søken etter det som fyller alle de ”tomme øyeblikkene.” Har venner, kjæreste, god familie og god jobb, men noe mangler, trenger å finne noe som gir livet, - hverdagen ”mer” mening – innhold – vil hjelpe til mer, men samtidig ikke ”tid” – rotete tankeverden? Ja! Frelst? Tatt imot Gud? Har vært på møter, men dette er ikke helt ”meg” nå!! Dette var mine tanker akkurat i dag, i morgen er de litt annerledes! Godt å få skrevet de ned! Lykke til med dagen alle sammen! ☺”

Tekst 50/99: Tack, att det finns plats där man kan öppna sig åt bön och uppleva Guds närvaro.

Tekst 56/99: Er Gud et menneskeskapt vesen? En ventil for avreagering? En idealisme å klore seg fast i? Hvorfor dør så mange uskyldige i krig? Historien gjentar seg og gjentar seg. Håper noen av dere leser dette og kan gi meg svar!

Tekst 57/99: I dag er det 2 måneder siden mamma døde. Jeg savner henne så inderlig, og trenger hjelp til å finne styrke til å komme meg videre, og evnen til å glede meg over livet slik

hun gjorde. Sommerfuglen har forlatt sin kokong – og flyr fritt. Takk for at jeg ble velsignet med slik en flott mor.

Tekst 58/99: Takk for stillhet og ro i kapellet. Måtte det bli brukt etter sitt formål, som det er vigslet til, et av mange stoppesteder på livsveien. NoS 710.

Tekst 60/99: Takk for et annerledes rom, tankene trenger litt fri fra den polerte og stilige rastløsheten utenfor. PS. Stillheten kunne gjerne fått hjelp av et tak slik at det virkelig ble et ”stille rom”.

Tekst 68/99: ”I stillheten blir du sterk!” Tack för detta ”stille rom”.

Tekst 69/99: Det ble ingen gudstjeneste på meg i dag pga reise, men da var det godt å komme hit og sitte litt, lese gode bibelord og tanker. Så flott med et slikt rom her på et slikt hektisk sted, godt å hvile øynene på det flotte teppet. Skulle gjerne hatt et kors her inne, men jeg forstår jo at andre trosretninger vil oppfatte det som ekskluderende.

”Bare i håp til Gud er min sjel stille (...). Vær stille for Gud, min sjel! Fra ham kommer mitt håp.” (Salme 62). Må Guds fred lyse over alle som kommer hit!

Tekst 80/99: Så mange håndskrifter – så mange liv.

Tekst 81/99: En times forsinkelse, god tid, vandret med ryggsekken i ei vogn fra gate to gate, mennesker hastende til den gate deres fly skal gå fra. Da fant jeg dette stille rommet, leste noen vers i Bibelen, og bare satt her en stund, skjermet fra travelheten. Et godt tiltak på en travel flyplass, et lite ”Gudshus” midt i verden.

Guds fred til alle som, ikke er så trygg i fly. Det er ikke jeg heller, men det hjelper så godt å be. Fant ikke noe kors her inne.

Tekst 82/99: Kjære reisende! Vi er alle underveis – og livet er en dynamisk prosess....

Stillheten får vi ikke i dette rommet, til det er det altfor mye turbulens. Men rommet gir en visuell skjerming, - for det pulserende livet utenfor. Stillheten må vi søke i oss selv. Finner vi den, - kan det bråke så mye det vil utenfor. Hvis vi vet hvorfor vi er her i denne verden, - kan vi lettere holde ut hvordan - - -

Fint at rommet er livssynsmessig ”nøytralt” slik at det kan være et rom for alle, - uansett religion og tro. Vi er alle like verdifulle for Gud. God reise – på livets ofte kronglete vei.”

Tekst 84/99: Sitter her og venter på flyet mitt. Har nettopp vært og sett på hybel, jeg skal flytte til [...] til høsten. Da skal jeg begynne å studere teologi. Jeg er litt spent. På den ene siden så er jeg veldig glad i Gud, men på den andre siden så begriper jeg meg ikke alltid helt på ham. Det skjer så mye rart i verden. Men det er vel ikke meningen at vi skal forstå Gud fullt ut. Men nå må jeg nok gå.

Tekst 91/99: Takk for at det ”stille rommet” stoppa meg litt i dag. Eg veit det, i alt hastverket, livet føregår her og no, ikkje der framme. Treng stadig vekk å bli minna på det. Livet tildelar oss alle store og små skrammer. Må takke for at eg enno ikkje har fått større enn dei eg kan bere. Kan ikkje anna enn å be om å få sleppe unna dei største. (91/99).

Tekst 97/99: Forhenget i tempelet revnet! Det er fullbrakt! – Det er min opplevelse av teppet. Er innom her ofte.

Tekst 101/99: På reise for å møte første barnebarn – 4 uker gammel. Livets slutt og livets begynnelse. Savner muligheten for å tenne lys. Takk for [...].

Tekst 110/99: Dette er den helligste boka jeg har lest.

Tekst 117/99: Etter en hard uke i militæret og felten, trenger man søvn. Dette rommet passet utmerket til det.

Tekst 121/99: Husk, gi Gud æren!

Tekst 124/99: Å tenke i stillhet er også godt på en airport. Takk for at dette ”hellige rom” finnes.

Tekst 133/99: Takk for dette stille rommet. Jeg ble så begeistra over symbolet ute på veggen: Et menneske i bønn til en levende Gud. Måtte dette med bønn på kne bli mer brukt i vår tid. Det var godt å sette seg ned og hvile og nyte stillheten.

Tekst 142/99: Finnes det feighet? Er man feig hvis man tar selvmord fordi man ikke har styrke til å møte motgangen eller er man feig hvis man vil, men ikke tør å gi slipp på det som kanskje kan komme? Bare en tanke... Hvis noen har synspunkter blir det interessant å lese neste gang jeg er her. PS. Hvorfor er et stille rom det samme som et bibelrom?

Tekst 159/99: Det stille rommet, det religiøse rommet. Et godt tiltak på reise gjennom de ulike kulturene. Men dessverre ikke så stille. Tar meg en lyd-dusj.

Tekst 186/99: Repeterer [...] og [...]: Takk for at du finnes, Jesus! Det er akkurat det jeg har gått og tenkt de siste dagene.

Tekst 190/99: Tror ikke på Gud, men det er godt å vite han kanskje finnes.

Tekst 194/99: Er det ikke herlig å kunne sitte og lese andres tanker avgitt i en tro om at noen er anonym. Tenk om vi kunne tørre å være nær andre, våge å være vennlige, si de påtrengende tankene til våre nærmeste. Også. Fint rom!

Tekst 198/99: Vi giftet oss her i dag kl 10.00 – og det var en flott opplevelse. Tusen takk!

Tekst 218/99: Er enig med [...] fra [...]: Takk for at du finnes Jesus. ☺ (Det bare må finnes en Gud...).

Tekst 223/99: Jeg satte pris på rommets nøytrale utforming – et godt sted. Jeg ser fram til den dagen da alle ”religiøse” er like nøytrale som dette, - og til den dagen da alle mennesker er like tolerante som lufthavnpresten på Gardermoen.

Tekst 225/99: Utrolig bra tenkt dette med ”det stille rom!” Jeg visste faktisk ikke at Storbyfolk hadde en slik omtanke for andre mennesker. Det er godt her, det er stille og rolig. Jeg skal straks reise til [...], er ganske nervøs, grunnet at i [...] snakker man som kjent [...]☺. Håper jeg greier å gjøre meg forstått, slik at jeg overlever. Håper at dette går min vei, at maktene er på min side. Vil bare med dette si at alle som leser dette, føler med meg. Min beste venn døde for en uke siden, og det føles som om jeg vil at flyet skal gå ned. Han

fortjente det ikke. Hva skulle det bety? Han var en god mann. Hvor var Herrens hånd når han trengte den som mest?

Tekst 228/99: Mitt liv: Via Dolorosa.

Tekst 240/99: Koselig rom for en travel sjel. Men jeg kan tenke meg at noen ønsker flere skrifter enn Bibelen og Koranen. Jeg håper det finnes en Gud som hører meg, og jeg håper han åpenbarer seg for meg. Mitt hjerte venter.

Tekst 245/99: Gud er god.

Tekst 246/99: Takk for oss. Vi fikk ikke med oss gudstjenesten i dag, men ei stille stund her. PS. Vi savner et par salmebøker her.

Tekst 249/99: Sterkt å se teppet på veggen, for meg ble det et tegn fra Gud. Flott med dette rommet.

Vedlegg 2: Utvalgte tekster fra hele materialet (bok 2/2009)

Utvalgte eksempletekster som er brukt i hele oppgaven unntatt i kapittel 4.2 og 4.3.

Tekst 3/09: Thanks to the Norwegian people for this respect of Islam and all other religions. I have found Norwegians to be very tolerant and gracious in nature. The quiet room was very refreshing and pleasantly decorated. Thanks to you guys that I found a place to offer my morning prayer.

Tekst 20/09: Mot min vilje sitter jeg her på Gardermoen og venter på flyet som skal ta meg nordover i påsken. Dagen i dag begynte veldig dårlig. Jeg mistet flyet mitt og måtte ut med mange tusen kroner til ny billett. Er det en mening med det? Jeg tror det. Skjebnen har gitt meg denne dagen til kontemplasjon. Kanskje Gud vil at jeg skal tenke over hvem jeg er? Med denne vissheten reiser jeg nordover for å feire påske. Litt sterkere denne gangen. Takk!

Tekst 24/09: Kom i håg att det är världen och inte Gud som är hård, för den som söker väntar en älskande famn.

Tekst 25/09: Jeg håper dere klarer det. Med nåde. Kanskje det går med nåde.

Tekst 46/09: Jeg kom hit til det stille rom fordi jeg er syk og trenger ro. Det var utrolig godt , og er bedre nå. Jeg har fått ro og hvile i både kropp og sinn, og etter at jeg har lest i denne boka har jeg også fått ny styrke og nytt håp. Gjennom sykdom har jeg kommet tilbake til en åndelig dimensjon som før var i livet mitt, og nå er den kommet tilbake igjen. Det heter at Guds veier er uransakelige, og slik føler jeg det. Takk til dere som har skrevet i boka, og gitt meg nytt håp og ny styrke! Takk!

Tekst 62/09: Dette rommet har vært en trygg oase på flere reiser tidligere, men det er lenge siden jeg har vært her nå. Teppet på veggen er det samme som da Gardermoen var ny. Takk for et godt rom!

Tekst 89/09: La kjærligheten være det bærende element for min familie og meg. Takk for våren. Så vakker i Norge.

Tekst 153/09: Jobbtur på vei til [...]. Kapellet begynner å bli et fast referansepunkt.”

Tekst 158/09: Tusen takk for dette rommet og den roen jeg finner her.

Tekst 161/09: Så godt å ”gjemme” seg her. Slippe kravene for en stund – bare tenke på det som er godt. Kan du vise meg veien – å velge de rette veiene?

Tekst 204/09: Tusen takk for dette fine bønnerommet. Jeg setter virkelig pris på at det er et sted på flyplassen hvor jeg kan si bønn og få litt ro i sjelen på en hektisk reise.

Tekst 214/09: Islam er den som viser veien til Paradiset, viser til den rette livsstilen. Islam er religionen som gir det vakreste syn på denne verden og dette livet på jord. Den gir svar til alle filosofiske spørsmål og gir den sanne sannheten til oss alle på jord.”

Tekst 220/09: Er en såkalt "ateist", men allikevel føler jeg en spirituell følelse. Jeg har slitt med narkotikamisbruk i 8 år og nylig kommet ut av det. Prøvde å ta mitt eget liv for tre dager siden, men noe annet fikk meg til å mislykkes. Jeg gråter hver dag for ting jeg har gjort, [...], men håper på tilgivelse, og hvis det er "gud" som gir meg det, satser jeg på det. Hjelp meg! Må jeg tro på Jesus for å bli kvitt den vonde følelsen jeg bærer på? Håper på et nytt og bedre liv. Skriv gjerne en kommentar så leser jeg den innen en uke.

PS: Håper på et nytt og bedre liv uten rus!!! Fra nå av er det familie først!

Tekst 221/09: Kjære deg! Nei, du behøver ikke tro på Jesus. Men du må tro på at du har kraft i deg selv til å forandre og virkeliggjøre det store og fantastiske potensialet du har i deg selv. Lykke til!

Tekst 222/09: Kjære forvirret! Jeg tror på Gud og Jesus fordi jeg liker tanken på at det kan finnes en bedre verden der vi alle kan møtes uten sorger, hvor vi alle kan leve sammen. Det er ingen som har kommet tilbake etter døden og fortalt, men for meg er det en trøst og en drøm jeg fantaserer om når det er tungt. Da blir det ikke helt meningsløst dette livet. Hvis du virkelig angreir ting du har gjort, og søker hjelp til Gud, så tror jeg han vil gi deg styrke til å takle de vanskelige tankene og følelsene og veilede deg på rett spor. Gud ønsker å hjelpe deg. Gi ikke opp håpet, du kan ennå bli glad i livet og det kan ennå ordne seg for deg. Lykke til! Hilsen en som satt på Gardermoen og tenkte på deg.

Tekst 223/09: Dear readers. I am not in a nice situation with my lover. I am in a deep love with her. Can you please pay attention and pray so that I can be able to live a blessed life as I am dreaming always? Please help me and pray for me. God bless all!

Tekst 227/09: What a wonderful opportunity to seek silence. Between sleeping people I read in the Bible. What would be a better way to learn another language!

I begynnelsen skapte Gud himmelen og jorden. Salme 170: Herrens hjelp i nøden.

Johannes 3:16: For så høyt har elsket Gud verden at han gav sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham ikke skal gå fortapt, men ha evig liv!

This accounts especially for the next reader.

Tekst 229/09: Har lese gjennom heile boka og det slår meg kor ærlege folk er når dei kjem inn her utan å ane kven det er som ber for at systera skal gå frå mannen sin, eller kven han som ikkje fekk truffe [...] er, eller han som reiser frå 3-åringen sin for å fly helikopter... utan å vite kven alle dykk er, så kjenner eg at eg håper at ønskene og bønnene dykkar blir høyrde. Eg er verken muslim eller kristen, men eg ser kor mykje håp og mot trua på ein gud kan ha, og eg håper at de som trur på ein Gud vil halde fast på dette håpet. Eg håper og at me som ikkje trur på ein Gud, kan finna håp og mot i andre menneske, i opplevingar eller kanskje [...]. Mest av alt håper eg at me kan respektera kvarandre og ha det godt saman.

Tekst 233/09: Vært i [...] i begravelse til lille [...] på 2 ½ år. Det var en veldig fin avskjed der familier, venner og assistenter og avlastning var samlet. Det har vært tøffe år for foreldrene til [...], som var født med så mange utfordringer og så mye usikkerhet rundt framtiden. Hun hadde veldig gode stunder innimellom alle sykehusoppholdene, operasjonene og våkenettene. Hun har gjort noe med folk rundt seg. Det var tydelig i begravelsen. Hennes tapperhet, hennes utstråling og glede når hun hadde det godt, hennes styrke og hennes umiddelbarhet er sterkt savnet hos alle de som var nær henne. Hun var velsignet med de beste foreldrene hun kunne drømme om. De gav ikke opp, de kjempet gjennom hele livet til [...] for at hun skulle ha det

best mulig, de sendte bilder av hvor fasinert hun ble av lyset gjennom trærne, av sterke farger, de sang med henne, lo med henne. Nå er hun ikke her mer. Hun ble bare 2 ½ år. Kanskje var det best at hun fikk slippe mer av det livet hun levde? Hun hadde så mye vondt. Nå håper jeg foreldrene og søsteren hennes klarer å tenke på tiden med [...] som en berikelse og at de får leve et litt mindre hektisk liv. [...].

Tekst 240/09: Jeg måtte komme inn her i dag. Syndene er tunge. I stillhet hører jeg han gir løfte om seier. Han som jo er Seierherren! Smerte, rus, fengsel, veien videre... Han vet alt! Nå er det lettere. ☺

Vedlegg 3: Liturgiske tekster (bok 1/1999)

Utvalgte liturgiske tekster som er analysert i kapittel 4.2 og 4.3

Tekst 1/99: Herre! Æ e nervøs og bekymra førr denna turen tel [...], veit du. Det gjeld heile framtia mi, og æ veit så ALTFØRR godt ka Æ vil. Æ vil komme inn på [...]. Herre, æ har alltid sagt at Din vilje ska vær min vilje, og at æ e villig tel å gå dit du ber mæ gå. Men egenreilja mi e så sterk... Æ ber dæ: La mårradagen og opptaksprøven vær i dine hender, og la utfallet vær etter Din hellige vilje. Vis mæ TYDELI ka du vil æ ska bruk livet mett på! Og om du vil æ ska søng førr dæ – så gjør halsen min fresk tel imårrå, så æ kan få vist mitt beste. Kjære Jesus, DIN VILJE SKJE. Æ stola på dæ.

Tekst 20/99: Takk for at vi får skrive ned våre tanker i denne boken. For godt og vel en uke siden skjedde det noe tragisk i [...] hvor jeg avtjener min verneplikt som presteassistent og kokk. En ungdom på min egen alder tok sitt liv. Rått og brutalt. Kjære Jesus, gi oss nå styrke til å hjelpe de som stod denne unge mannen nær. Hjelp meg også med å få gjort noe med mitt kall. La ikke flere gå samme veien, Jesus. Amen. Styrk vår tro! Svekk vår tvil. Amen.

Tekst 23/99: Døden gjestet meg i dag, og fristen er kort for en av mine nærmeste. Reiser hjem til smerte, sorg og fortvilelse. Herre, jeg er ikke redd for morgendagen, for du er allerede der! Men, jeg er redd for smerten den bringer meg og alle spørsmål jeg må vurdere i livet mitt. Det finnes ikke en oppgjørets time, det finnes mange. Ved hver av livets korsveger må jeg ta nye oppgjør med meg selv. Herre, gjør meg sterk, så jeg kan tåle det som kommer, kan gi av meg selv til de som trenger meg og sterk nok til ærlig å møte meg selv, mine uoppgjorte bebreidelser og anklager. Herre, tilgi meg min skrøpelighet, min svakhet og mitt hovmod. "Leid milde ljøs, igjennom skoddeheim, leid du meg fram." Takk for at dette rommet finnes, takk for at dere som har laget det har valgt Jahn Groth som kunstner. Stolt Margjit ho sette seg på gangaren grå, - ti'i fell meg long – ho gret fleire tårir hell hesten ha' hår. – Det er eg som ber sorgji so trong –

Tekst 33/99: Takk, Herre Jesus at du er mye større enn alle våre bekymringer og urolige tanker. Takk at du sier at vi kan komme til deg å finne hvile. Herre jeg trenger deg og din hvile. Takk Jesus at du har seiret over alt det onde, og at du lengter etter at vi skal få leve tett, nært inntil deg.

Tekst 39/99: Herre, led meg på den veien du vil at jeg skal gå. Hjelp meg å leve som et vitne for deg, hvor hen jeg er. Egen vilje blander seg så alt for lett inn. Hjelp meg så jeg ser din vilje. Amen.

Tekst 43/99: Det er andre gangen jeg er i dette rommet. Kanskje for å takke eller for fortsatt å søke. Jeg ba Gud om hjelp uten helt å vite hva jeg ba til. Så utrolig mye har skjedd siden det. Så mye jeg ikke kan si med ord. Jeg har fått så mye å også fått lov til å lære å gi noe. Kjære Gud la meg alltid få være trygg hos deg, la meg få lære din vilje med meg å gi meg kraft til å følge den. Takk for at du passer på meg.

Tekst 47/99: Herre! Du ser korsa vi menneskan har stelt oss. Så mykje lidelse vi sprer om oss, samtidig som fokus e retta mot alskens glamor, egoisme og statusjag. Vær oss nådig, Herre. Vi veit ikkje konsekvensen av det vi fyller hverdagen med.

Tekst 48/99: Det snør på Gardermoen – det er like kaldt som i hjertet mitt. Mine forventninger til meg selv – mine prestasjoner – alt falt i grus i går. Jeg føler meg mislykket og dum – har ikke lyst til å møte folk igjen. Jeg har vel i grunnen aldri vært så skuffet over meg selv noen gang tidligere. Men i dag skal jeg reise til [...] til min hjertes utkårede – takk for at han finnes – og at han elsker meg uansett om jeg lykkes eller ikke. Hjelp meg, Gud, å komme over denne skuffelsen, sinnet og la meg jobbe meg gjennom dette med din hjelp. Det var godt å finne dette rommet nettopp i dag da alt ser helsvart ut. Det er godt å skrive ut noen frustrasjoner – det blir alltid bedre etterpå. Man blir så selvsentrert i mitt yrke at man glemmer alt og alle – det må jeg ikke glemme.

Tekst 86/99: Kjære Gud. Livet er vanskelig noen ganger. Jeg skjønner ikke alltid hvorfor. Hjelp meg og holde fast ved deg.

Tekst 87/99: I write in gratitude for providing such a central place for prayer and meditation. Thank my God as I understand that I did not drink alcohol today.

Tekst 95/99: I thank God for getting me here safely. I pray for the country of Norway, that the Holy Spirit would touch the lives of many apathetic Christians. This place needs the fire and passion the Holy Spirit can give. May God richly bless this beautiful nation as He has for so long.

Tekst 100/99: Tack Herre för att Du har gett mig ett Uppdrag, en ton att dela, ett ljus att lysa – Ett ljus, ett ljus.....
Plötsligt slår Du ut i mig som en blomma. Bara du kan kyssa mig från insidan.

Tekst 143/99: Det var godt å roe seg ned etter en lang stund hvor jeg har tenkt mindre på deg, min Gud, enn det jeg burde ha. Du har gjort mye i livet mitt, og mye føler jeg ufortjent. Allikevel undrer jeg for tiden på om kjærlighet alltid vil være vanskelig og vondt? Hvorfor er penger årsaken til mye bekymringer? Jeg ber om at jeg slipper å tenke penger og kapitaljakt og heller bruker tiden min på å bli et godt menneske. Jeg takker deg i mitt stille sinn...

Tekst 145/99: Det rørte meg dypt i hjertet å lese det dere har skrevet i denne boka, tårene kom, og jeg opplever Guds nærvær. TAKK Far for din nåde, trofasthet og godhet i mot meg, du er min fred, renhet, frihet, min glede – mitt liv!
”Bevar ditt hjerte fremfor alt du bevarer, for livet går ut fra det.” Ordspråkene 4:23

Tekst 149/99: Godt å vite at du er her i alt bråket, Gud. Takk for at du er med i alt kaoset inni meg også. Takk for at du hjelper meg med å rydde i tankene. Hold godt fast i meg og mine.

Tekst 160/99: Kjære Jesus. Takk for at du tar deg av meg, selv om jeg stadig skuffer deg. Takk for det flotte livet som jeg har fått i gave. Hjelp meg å bruke det som du vil det. Takk for denne fine muligheten til å tenke på DEG. Få kjenne din stillhet og ro rundt meg i vår hastige hverdag. Takk.
Forresten: Fint å finne Bibelen her. Men våre utenlandske venner trenger en ENGELSK BIBEL. Takk.

Tekst 169/99: Hjelp meg, Herre! [...] er så vanskelig. Jeg vet at du ikke har forlatt meg, men min tvil er blitt så stor... Samfunnet skremmer meg, Herre! Alt er så innmari vanskelig. Jeg drikker og [...] så mye. Før røykte jeg ikke sigaretter, men så begynte jeg å tvile. Hvorfor,

Herre? Tilgi meg! Vis at du elsker alle de som trenger deg, Herre! FORGIVE ME FATHER, I HAVE SINNED.

Tekst 182/99: Jeg vil be for min mor som jeg skal besøke i [...]. Da hun er alvorlig syk vil jeg be om at hun skal bli bedre, og også at min bror skal få bli bedre. Ber også for flyturen for min sønn og meg. Takk Jesus, for at du hører bønn.

Tekst 184/99: Hele livet har vært et forsøk på å være et solskinnsbarn; alltid være snill, og derfor utydelig. Angsten for ikke å prestere det perfekte hindrer meg i å gjøre det tilstrekkelige. Jeg slipper ikke andre mennesker inn på meg lenger – alt for ofte skuffer jeg meg selv og dem over at min evne til nærhet er for uutviklet. Herre, jeg kommer aldri i en slik posisjon at jeg fortjener din nåde. Jeg er ensom, og ser ingen vei ut; alt det jeg vet burde gi meg mot til å leve, kjennes som bekreftelser på at jeg ikke strekker til. Rundt meg trenger lydene fra de andre, de som lever, inn. Hvorfor hører jeg ikke til? Jeg vet ikke hvordan dette ender, men akkurat nå er det meste svart og håpløst.

Tekst 205/99: Takk for at du finnes Jesus. Jeg er glad i deg.

Tekst 222/99: Rart å sitte her inne, høre suset fra utsiden. Takk Gud for din nåde og kjærlighet, hjelp meg å holde fast på ditt ord og stole på dine løfter. Det er tøft av og til, men et liv uten deg er utenkelig. Hjelp meg å holde fast på frelsesvissheten i Jesu blod. Velsign turen vår. Amen.

Tekst 241/99: Jeg ønsker å slutte å spille på automat, men klarer ikke. Hjelp meg Gud. For jeg vet at du er der.

Tekst 247/99: Den som tror nok kan henge opp vottene sine til tørk på en månestråle. – Peter greide å gå på vannet så lenge han trodde. Dette var i den fjerde nattevakt. Se Matt 14:22-23. En kan like godt stole på troen for vettet strekker likevel ikke til, men troen kommer ikke med viljen. Derfor ber jeg dere alle be for meg til Herren Vår Gud. Herre styrk min tro og troen til alle som måtte lese dette.

Tekst 248/99: Kjære Far. Takk for bønnesvar! Takk for skoleplassen i [...]. Takk for ny start – sammen med dæ... Velsign det nye livet mitt. Lord I Lift your name on high!!!

Tekst 250/99: Kjære Jesus. Hjelp meg i [...] – hjelp meg å samla tankane mine – te å gjera det retta å te å slutta å tvila på deg. Du vett at eg slite litt – hjelp meg.

Vedlegg 4: Liturgiske tekster (bok 2/2009)

Utvalgte liturgiske tekster som er analysert i kapittel 4.2 og 4.3

Tekst 2/09: Kjære Gud. Måtte vejen blive tydelig for mig alle dage. Tak for at jeg får lene mig på dig, at jeg forstår min sygdom bedre for hver dag. Tak for at du tilgiver min ubeslutsomhed og at jeg har fået møde den smukkeste mand. Tak for at vi bliver tvunget ud i nærværet.

Tekst 6/09: Herre. Din nåd är oändlig och Dina planer inte alltid synliga för oss. Tack för Din plan med mitt liv. Ske Din vilja – inte min. Amen.

Tekst 9/09: Kjære Gud. Hjelp meg med valga mine, gjev meg vidsyn og omtanke for dei som blir berørt av mine valg. Gjev oss mot og kraft og vilje til nye dager med arbeid. Gjev oss visdom til å velge rett. Gjev oss storsinn og hjertelag til å vere opptatt med å skille mellom det jordiske og det himmelske, det som betyr noko. Takk for mulighet til å velge, takk for alt godt, familie, vener, opplevingar. Takk for støtte i vanskar. Takk for at vi har klart å kome gjennom det gode og det vanskelige. Eg ber om at vi må få styrke til å ta vare på kvarandre sjølv om vi feilar og vel andre løysingar enn det som skulle vere rett. Amen.

Tekst 13/09: Gud. Jeg legger min framtid i dine hender. Du er håpet og det trygge når alt er frykt og håpløshet. (Jeg elsker deg.)

Tekst 22/09: Kjære Gud. Vær så snill å vær med meg på denne turen til mitt andre hjemland, farmor er gått bort og jeg skal nå over i begravelse. Vi ble velsignet med en utrolig flott ferie sammen og det varmer mitt hjerte. Gi familien min styrke i denne vanskelige tid men også rom for å sørge. Takk for at du er med meg. Amen.

Tekst 26/09: Kjære Gud. Hjelp meg å slutte å gjøre så mye dumt, og føle så mye vonde følelser. Amen.

Tekst 37/09: Takk for at du elsker meg, er allmektig og at du vil mitt beste. Du ser angsten min. Du vet hvor mye den ødelegger for meg og dine planer for meg. Men jeg er sikker og tror på at du vet hva som er best for meg, og vil føre meg dit jeg skal, med både tanke på jobb og hvor jeg skal bo. Du er den som gjør at jeg ikke har brutt sammen og gitt opp håpet. Du er håpets herre. Det er godt å vite at ingenting er umulig for deg.

Tekst 42/09: Takk, Gud, for at du holdt din hånd over sønnen til søskenbarnet mitt i går da han ble utsatt for en ulykke! Jesus lever!

Tekst 43/09: Please forgive a sinner. Please save my soul. Help me to find my way.

Tekst 50/09: Kjære Gud, æ løfte [...] opp te dæ, bevar han og hjelp han å bli kvitt rus og sjalusi, kontrollbehov og bitterhet. Takk far, for du sette fri – Amen.

Tekst 59/09: Takk Herre for ditt Hus som har så mange rom. Takk Herre og vær med meg på reisen og veien.

Tekst 66/09: Kjære Jesus. Se meg, og la meg bli trygg i min tro. Mine bønner er stille, men jeg håper at du hører meg uansett. Takk for alt du har gitt meg. Takk for familien min, og takk for alle mulighetene jeg har fått. Tilgi meg for at jeg tviler noen gang. Se meg... Amen.

Tekst 76/09: O, Gud, led meg, beskytt meg, gjør meg til en skinnende lampe og til en tindrende stjerne. Du er den mektige og den sterke.

Tekst 100/09: Hjälp mig Gud att förlåta mig själv.

Tekst 126/09: Takk for en ny dag. Hjelp meg Herre å vere ditt lys der eg er! Ber om et hjerte som deler det du har gitt meg. Åpne mitt hjerte mer for det du har for meg. Tusen takk for at du alltid er nær!

Tekst 141/09: Lord, although I have left my son behind in [...] my heart is with him also his mother whom I have sinned against. Lord I ask you to move mountains of doubt weakness and undecision from my life and return me to my rightful place in your holy will, for I am lost and surrender now, this moment to your almighty plan.

Tekst 152/09: Du skal ikke dø, men leve og fortelle om alle Herrens velgjerninger. Gi meg livet tilbake Gud. Redd.

Tekst 169/09: Kjære Gud! La oss be for vår. Kjære Gud, Jesus og den hellige ånd. Jeg håper at du kan lese min bønn fra denne hellige boken. Gud, du er den mektigste jeg kjenner. Ingen er eller har mer makt enn det du har. I dag skal jeg dra til [...] med fly. Kan du være så hjertelig å vinke til en av dine største fans. Nå må jeg nesten avslutte denne teksten. Kjære Gud, tusen takk for at du passer så utrolig godt på familien min, vennene mine, og den nye hamsteren min. Tusen hjertelig takk for at du elsker meg så høyt som du gjør. Gud sa ”Jeg er Herren din Gud, som førte deg ut av Egypt, ut av trellehuset.”

Tekst 182/09: Takk kjære Gud for bønnerommet. Lad oss alltid søke deg i bønn. Du taler til oss alle! Vil du velsigne reisen for min søster og meg til [...] og Barnedåp av [...] i morgen. Velsign folk og land! Takk kjære Far! Les Salme 121.

Tekst 188/09: Kjære Gud, du som er i himmelen. Takk for at du er den du er, og for at du passer på alle reisende. Jeg vil også takke deg for at du sendte ånden til oss, far. Vil også takke deg for noen fine dager i [...]. Takk for roen i uroen Gud. Takk for at du er den du er Gud.

Tekst 202/09: Jeg ber om at søstera mi skal komme seg bort fra sin slemme mann. Har vært hos henne i ei uke, og er mentalt utslitt pga hennes svært kontrollerende mann. Kjære, snille, gode Gud – gjør det som er best for henne og hennes fantastiske sønn! For nå har ingen av dem det godt. Ta vare på henne og hennes sønn, kjære Gud Fader.

Tekst 210/09: Gud er med dere overalt. Gud velsigne dere.

Tekst 235/09: Kjære Gud. Æ vil ikke mest han onkel. Æ vil han ska vær me oss. Kan du stopp sykdommen hans? La den bli der den e no – og ikke at han blir dårligar. Vil sjå han smil neste gang æ ser han òg. Og kjære Gud – Takk for at du berga pappa. Takk for at vi fikk behold han.

Tekst 241/09: Takk for livet, Gud. Du er stadig til hjelp.

Tekst 250/09: Thanks to this chapel where I can come for some peace and feel God is near here in Norway as well as in [...]. May his grace protect all my family at home. I ask for the holy spirit to keep them fit and well to our return. I ask this prayer in the name of Jesus.

Vedlegg 5: Introduksjon til bok 1/1999

Velkommen til det ”stille rom”

Dette rommet er ment som et sted du kan finne stillhet og fred. Rommet innbyr til bønn og meditasjon. Alle, uansett tro og livssyn er velkommen til å bruke rommet. Selv om det ikke er stille i rommet, er det godt å sitte her. I den travelhet som råder i vår hverdag og her på Gardermoen har vi godt av den stillhet og ettertanke dette rommet innbyr til.

I denne gjesteboken ville jeg sette pris på om du skrev ned noen tanker du gjør deg her i rommet eller tanker om tro og Gud generelt. Kanskje du slik kan være til hjelp for andre som måtte bla i denne boken.

Om du vil signere med navn er opp til deg, men det ville i alle fall være fint om du skrev om du er mann eller kvinne, alder og bosted.

Takk for hjelpen.

Ragnvald Seierstad
Lufthavnprest

Vedlegg 6: Introduksjon til bok 2/2009

Velkommen til det ”Stille rom.”

Dette rommet er ment å være et sted til ettertanke, bønn og meditasjon. Selv om det ikke er stille i rommet, er det godt å sitte her. Roen finnes inne i deg. Lydene utenfra minner oss om en hektisk og pulserende hverdag.

Selv i vår travle og stressede tid med tidsklemme og stort press fra mange hold, er det mulig å finne stillhet og harmoni.

I denne boka kan du skrive en hilsen. Du kan skrive om lengsler og drømmer, om sorg og savn, om tro eller mangel på tro.

Alle uansett livssyn er velkommen til å bruke rommet!

Jeg ønsker deg en trygg reise i dag og en god reise videre gjennom livet, helt til vi en dag er hjemme.

Ragnvald Seierstad
Lufthavnprest